

Abô Mavi atu ba
Jon
hato
Abô môn

Jon hato kapya êntêk. Yani ma anyô Isael te. Yani ma anyô havôv alim vêm ma hasopa Yisu. Yani ma Yisu anêᶇ ᶇê ku laumiᶇ ba lahavuju takatu te ba intu hato hathak nôᶇ takatu ba habitak ba hayê hathak madaluk. Jon ma ‘ᶇê ku ali atu ba Yisu hathak lahaviᶇ bêᶇ anôᶇ’ (Jon 13:23; 19:26; 20:2; 21:7, 20, 24).

Jon anêᶇ abô môn hêk kapya êntêk ma hanaᶇ hathak Yisu intu opalê. Ma hato kapya êntêk ek avômalô nesam ba nêᶇnêᶇmibiᶇ nena Yisu ma Mesia atu lôk Wapômbêᶇ anêᶇ Nakaduᶇ. Ma hato ek nêᶇnêᶇmibiᶇ ek neja lôkmala esak anêᶇ athêᶇ (Jon 20:31).

Hato hadêᶇ 87 AD la.

Abô habitak hatôm anyô

¹ *Sêbôk atu ba môn anôᶇ ma Abô hamô. Ma Abô êᶇ hamô haviᶇ Wapômbêᶇ ba Wapômbêᶇ da intu abô êᶇ ² ba hamô haviᶇ Wapômbêᶇ hadêᶇ sêbôk ba môn anôᶇ.

³ *Abô êᶇ intu Wapômbêᶇ hapesaᶇ nôᶇkama sapêᶇ hathak. Nôᶇmlate atu ba miᶇ habitak ami, êᶇ ma miᶇ yani hapesaᶇ ami. ⁴ *Abô êᶇ hadum ba nôᶇkama sapêᶇ habitak lôkmala. Ma lôkmala êᶇ ma avômalô iniᶇ deda.

⁵ *Deda êᶇ habi hayô hêk momaᶇiniᶇ. Ma momaᶇiniᶇ êᶇ hathôᶇ paliᶇ ba miᶇ hatôm êᶇjêk deda êᶇ loᶇ siᶇ ami.

* 1:1: Jon 17:5; 1Jon 1:1-2; ALK 19:13 * 1:3: 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2

* 1:4: Jon 5:26 * 1:5: Jon 3:19

⁶ *Ma Wapômbêñ hêv anyô te halêm ba anêñ athêñ nena Jon. ⁷ Yani halêm ek injik Abô deda êñ thô ek avômalô sapêñ nedañô ba nêñemimbiñ. ⁸ Yanida ma miñ deda êñ ami ma halêm ek injik thô iyom. ⁹ *Deda êñ halêm pik ba habi hayô hêk avômalô. Deda êñ ma deda anôñ.

¹⁰ Wapômbêñ bôk hapesañ avômalô hathak Abô êñ ba halêm pik. Ma doñtom êthôn paliñ denañ. ¹¹ Yani hi ek anêñ avômalô, ma miñ ewa yani thô ami. ¹² Ma avômalô takatu ba ewa yani thô lôk êvhaviñ ma hatak avômalô takêñ ek nimitak Wapômbêñ anêñ nali. ¹³ *Avômena takêñ ma Wapômbêñ da hapesañ loñôndê ba intu ibitak yanida anêñ nali. Ma miñ ibitak hatôm avômalô pik sapêñ atu ba ibitak ami. Lôk anyô te miñ habi thêlô vê ami. Ma taluvi lo lami miñ idum ba ibitak ami lôk miñ ibitak hathak lami iniñ leñihaviñ ami. Mi.

¹⁴ *Abô êñ intu habitak anyô ba halêm hamô haviñ yêlô ba bôk ayê nena anyô lôkmanñiñ anôñ. Yani ma wapôm anêñ ôdônñ biñ ba hik nômkama avanôñ thô hadêñ avômalô. Yani ma Lambô anêñ Nakaduñ doñtom êñ iyom ba intu Lambô hêv lôkmanñiñ êñ hadêñ yani.

¹⁵ Jon hik anyô êñ thô ba halêm, “Bôk yahanañ yôv hathak anyô êntêk êñ nena, ‘Anyô te tem embeñ ya yam. Ma doñtom yani hamô hadêñ sêbôk ba miñ yahabitak ami. Ba intu yani ma bêñ ek ya.’ ”

¹⁶ Yani ma lôkmanñiñ anôñ ba anêñ wapôm hêv liñ siñ ba halêm ek alalô lôbôlônñ ¹⁷ *aêntêk nena sêbôk ma hêv abô balabuñ hadêñ Mose lôk alalô. Yôv ma Yisu Kilisi halêm ba hik Lambô lôk anêñ wapôm thô. ¹⁸ *Anyô te miñ bôk hayê Wapômbêñ ami. Ma doñtom Wapômbêñ anêñ

* 1:6: Mat 3:1; Luk 1:13-17,76 * 1:9: Jon 8:12 * 1:13: Jon 3:3-6; 1Pi 1:23
 * 1:14: Plp 2:7 * 1:17: Kis 34:28; Lom 6:14 * 1:18: Kis 33:20;
 Jon 6:46; 1Ti 6:16

Nakadurj dorjtom êj iyom intu Wapômbêj ba hamô havinj Lambô ma hik Lambô thô hadêj alalô.

Jon anyô hathik njan hanaj anêj ku bêj

(Mat 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

¹⁹ Israël iniñ jê bêjbêj takatu ba êmô Jerusalem êv jê êbôk da lôk avômalô Livai doho ba i hadêj Jon ma enaj hik yani liñ nena, “O ma opalê?” ²⁰ Ma yani miñ bônônj ami ma hanaj bêj nena, “Ya ma miñ Mesia atu ba Wapômbêj hêv ek nêma avômalô bulubiñ ami. Mi anônj.” ²¹ *Êj ma enaj hik yani liñ, “Sêbôk ma enaj nena Elia tem êmônj vêm ka Mesia emberj yam. O êj êntêk e?”

Ma hanaj, “Mi.”

“Sêbôk ma Mose hanaj nena plopet te tem êlêm. O êj êntêk e?”

Lo 18:15-18

Ma hanaj viyay, “Mi.”

²² “Aênj ba o opalê? Onaj aisê esak oda? Onaj viyay ek yêlô ana nanaj êndêj jê bêjbêj.”

²³ Êj ma Jon hawa plopet Aisaia anêj abô ba hanaj, “Ya ma kaêk atu ba halam halêm anêj loñ thiliv nena, ‘Nopesaj lojôndê ek Anyô Bêj êlêm.’” *Aisaia 40:3* Hasam Aisaia anêj abô êj yôv ma hanaj, “Ya êj êntêk.”

²⁴ Vêm ma Palisi takatu ba êlêm havinj jê bêjbêj ²⁵ enaj hik yani liñ, “O ma miñ Mesia lôk plopet ma Elia ami. Aisê ka huthik avômalô halôk njan?”

²⁶ Ma Jon hanaj viyay, “Yahathik thêlô hathak njan, ma dorjtom anyô te hamô môlô malêvônj ba môlô ôthônj ôpênj paliñ. ²⁷ *Yani ma ôpatu ba tem emberj ya yam. Yani ma anyô lôk athêj bêj ma ya ma yaônâlôk ba intu miñ hatôm yapole anêj vakapô bokjgôp anêj yak vê ami.”

²⁸ Nôm êj habitak anêj Betani hêk Jolodanj vi, loñ atu ba Jon hathak hathik avômalô halôk njan.

* 1:21: Mal 4:5; Mat 11:14 * 1:27: Jon 1:15

Yisu ma Wapômbênj anêj Boksipsip Nakaduņ

²⁹ *Haviyô hayaņ ma Jon hayê Yisu halêm. Ma hanaņ, “Ôņgô, ôpêņ ma Wapômbênj anêj Boksipsip Nakaduņ atu ba hêv ek nêm avômalô pik iniņ kambom vê. ³⁰ *Yani ma ôpatu ba bôk yahanaja nena, ‘Anyô te tem emberj ya yam. Ma doņtom yani hamô hadêj sêbôk atu ba miņ yahabitak ami denaja. Ba intu yani ma bêj ek ya.’ ³¹ Yada ma yahathôj ôpêņ anêj ku paliņ. Ma doņtom yahalêm yahathik avômalô halôk ņaja ek yangik ôpêņ thô êndêj avômalô Israêl.”

³²⁻³³ *Êj ma Jon hanaņ hathak nômlate atu ba bôk yani hayê yôv. Yani hanaņ nena, “Sêbôk ma yahathôj ôpêņ anêj ku paliņ. Ma doņtom Wapômbênj hêv ya ba yahalêm ek yasik avômalô êndôk ņaja. Ma yani hanaņ hadêj ya nena, ‘Tem nôņgô Lovak Mathej êlêm anêj lej ba êyô êmô anyô te. Ma ôpêņ intu tem isik avômalô esak Lovak Mathej.’ Wapômbênj bôk hanaņ abô êj hadêj ya. Êj ma yahayê Lovak Mathej hatak lej ma halôk ba halêm hatôm menak bôbô ba hayô hamô ôpêņ. Yada yahayê nôm êj. ³⁴ *Avanôj! Yada bôk yahayê nôm êj. Ma yahanaja nena anyô êntêk ma Wapômbênj anêj Nakaduņ.”

Anyô doho ibitak Yisu anêj ņê ku

³⁵ Haviyô hayaņ ma Jon lôk anêj ņê ku ju êmô loj atu hathak lojbô. ³⁶ *Ma hayê Yisu halêm ma hanaņ, “Ôņgô, Wapômbênj anêj Boksipsip Nakaduņ atu intu.”

³⁷ ņê ku ju êj elañô abô êj ma i esopa Yisu. ³⁸ Êj ma yani hik i liliņ ma hayê thai esopa yani ma hanaņ hik thai liņ, “Mamu lemimhaviņ malê?”

* 1:29: Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19 * 1:30: Jon 1:15 * 1:32-33: Mat 3:16
 * 1:34: Mat 3:17 * 1:36: Jon 1:29

Ma thai enaḡ, “Labai, hôêk êsê?” (“Labai” anêḡ ôdôn nena “Kêdônwaga”).

³⁹ Ma Yisu hanaḡ, “Mamu nôlêm nôḡḡô.”

Êḡ ma thai i êyê loḡ atu ba yani hamô. Nôm êḡ habitak hadêḡ yaḡsiḡ hatôm 4 kilok. Ma thai êmô haviḡ yani aleba bôlôvônḡ.

⁴⁰ *Andulu ma Saimon Pita anêḡ yaḡ, yani ma Jon anêḡ anyô ku te atu ba hanaḡô Jon anêḡ abô ba hi hasopa Yisu.

⁴¹ Yani hayê Yisu vêm ma hi kethêḡ ba hapôm yaḡ Saimon ma hanaḡ, “Yêlô lêk ayê Mesia.” (Mesia anêḡ ôdôn nena “Kilisi, ôpatu ba Wapômbêḡ hêv ek nêm avômâlô bulubiḡ”).⁴² *Ma Andulu hawa Saimon ba hi hadêḡ Yisu. Yisu hayê ma hanaḡ, “O Saimon, Jon nakaduḡ. O ma tem nendam nena Sipas.” (Athêḡ “Sipas” êḡ ma hatôm “Pita”. Ma athêḡ ju êḡ anêḡ ôdôn nena “valu”).

Yisu dalam Pilip lo Nataniel

⁴³ Haviyô hayaḡ ma Yisu hadum ek ni Galili ba hapôm Pilip ma hanaḡ, “Ôlêm osopa ya.”

⁴⁴ Pilip ma anyô Betsaida. Betsaida êḡ ma Andulu lo Pita iniḡ malak ôdônḡ. ⁴⁵ *Yani hapôm Nataniel ma hanaḡ nena, “Sêbôk ma Mose hato abô te hêk kapyâ balabuḡ hathak anyô te. Ma plopet doho bôk eto abô hathak ôpêḡ haviḡ. Ma yêlô lêk ayê yani yôv. Ôpêḡ ma Yisu anêḡ Nasalet, Josep nakaduḡ.”

⁴⁶ Ma Nataniel hanaḡ nena, “Malê mavi te tem imbitak Nasalet?”

Ma Pilip hanaḡ, “Ôlêm nôḡḡô.” Êḡ ma thai i.

⁴⁷ Ma Yisu hayê Nataniel halêm ma hanaḡ, “Avanônḡ! Ôpêntêk ma anyô Israhel mavi te. Yani ma abôyaḡ mi.”

* 1:40: Mat 4:18-20 * 1:41: “Mesia” ma abô Hiblu. “Kilisi” ma abô Glik.

* 1:42: Mat 16:18 * 1:45: Lo 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Ese 34:23

⁴⁸ Ma Nataniel hanañ, “Hoyala ya aisê?”

Ma Yisu hanañ, “Pilip miñ halam o ami denañ. Ma yahayê hômô alokwañ avi te ôdôn ba yahayala o.”

⁴⁹ *Nataniel halañ abô êñ ma hanañ, “Kêdônwaga, o ma Wapômbên anên Nakaduñ ma avômalô Isael iniñ Kij.”

⁵⁰ Ma Yisu hanañ, “Thatu yahayê hômô alokwañ ôdôn ba intu hôêvhañ e? Ondañô! Nôm êñ ma yaôna ek yañ atu ba tem embeñ yam.” ⁵¹ *Ma hanañ abô doho hañ nena, “Yañ avanôn biñ êndên môlô. Tem môlô ôñgô leñ ekyav ma añela nesak ba nêndôk ek ya Anyô Anên Nakaduñ.”

2

Yisu hadum ba ñañ habitak waiñ

¹ Wak ju hale ba hi ma anyô te hawa avi te anên Kena. Malak Kena êñ hêk Galili kapô. Ma Yisu anên talêbô hi hañ. ² Ma elam Yisu lôk anên ñê ku ba i hañ. ³ Avômalô inum waiñ aleba thô. Ma Yisu anên talêbô hanañ hadên Yisu nena, “Nônğô! Thêlônin waiñ lêk thô.”

⁴ *Ma Yisu hanañ, “Avi bên, honañ abô êñ hadên ya eka? Yenañ wklavôn mi denañ.”

⁵ Ma Yisu talêbô hanañ hadên ñê takatu ba eyabiñ nôm nena, “Nodañô anên abô ba nundum êtôm atu ba hanañ.”

⁶ Ma uñ valu baheñvi ba lahavute hamô habobo thêlô. Uñ te hatôm embalon ñañ êtôm 100 lita la. Avômalô Isael ethak ithik halôk ek nênem leñimavi êndên Wapômbên.

⁷ Êñ ma Yisu hanañ hadên ñê eyabiñ nôm nena, “Noñ-gasô ñañ êndôk uñ sapên.” Ma engasô halôk aleba hayô abôlêk siñ.

* 1:49: Mat 14:33; 16:16; Mak 3:11

* 1:51: Stt 28:12

* 2:4: Jon 7:30;

⁸ Yôv ma hanarj hadêj thêlô, “Noja doho ba nônêm êndêj anyô bêj atu hayabiñ nôm.” Ma jê ku ewa ba i êv hadêj yani. ⁹ Anyô bêj êj hanum narj atu ba Yisu hik liliñ ba habitak waij. Ma dojtom miñ hayala ami. Jê takatu ba ethakôv iyom intu eyala.

Yani hanum ba hasorj kambom ma halam anyô hawa avi ba thai i daim dokte ¹⁰ ma hanarj, “Ethak êv waij vasiñ mavi hamôj ek avômâlô inum aleba malejij hataba êj ma miñ êv waij maniñ havej yam. Ma dojtom waij êntêk anêj vasiñ ma vasiñ anôj ek waij narj atu ba hamôj.”

¹¹ Yisu hadum nôm êj hamô Kena anêj Galili. Nôm êj ma lavôjij môtj anôj atu ba hadum ek hik anêj lôkmarjij thô. Ma anêj jê ku êvhaviñ yani. ¹² *Vêm ma Yisu lôk iviyarj ma talêbô etak Kena ma êlôk ba i Kapaneam. Ma jê ku iviñ thêlô ba i êmô loj êj hatôm wak doho.

*Yisu halupunij avômâlô doho hêk unyak mathêj kapô
(Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)*

¹³ *Avômâlô Israel iniñ waklavôj te habobo anêj athêj nena Hale ba Hi. Ma Yisu hi daku Jelusalem ek ênjê waklavôj êj. ¹⁴ Yani hi unyak mathêj anêj piklêvôj ma hayê avômâlô etak bokmarjiao lôk sipsip ma menak bôbô ek nênem vuli ek nêmbôk êtôm da lôk jê takatu ba êwê jê loj buyarj iniñ valuselej hathak Hiblu iniñ valuselej êmô. ¹⁵ Êj ma havuvi yak balawa te ba halupunij i lôk iniñ boksipsip lo bokmarjiao ma hêv i vê hêk unyak mathêj ba i. Ma hakayarj jê êj iniñ balê ba valuselej hagililiñ mayaliv. ¹⁶ Ma hanarj hadêj jê takatu ba etak menak bôbô ek nênem vuli nena, “Noja unim menak ba unu! Wakamik anêj unyak ma loj netak nômkama êmô ek nênem vuli e?”

* 2:12: Mat 4:13 * 2:13: Kis 12:1-27

¹⁷ Ma Yisu anêj nê ku êyê nôm êj ma leñjhabi hathak abô te hêk Wapômbêj anêj kapy nena, “Yahêv lêlê ek anê m unyak ma yalenhaviñ unyak êj bêj anôj.” *Kapya Yej 69:9*

¹⁸ Israël iniñ nê bêjbêj êyê ma ena, “Undum lavôñj te ek injik o thô nena Wapômbêj halam o ba hudum nôm êj!”

¹⁹ *Ma Yisu hanañ viyañ, “Nundiniñ unyak mathen êntêk, ma êtôm wak lô iyom ma tem yandav esak lojbô.”

²⁰ Ma nê bêjbêj ena, “Avômalô idum ku hatôm sondabêj 46 ek elav unyak êntêk ma doñtom mi dena! Ma hatôm ondav wak lô iyom e?” ²¹ *Unyak mathen atu ba Yisu hanañ hathak êj ma yanida linkupik. ²² *Ba Yisu haviyô hathak lojbô hêk nãma ma anêj nê ku leñjhabi abô atu ba bôk hanañ. Êj ma êvhaviñ abô atu ba hêk Wapômbêj anêj kapy lôk Yisu da hanañ.

²³ *Yani hamô Jerusalem ma hayê waklavôñ atu ba anêj athên nena Hale ba Hi. Ma avômalô bêj anôñ êyê lavôñj takatu ba hadum ba êvhaviñ. ²⁴ Ma doñtom Yisu miñ hêvhaviñ i ami. Hayala anyô sapên iniñ auk. ²⁵ Anyô te miñ hêv auk hadên yani hathak avômalô iniñ kobom ami. Mi, bôk hayala avômalô sapên iniñ kapôlôñj.

3

Yisu hêv auk hadên Nikodimus

¹ *Israël iniñ anyô bêj te anêj athên nena Nikodimus. Yani ma Palisi te. ² Bôlôvôñ ma hi hadên Yisu ma hanañ, “Kêdôñwaga, hothak hudum lavôñj lomaloma ba intu yêlô ayala nena Wapômbêj hêv o ba hôle m hatôm kêdôñwaga. Ma Wapômbêj miñ hamô haviñ anyô te ami,

* 2:19: Mat 26:61; 27:40 * 2:21: 1Ko 6:19 * 2:22: Luk 24:6-8; Jon 12:16
 * 2:23: Jon 7:31 * 3:1: Jon 7:50; 19:39

êḡ ma miḡ hatôm indum lavôḡḡiḡ êtôm atu ba hudum ami.”

³* Ma Yisu hanaḡ viyaḡ, “Yanaḡ avanôḡ biḡ êndêḡ môlô. Ôpatu ba evathu hathak loḡbô iyom intu tem êyô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak kapô.”*

⁴ Ma ôpêḡ hanaḡ, “Aisê ka nembathu ôpatu ba bôk hayalôv yôv? Yani tem êndôk talêbô kapô ba nembathu esak loḡbô e? Ma mi!”

⁵* Ma Yisu hanaḡ viyaḡ nena, “Yanaḡ avanôḡ biḡ êndêḡ môlô. Ôpatu ba Wapômbêḡ hathik hathak ḡaḡ lôk Lovak Matheḡ hatôm evathu hathak loḡbô, ôpêḡ iyom intu tem imbitak êyô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak kapô.

⁶* Avômalô pik ibitak hathak lami ibi i vê. Ma Wapômbêḡ anêḡ avômalô ibitak hathak Lovak Matheḡ habi i vê. ⁷ Ma aisê ka hosôḡ hathak abô êntêk ba yahanaḡ hadêḡ o nena ‘nimbi o vê esak loḡbô.’ ⁸ Lovak da hathak hayuv hatôm anêḡ lahaviḡ ma holaḡô anêḡ diḡdiḡ iyom. Ma doḡtom hôthôḡ nena halêm anêḡ êsê ba hi êsê. Ma ḡê takatu ba Lovak Matheḡ havathu i ma aêḡ iyom.”

⁹ Ma ôpêḡ hanaḡ hik liḡ hathak loḡbô, “Nôm takêḡ tem imbitak aisê?”

¹⁰ Ma Yisu hanaḡ, “Ai! O Israel iniḡ kêdôḡwaga bêḡ ma hôthôḡ nôm êntêk paliḡ, e? ¹¹⁻¹³ Ya Anyô Anêḡ Nakaduḡ iyom intu yahatak malak leḡ ba yahalêm. Ma anyôla miḡ bôk hi loḡ êḡ ba hale halêm hathak loḡbô ami. Yanaḡ avanôḡ biḡ êndêḡ môlô. Yêlô anaḡ hathak nôm takatu ba bôk ayala. Ma anaḡ bêḡ hathak nôm takatu ba bôk ayê. Ma môlô miḡ olaḡô yêlôaniḡ abô ami. Lêk yahanaḡ abô doho hathak nômkama pik ek oyala Wapômbêḡ anêḡ

* 3:3: Mat 18:3; 1Pi 1:23 * 3:3: Abô Glik “hathak loḡbô” lôk “halêm anêḡ vuliḡ” thai luvi ma abô doḡtom iyom. Yisu anêḡ auk nena “halêm anêḡ vuliḡ” ma doḡtom Nikodimus hasoḡ nena “hathak loḡbô”. * 3:5: Ese 36:25-27

* 3:6: Jon 1:13

auk. Ma môlô miñ ôêvhaviñ ami. Ba intu nômkama malak leñ tem miñ nôñêmimbiñ aêñ ami. ¹⁴* Sêbôk ma avômalô Islael êmô loñ thiliv ma umya bêñ anôñ ethañ i. Êñ ma Mose hathôkwêñ umya dahô te hathak kôm ba hêv liñ hamiñ leñ ek avômalô nêgê ba nimbitak mavi. Wapômbêñ anêñ lahaviñ ba tem nêsôkwêñ ya Anyô Anêñ Nakaduñ ba nêñêm liñ aêñ iyom ¹⁵* ek avômalô takatu ba êvhaviñ tem neja lôkmala anôñ atu ba nêñmô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ.

¹⁶* “Wapômbêñ lahaviñ avômalô pik bêñ anôñ ba intu hêv Nakaduñ doñtom êñ halêm ek ôpatu ba hêvhaviñ tem enja lôkmala anôñ atu ba êmô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ. Ma tem miñ ema ami. ¹⁷* Wapômbêñ hêv Nakaduñ halêm pik ek nêñ avômalô bulubiñ. Ma miñ hêv ek indum abô ek injik avômalô vônô ami. ¹⁸* Ôpatu ba hêvhaviñ Nakaduñ êñ ma Wapômbêñ miñ hathak hadum abô ek injik yani vônô ami. Ma ôpatu ba miñ hêvhaviñ Nakaduñ doñtom êñ ami ma ôpêñ lêk hama yôv ek malê nena Wapômbêñ bôk hadum abô hathak yani yôv. ¹⁹* Wapômbêñ hadum abô hathak avômalô pik aêntêk. Deda bôk halêm pik yôv. Ma avômalô idum kambom lomaloma ba intu leñiñhaviñ momañiniñ ma êdô deda êñ. ²⁰ Deda tem injik avômalô iniñ kambom thô ma tem thêlô mama ba intu ñê kambom ethak êpôlik ba miñ ibitak êyô deda kapô ami. ²¹ Ma doñtom ôpatu ba halañô Wapômbêñ anêñ abô nena avanôñ, yani êñ ma hatôm hamiñ deda ba avômalô sapêñ êyê anêñ ku takatu ba hadum ma Wapômbêñ da hêv yani sa.”

* 3:14: Nam 21:9; Jon 8:28; 12:32

* 3:15: Jon 20:31

* 3:16: Jon 3:36;

10:28; Lom 5:8; 8:32; 1Jon 4:9-10

* 3:17: Luk 19:10

* 3:18: Jon 5:24

* 3:19: Jon 1:5,9; 8:12

Jon anyô hathik njan hik Yisu anêj ku thô

²² *Yôv ma Yisu lôk anêj nê ku i Judia anêj loj kamuj ma hamô haviñ anêj nê ku wak doho. Ma thêlô ithik avômalô halôk njan. ²³⁻²⁴ Aionon hêk habobo Salim. Loj êj ma njan bêj anôj hêk ba avômalô ibi thêthô i loj êj. Jon miñ hamô koladôj ami denan, ba intu hamô loj êj ek isik thêlô. ²⁵ Ma anêj nê ku lôk anyô Israêl te êkôki hathak auk nimbatak mabuj ênjêk Wapômbêj ma. ²⁶ Êj ma nê ku i hadêj Jon ma enan, “Kêdônwaga! Ôpatu sêbôk ba hamô haviñ o hamô Jolodan vi ba honan abô bêj anôj hathak yani. Ondanjô! Ôpêj lêk hathik avômalô halôk njan ba avômalô sapêj i hadêj yani!”

²⁷ Ma Jon hanan, “Wapômbêj da anêj lahaviñ ba nômlate habitak aêj hadêj anyô te ma yôv. ²⁸ *Môlôda bôk olañô abô atu ba yahanan. ‘Ya ma ôpatu ba Wapômbêj hêv hamôj ek yanaj êndêj avômalô nena Mesia tem êlêm. Ya miñ Mesia ami.’ ²⁹ Anyô te hawa avi te, êj ma tem enja êtôm yanida anêj. Ma donjom yapmalô ma tem êtôm ôpêj anêj anyô môlô atu ba imiñ ek embatho yani loj. Ba halañô ôpêj anêj abô ma tem lamavi iyom. Ma yada intu hatôm yapmalô êj. Ba intu lêk yaleñmavi bêj anôj hamô yakapôlôn sij. ³⁰ Wapômbêj anêj lahaviñ ba yani habitak anyô bêj, ma yada yahabitak anyô oyan.”

³¹ * “Ôpêj bôk hamô leñ ba halêm, yani ma bêj anôj ek avômalô pik sapêj. Ôpatu ba hamô pik êntêk, ôpêj ma anyô pik ba intu hanan abô hathak nômkama pik iyom. Avanôj! Ôpatu ba halêm anêj malak leñ, ôpêj ma bêj anôj ek avômalô pik sapêj. ³² *Yani hanan hathak nôm takatu ba yanida bôk hayê lo halañô bêj. Ma avômalô miñ êvhaviñ abô êj ami. ³³⁻³⁴ Wapômbêj bôk

* 3:22: Jon 4:1-2 * 3:28: Mat 11:10; Jon 1:20 * 3:31: Jon 8:23 * 3:32: Jon 3:11

hêv Lovak Matherj ba hamô ôpênj kapô sinj ba halêm hanañ Wapômbênj anênj abô. Ba intu ôpatu ba hêvhaviñ yani ma hik thô nena Wapômbênj ma hanañ abô avanônj iyom. ³⁵ *Lambô lahaviñ Nakaduñ ba hêv nômkama sapênj ek eyabiñ. ³⁶ *Ôpatu ba hêvhaviñ Nakaduñ lêk hawa lôkmala atu ba tem nêmo êtôm wak nômbênj intu sapênj. Ma ôpatu ba havôliñ dôm hadênj Nakaduñ ma Wapômbênj bôk hadum abô yôv ba ôpênj lêk hawa vovañ. Ba intu tem miñ enja lôkmala ami.”

4

Yisu hanañ abô haviñ avi Samalia te

¹⁻² *Yisu da miñ hathak hathik avômalô ami. Avômalô takatu ba leñjhaviñ nesopa Yisu i hadênj anênj ñê ku ek nisik i êndôk ñañ. Ma Palisi elañô nena avômalô bênj anônj i hadênj Yisu ek isik i. Ma Jon anênj lêk auviña. ³ Yisu halañô abô êñ ma hayê nena Palisi lêk ititiñ anênj ku ba intu hatak Judia ma havôhi Galili.

⁴ Ma loñôndê atu ba hi Galili ma hi Samalia haviñ. ⁵ *Êñ ma yani haveñ ba hi hayô Samalia iniñ malak lôñ te ba elam nena Sika. Loñ êñ ma habobo pik sêbôk ba Jekop hêv hadênj nakaduñ Josep. ⁶ Ma Jekop bôk halav ñañ lôv te hamô loñ êñ. Yisu haveñ aleba waktêvônj biñ ma hayô ñañ lôv êñ ma yani lêk vau ba halôk hamô biñ. ⁷⁻⁸ Ñê ku lêk i malak ek nênem vuli nôm. Ma avi Samalia te halêm ek enja ñañ. Ma Yisu hanañ hadênj avi êñ, “Ñañ ek yanum.”

⁹ *Avômalô Israël ethak êpôlik ek avômalô Samalia ba intu avi êñ hanañ, “O ma Israël ma ya ma avi Samalia. Ma aisê ka honañ nena ñañ êlêm ek unum?”

* 3:35: Mat 11:27; Jon 5:20 * 3:36: Jon 3:16-18; 1Jon 5:12 * 4:1-2: Jon 3:22 * 4:5: Stt 33:19; Jos 24:32 * 4:9: Esr 4:1-5

¹⁰* Ma Yisu hanañ hadêñ avi êñ, “Hoyala nô mavi atu ba Wapômbêñ hêv lôk hoyala ôpatu ba hanañ, ‘Ñañ ek yanum’, êñ ma tem onañ injik yani liñ ek nê m ñañ lôkmala êndêñ o.”

¹¹ Ma avi êñ hanañ hadêñ yani, “Anyô Bêñ, lôv êntêk ma daim ba anê m uñ onja ñañ êsê? Ma ñañ lôkmala êñ tem onja anêñ êsê? ¹²* Yêlôaniñ bumalô Jekop hêv ñañ lôv êntêk hadêñ yêlô. Ma yanida lôk nali lôk anêñ bokmañkao sapêñ inum halôk ñañ lôv êntêk. Ma anê m ñañ ma mavi anôñ ek ñañ êntêk lôk o ma bêñ ek Jekop e?”

¹³ Ma Yisu hanañ, “Ñañ êntêk ba inum ma tem nesakmuniñ esak loñbô. ¹⁴* Ma doñtom ôpatu ba hanum ñañ atu ba yahêv ma miñ hatôm esakmuniñ esak loñbô ami. Lôk ñañ êñ ma tem imbitak êtôm ñañ onañ te êñjêk o kapôlôm ba nê m lôkmala anôñ atu ba tem êmô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ.”

¹⁵ Ma avi êñ hanañ hadêñ Yisu, “Anyô bêñ, nê m ñañ êñ êndêñ ya ek miñ yasakmuniñ esak loñbô ami. Lôk miñ yalê m loñ êntêk ek yanja ñañ esak loñbô ami.”

¹⁶ Ma Yisu hanañ hadêñ yani, “Nu ondam vônim êlê m.”

¹⁷ Ma avi êñ hanañ, “Ya anyô mi.”

Ma Yisu hanañ hadêñ yani, “Lêk honañ avanôñ nena o anyô mi. ¹⁸ Sêbôk ma vônim baheñvi. Ba anyô atu ba lêk hômô havin yani ma miñ vônim ami. Lêk honañ abô avanôñ!”

¹⁹ Ma avi êñ hanañ hadêñ yani, “Anyô bêñ, lêk yahayala nena o ma plopet te. ²⁰* Yêlôaniñ bumalô ethak êv yeñ halôk dumlolê êntêk. Ma doñtom mômô avômalo Israe l onañ nena Wapômbêñ lahavin alalô nanê m yeñ êndôk Jelusalem.”

* 4:10: Jon 7:37-38; ALK 21:6

* 4:12: Jon 8:53

* 4:14: Jon 6:35

* 4:20: Lo 12:5-14; Sng 122:1-5

²¹ Ma Yisu hanaŋ, “Livôn! Ondaŋô! Wak te ma tem miŋ môlô nônnêm yeŋ ek Wakamik êndôk dumlolê êntêk lo Jelusalem ami. ²²* Môlô avômalô Samalia ma ôthônŋ ôpatu ba ôêv yeŋ hadêŋ. Ma Wapômbêŋ hêv anyô Israël te ek nêv avômalô bulubiŋ ba intu yêlô avômalô Israël ayala ôpatu ba yêlô êv yeŋ hadêŋ yani.

²³⁻²⁴ * “Wapômbêŋ ma lôkmala anêŋ ôdônŋ. Ba intu Wapômbêŋ habôlêm avômalô takatu ba êv yeŋ ek injiki thô nena thêlô bôk ewa Wapômbêŋ anêŋ lôkmala anônŋ yôv. Aêŋ ba avômalô takatu ba êvhaviŋ Wapômbêŋ intu nênnêm yeŋ aêŋ. Ma waklavônŋ atu ba nôv êŋ imbitak intu tem imbitak. Ma lêk hayô yôv.”

²⁵ Ma avi êŋ hanaŋ hadêŋ Yisu, “Yahayala nena Mesia tem êlêm ma tem injik nômkama sapêŋ thô êndêŋ alalô.” (Ma “Mesia” êŋ intu elam nena “Kilisi”).

²⁶ * Ma Yisu hanaŋ hadêŋ yani, “Ôpatu ba hanaŋ abô hadêŋ o ma yani êŋ.”

²⁷ Enaŋ abô denaŋ ma Yisu anêŋ nê ku êvô êlêm hathak loŋbô ma êyê Yisu hanaŋ abô haviŋ avi êŋ ba esoŋ kambom. Ma doŋtom thêlô bônônŋ ma miŋ enaŋ hik yani liŋ nena, “Lemhaviŋ malê?” mena “Honaŋ abô haviŋ avi êntêk eka?”

²⁸ Êŋ ma avi êŋ hatak anêŋ uŋ hawa ŋaŋ hamô ma havôhi malak ôdônŋ hathak loŋbô. Ma hanaŋ hadêŋ avômalô nena, ²⁹ “Môlô nôlêm ôŋgô anyô te! Nôm takatu ba bôk yahadum yôv ma yani hayala ba hanaŋ bêŋ hadêŋ ya. Betha yani ma Mesia atu la.” ³⁰ Avômalô elanŋ abô êŋ ma etak malak ba i hadêŋ Yisu.

³¹ Avi Samalia hamô malak denaŋ ma nê ku enaŋ hadêŋ Yisu nena, “Kêdônŋwaga, nonŋwaŋ nôv.”

* 4:22: 2Kinŋ 17:29-41; Ais 2:3; Lom 9:4-5 * 4:23-24: Lom 12:1; 2Ko 3:17; Plp 3:3 * 4:26: Mak 14:61-62

³² Ma hanañ, “Yenañ nôm hamô ek yanğañ ma môlô ôthôn nôm êñ paliñ.”

³³ Êñ ma ñê ku enañ hadêñ thêlôda nena, “Betha anyôla lêk hêv nôm hadêñ yani la?”

³⁴ *Ma Yisu hanañ hadêñ thêlô, “Yenañ nôm êntêk. Tem yasopa Wapômbên anêñ lahaviñ ba yandum anêñ ku lôkthô atu ba hêv ya ba yahalêm. ³⁵ *Môlô othak onañ, ‘Ayôn ayova iyom hêk, êñ ma tem nôm injik anôn ba alalô naja.’ Yanañ êndên môlô! Malemim ekyav ba ôngô ku katô! Nôm lêk hik anôn yôv! ³⁶ Ôpatu ba halav nôm ma hawa anêñ vuli. Yani halav nôm anôn ek nôm sapêñ êñ neja lôkmala anôn atu ba tem nêmo êtôm wak nômbên intu sapêñ ek anyô havatho nôm lôk anyô halav nôm thai luvi leñimavi. ³⁷ Aên ba abô êntêk ma abô avanôn. ‘Anyô yan habañ ku ba havatho ma anyô yan halav anêñ anôn.’ ³⁸ Yahêv môlô ba u ek noja nôm êmô ku atu ba miñ bôk môlô udum ku êñ ami. Anyô vi idum ku êñ. Ma môlô u olav anôn iyom.”

³⁹ Avômalô Samalia bên anôn êmô malak êñ ba elañô avi êñ hanañ, “Nôm takatu ba bôk yahadum yôv ma yani hayala ba hanañ bên hadêñ ya!” Ba intu thêlô êvhaviñ Yisu. ⁴⁰ Êñ ma ñê Samalia takên êlêm enañ hik yani liñ, “Ômô imbiñ yêlô wak doho!” Ma yani hamô haviñ thêlô hatôm wak ju. ⁴¹ Ma hanañ abô haviñ i ba intu bên anôn êvhaviñ yani.

⁴² *Ma thêlô enañ hadêñ avi êñ nena, “Sêbôk yêlô alañô anêm abô ba êvhaviñ. Ma lêk yêlôda alañô anêñ abô ma ayala nena avanôn. Ôpên ma ôpatu ba tem nêmo avômalô pik bulubiñ.”

Yisu hadum anyô bên te nakaduñ mavi

* 4:34: Jon 6:38 * 4:35: Luk 10:2 * 4:42: 1Jon 4:14

43-45 *Wak ju hale ba hi ma hatak loŋ êŋ ma hi Galili. Ma avômalô Galili doho bôk êmô Jelusalem hadêŋ waklavônŋ Hale ba Hi ba intu êyê nôŋ takatu ba hadum. Aêŋ ba hayô Galili ma ewa yani thô. Ma doŋtom ewa yani thô oyaŋ hathak nêgê nômbithi iyom ba intu hatôm abô atu ba Yisu hanaŋ nena plopet ma athêŋ mi hêk iniŋ malak ôdônŋ. 46 *Hamô Galili vêm ma havôhi Kena loŋ atu ba bôk hadum ŋaŋ ba habitak waiŋ. Kena ma hamô Galili kapô. Ma anyô bêŋ te hamô Kapaneam ba namalô hapôm lijiŋ ba hadum ek ema. 47 *Ôpêŋ halaŋô nena Yisu bôk hatak Judia ma lêk hamô Galili. Êŋ ma hi hadêŋ Yisu ba halaŋ hadêŋ yani nena ni indum namalô mavi.

48 *Aêŋ ba Yisu hathaŋ yani aêntêk, “Môlô lemhaviŋ yandum lavônŋŋ lôk nômbithi lomaloma ek môlô nônmimibiŋ ya e?”

49 Êŋ ma anyô bêŋ êŋ hanaŋ hadêŋ Yisu, “Anyô bêŋ, ôlêm kethêŋ! Yenaŋ okna tem ema!”

50 *Ma Yisu hanaŋ hadêŋ yani, “Ondenu! Nalummalô tem êmô lôkmala.”

Yôv ma ôpêŋ hêvhaviŋ Yisu anêŋ abô ba hi 51 ma anêŋ ŋê ku êpôm yani ba enaŋ nena, “Nalummalô hamô lôkmala.” 52 Êŋ ma yani hanaŋ hik thêlô liŋ nena wakma alê intu okna êŋ mavi. Ma enaŋ, “Wakbôk yaŋsiŋ hatôm 1 kilok ma lijiŋ êŋ hatak yani.”

53 Ma lambô lahabi nena wakbôk atu ba hatôm wakma êŋ ma Yisu hanaŋ hadêŋ yani nena, “Nalummalô tem êmô lôkmala.” Ba intu yani lôk anêŋ avômalô sapêŋ êvhaviŋ.

54 *Yisu bôk hatak Judia ba hi Galili ma hadum lavônŋŋ yaŋ êŋ ek hik thô nena Wapômbêŋ hêv yani ba halêm.

* 4:43-45: Mat 13:57; Jon 2:23 * 4:46: Jon 2:1-11 * 4:47: Mat 8:5-6
 * 4:48: Jon 2:18; 1Ko 1:22 * 4:50: Mat 8:13 * 4:54: Jon 2:11

5

Anyô lijij Betesda te

¹ Vê m ma Yisu hi daku Jelusalem ek ênjê avômalô Islael iniņ waklavôņ te. ² Kasuk te hêk Jelusalem ba avômalô Islael elam nena Betesda. Kasuk êņ hêk habobo Jelusalem anêņ badêņ abôlêk atu ba elam nena Sipsip iniņ Unyak Abôlêk. Ba kapo daņ êyô êmô baherņvi hêk loņ êņ. ³⁻⁴ Ma ñê lôk lijij hatôm ñê malerņij pusip lôk ñê verņij kambom ma ñê ivuviņ ethak êk kapo daņ takêņ. * ⁵ Ma anyô te hawa lijij havuviņ ba hêk kapo daņ êņ te hatôm sondabêņ 38. ⁶ Yisu hayê ôpêņ ma hayala nena lijij bôk hamô bô ba hanaņ hik yani liņ, “Lemhaviņ umbitak mavi e?”

⁷ Ma ôpêņ hanaņ viyaņ, “Anyô bêņ, kasuk hathak liņaliņ ma anyôla miņ hamô ek nê m ya sa ami. Yahadum ek yandôk êmôn ma doņtom anyô vi êlôk êmôn ek ya.”

⁸ *Êņ ma Yisu hanaņ hadêņ yani, “Umbiyô umiņ! Ma onja anê m yê m ba nu!” ⁹ Ketherņ oyaņ ma yani habitak mavi ba hawa anêņ yê m ba hi.

Wak êņ ma Sabat. ¹⁰ *Ba intu Islael iniņ ñê bêņbêņ enaņ hadêņ anyô havuviņ atu ba lêk habitak mavi nena, “Lêk ma Sabat! Abô balabuņ hatip ek miņ onja yê m ba ombenņ ami.”

¹¹ Ma ôpêņ hanaņ viyaņ, “Ôpatu ba hadum ya mavi hanaņ nena, ‘Onja anê m yê m ba nu.’ ”

¹² Ma thêlô enaņ hik yani liņ, “Opalê intu hanaņ nena onja anê m yê m ba nu?”

¹³ Avômalô bêņ anônj êmô loņ êņ ba Yisu hêv i vê menaņna ba hi. Ba intu ôpêņ hathônj nena opalê.

* 5:3-4: ñê lôk kauk vi enaņ nena abô doho atu ba Jon hato ma hêk denaņ. Abô êņ ma aêntêk: ñê lijij takatu ba êk balê ek eyabiņ Anyô Bêņ anêņ aņjela te halôk ba hadum kasuk êņ liņaliņ. Ma ôpatu ba halôk kasuk kapô hamônj tem imbitak mavi. * 5:8: Mat 9:6 * 5:10: Neh 13:19; Jer 17:21

¹⁴ Yôv ma Yisu habitak hayô unyak matherj anêj pik-lêvônj ma hayê ôpêj hamô ma hanañ, “Ondañô. O lêk mavi hathak lojbo ba otak anêm kambom. Yakô malain bêj yañ tem êpôm o.” ¹⁵ Êj ma ôpêj hi hanañ hadêj Islael iniñ jê bêjbêj, “Yisu ma ôpatu ba hadum ya mavi.”

¹⁶ Yisu hadum nôm takêj hadêj Sabat. Ba intu Islael iniñ jê bêjbêj ethañ yani. ¹⁷ Ma Yisu hanañ, “Wakamik hathak hadum ku wak nômbêj intu sapêj ba hadum ku takêj denañ. Ba intu ya tem yandum ku aêj iyom.”

¹⁸ *Islael iniñ jê bêjbêj elañ abô êj ma êyê nena Yisu lêk habulij abô balabuj hathak Sabat ba hadum ku. Ma dalam Wapômbêj nena Lambô ma yanida hadum i hatôm Wapômbêj. Ba intu leñjmaniñ kambom ba êbôlêm auk ek nijik yani vônô.

Yisu ma Wapômbêj Nakaduj

¹⁹ *Ma Yisu hanañ hadêj jê bêjbêj, “Yanañ avanônj biñ êndêj môlô. Ya ma Nakaduj. Ma malê atu ba Lambô hadum ma tem Nakaduj indum aêj iyom. Ya miñ hatôm yandum nômlate êtôm yenañ auk ami. Aêj ba nômkama sapêj atu ba yahayê Wakamik hadum ma tem yasopa.

²⁰ Wakamik lahavinj ya anêj Nakaduj ba hik nômkama takatu ba yani hadum thô hadêj ya. Aêj ba Nakaduj hatôm indum nôm takatu ba Lambô hadum. Ma tem injik ku mavi bêj anônj thô êndêj Nakaduj ba indum môlô nosorj kambom ek ku yañ sêbôk.

²¹ Wakamik hathak hik jê jama lij ba hêv lôkmala hadêj i. Ma aêj iyom ma ya Nakaduj tem yanêm lôkmala êndêj avômalô êtôm yada yalenjhavinj. ²² *Ma wakamik hatak ku nedañô avômalô iniñ abô halôk yabaherj. Ma yanida miñ hadum ku êj ami. Aêj ba lôkmala atu ba Wakamik hêv ma tem yanêm aêj

* 5:18: Mat 26:4; Jon 7:1; 10:30

* 5:19: Jon 5:30

* 5:22: Jon 5:27; Ap

iyom ²³* ek avômalô takatu ba elovak Nakaduḡ vibij̄ intu elovak Lambô aêḡ iyom. Ma ḡê takatu ba êpôlik ek ya intu êpôlik ek Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm.

²⁴* “Yanaḡ avanôḡ bij̄ êndêḡ môlô. Ôpatu ba halanḡ yenaḡ abô ba hêvhaviḡ Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm ma lêk hawa lôkmala atu ba tem êmô êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ yôv. Ma Wapômbêḡ tem miḡ indum abô ek yani ba ema ami. Yani bôk hatak ḡama yôv ba lêk hamô lôkmala anôḡ. ²⁵ Yanaḡ avanôḡ bij̄ êndêḡ môlô. Avômalô ḡama tem nedaḡô ya Wapômbêḡ anêḡ Nakaduḡ anêḡ abô. Ma avômalô takatu ba esopa ma tem nêmo lôkmala. Wak te ma nôm takêḡ tem imbitak. Ma wak êḡ lêk hayô yôv.

²⁶ “Wakamik ida hamô lôkmala ba hadum ba ya Nakaduḡ yahamô lôkmala aêḡ iyom. Ba intu hatôm yanêm lôkmala êḡ êndêḡ avômalô. ²⁷ Ma ya ma Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu. Aêḡ ba hatak ya ek yandum ku yandanḡ avômalô iniḡ abô.

²⁸ “Môlô miḡ nosoḡ esak yenaḡ abô êntêk ami. Wak te am ka tem ḡê ḡama nedaḡô ya Nakaduḡ yalenḡelo ²⁹*ba nimbiyô esak loḡbô. Ma thêlô takatu ba bôk idum mavi ma tem nêmo lôkmala. Ma vi atu ba bôk idum kambom ma tem nêpôm abô ba nema. ³⁰*Yada miḡ hatôm yandum nômlate êtôm yada yenaḡ auk ami. Yahasopa Wakamik anêḡ auk atu ek yandanḡ avômalô iniḡ abô ek yanêm lôkmala mena ḡama êndêḡ i la. Yahasopa Wakamik anêḡ lahaviḡ, ôpatu ba hêv ya ba yahalêm. Ma yada miḡ yahasopa yenaḡ yalenḡhaviḡ ami. Ba intu yenaḡ abô yahadum ma thêthôḡ.

Anyô vi evatho Yisu anêḡ abô loḡ

* 5:23: Plp 2:10-11; 1Jon 2:23 * 5:24: Jon 3:15-18 * 5:29: Dan 12:2;
Mat 16:27; Ap 24:15 * 5:30: Jon 5:19; 6:38

³¹ “Yahavatho yenañ abô loñ êñ ma tem miñ avômalô nêñemimbiñ ya ami. ³² Ma doñtom anyô yañ bôk havatho yenañ abô loñ yôv. Ma yahayala nena anêñ abô atu ba hanañ hathak ya ma avanôñ.

³³ “Sêbôk ma môlô onañ hik Jon liñ hathak ya ba yani bôk hanañ abô avanôñ. ³⁴ Ma anyô pik te hatôm embatho yenañ abô loñ e? Yahanañ hathak Jon anêñ abô êñ ek môlô noja bulubiñ. ³⁵ Jon ma hatôm atum lam atu ba êtôm ba hêv deda. Ma môlô othak ôlêlêk am hathak anêñ deda êñ sawa bidoñ iyom.

³⁶ * “Ma doñtom yahadum ku takatu ba Wakamik hêv hadêñ ya ba intu hik thô nena Wakamik hêv ya ba yahalêm. Ba ku êñ ma hamôñ ek Jon anêñ abô. ³⁷⁻³⁸ *Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm intu hik ya thô. Ma môlô miñ ôêvhaviñ ya ami. Aêñ ba môlô miñ bôk olañô Wakamik laselo lôk ôyê yani thohavloma ami ma anêñ abô miñ hêk haviñ môlô ami aêñ iyom. ³⁹ *Môlô othak utitiñ Wapômbêñ anêñ kapya ba osoñ nena tem nêñ lôkmala atu ba nêñô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ êndêñ môlô. Abô êñ ma hik ya thô, ⁴⁰ ma doñtom môlô ôdô nosopa ya ek noja lôkmala anôñ êñ.

⁴¹ “Ya miñ yahanañ abô êñ ek avômalô nebam ya ami. ⁴² Ma doñtom yahayala môlô! Môlô miñ lemimhaviñ Wapômbêñ ami. ⁴³ Wakamik hêv ya ba yahalêm ek yanañ anêñ abô bêñ. Ma môlô ôpôlik hathak ya. Ma doñtom anyô te halêm ba hanañ yanida anêñ abô, êñ ma môlô othak owa yani thô! ⁴⁴ Môlô othak ôêv athêñ lôkmangîñ hadêñ ôpatu ba lahaviñ môlô. Ma doñtom miñ môlô malemkilik hathak Wapômbêñ doñtom atu anêñ lamavi ami. Êñ ma tem nêñemimbiñ aisê?

* 5:36: Jon 3:2; 14:11

* 5:37-38: Mat 3:17; Jon 5:32; 8:18

* 5:39: Luk 24:27

⁴⁵ “Môlô othak ôêv malem hadêḡ Mose. Ma doḡtom tem enaḡ môlô bêḡ. Ba intu miḡ môlô lemimimbi nena tem yanaḡ môlô bêḡ imiḡ Wakamik ma ami. Mi anôḡ!
⁴⁶ *Mose bôk hato abô hathak ya yôv. Aêḡ ba môlô ôêvhaviḡ Mose anêḡ abô, êḡ ma tem nônêmbiḡ ya imbiḡ. ⁴⁷ Ma doḡtom môlô miḡ ôêvhaviḡ abô atu ba yani hato ami. Ba intu môlô miḡ ôêvhaviḡ yenaḡ abô haviḡ ami.”

6

Yisu havakôḡ anyô hatôm 5,000

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Yôv ma Yisu hi kasukthôm Galili anêḡ daḡ vi. Kasuk êḡ anêḡ athêḡ yaḡ nena Taibelias. ² Ma avômâlô bêḡ anôḡ bôk êyê lavôḡḡ takatu ba hadum hathak avômâlô lijiḡ ba intu esopa yani. ³ Yisu hathak dum ba hi ma halôk hamô biḡ haviḡ anêḡ ḡê ku. ⁴ Avômâlô Isael iniḡ waklavôḡ elam nena Hale ba Hi habobo.

⁵ Ma Yisu hayê avômâlô bêḡ anôḡ êlêm ma hanaḡ hadêḡ Pilip, “Alalô nanêm vuli polom emberḡ êsê ek nabakôḡ avômâlô takêntêk?” ⁶ Yani hayala nôm atu ba tem yani indum ba intu hanaḡ ek eyala Pilip anêḡ auk iyom.

⁷ Ma Pilip hanaḡ viyaḡ, “Alalô nandum ku êtôm ayôḡ baheḡvi ba lahavulô la anêḡ vuli ma miḡ hatôm nanêm polom vuli ek avômâlô tomtom nejaḡ dokte dokte ami!”

⁸ Êḡ ma ḡê ku te anêḡ athêḡ nena Andulu, Saimon Pita anêḡ yaḡ molok, hanaḡ nena, ⁹ “Nôḡḡ okna êntêk anêḡ polom bali yaônena baheḡvi lôk alim yaôna lokwanju. Ba nôm êḡ hatôm avômâlô nômbêḡ êntêk e?”

¹⁰ Ma Yisu hanaḡ, “Nonaḡ êndêḡ avômâlô ek nêndôk nêmo biḡ.” Kamuḡ bêḡ anôḡ hamô loḡ êḡ ba anyô sapêḡ êlôk êmô. Thêlô hatôm 5,000. ¹¹ Êḡ ma Yisu hawa polom

* 5:46: Ap 3:22

ma hatej mek ba havani hatôm thêlônij leñijhaviñ vêm ma hadum aêñ hathak alim ju atu haviñ.

¹² Thêlô eyañ ba leñijviyak ma Yisu hanañ hadêñ anêñ ñê ku nena, “Môlô nusup nôm wata sapêñ esak doñtom ma miñ nômbi ni ami.” ¹³ Êñ ma isup polom wata ba etak halôk vak sam hatôm laumiñ ba lahavuju.

¹⁴ *Ma avômalô êyê lavôñij êñ ba enañ, “Avanôn! Sêbôk ma enañ nena plopet te tem êlêm. Ma êntêk lêk halêm yôv.” ¹⁵ *Êñ ma idum ek nebalonj yani ek imbitak êtôm iniñ kiñ. Ma hayala iniñ auk êñ, ba intu hatak loñ êñ ma havôhi dum atu hathak loñbô.

Yisu haveñ kasukthôm anêñ dômlê

(Mat 14:22-33; Mak 6:45-52)

¹⁶ Yañsiñ ma anêñ ñê ku i tamu kasukthôm anêñ dañ. ¹⁷ Bôlôvôn ma miñ Yisu hayô ek thêlô ami. Ma thêlô iyom ethak yeñ ba i tuvulu Kapaneam. ¹⁸ Ma lovak bêñ te hayuv ba kasuk hik bêñ. ¹⁹ Thêlô ivusiñ yeñ ba i hatôm 6 kilomita la. Ma êyê Yisu haveñ kasukthôm anêñ dômlê ba halêm habobo yeñ ba hadum thêlô êkô kambom. ²⁰ Ma Yisu hanañ hadêñ thêlô nena, “Yada êntêk! Miñ nôkô ami.” ²¹ Êñ ma thêlô leñijmavi ba êlôk ek yani ni yeñ kapô. Ma kasana ma yeñ hi hathak liñdañ.

²² Haviyô hayañ ma avômalô takatu ba êmô kasukthôm anêñ dañ vi tuvulu eyala nena wakbôk ma yeñ doñtom iyom hamô ba ñê ku iyom ethak yeñ êñ ba i. Ma Yisu miñ hathak yeñ êñ haviñ anêñ ñê ku ba hi ami ma mi. ²³ Êñ ma avômalô Taibelias iniñ yeñ doho êlêm ebobo loñ atu ba Anyô Bêñ hava polom liñ halôk ba thêlô eyañ. ²⁴ Ma avômalô êyê nena Yisu lôk anêñ ñê ku miñ êmô ami. Êñ ma thêlô ethak yeñ ba i Kapaneam ek nêmbôlêm Yisu.

* 6:14: Lo 18:15,18 * 6:15: Jon 18:36

Yisu ma polom lôkmala

²⁵ Avômalô i êpôm Yisu hêk loŋ atu ma enaŋ, “Kêdônwaga, aŋgê te intu hôlêm loŋ êntêk?”

²⁶ Ma Yisu hanaŋ nena, “Yanaŋ avanônŋ biŋ êndênŋ môlô. Môlô bôk oaŋ polom aleba lemimviyak. Ba intu môlô ôbôlêm ya. Ma lavônŋiŋ ma môlô bôk ôyê ma doŋtom ôthônŋ paliŋ denaŋ. ²⁷ *Nundum ku ek noja nôm atu ba tem nêm lôkmala ba nêmô êtôm wak nômbênŋ intu sapênŋ. Wakamik Wapômbênŋ bôk havak sêk hayô hêk ya Anyô Anênŋ Nakaduŋ ba tem nêm lôkmala êŋ êndênŋ môlô. Ma miŋ malemkilik esak nôm atu ba tem epalê ami!”

²⁸ Êŋ ma thêlô enaŋ, “Wapômbênŋ lahaŋiŋ yêlô nandum ku malê?”

²⁹ *Ma Yisu hanaŋ, “Wapômbênŋ anênŋ ku nena nônêmbiŋ ôpatu ba yani hêv ba halêm.”

³⁰⁻³¹ *Êŋ ma thêlô enaŋ hik yani liŋ, “Undum lavônŋiŋ te ek yêlô nagê ma tem nanêmbiŋ anêm abô. Mose bôk hêv mana hadênŋ yêlôaniŋ bumalô ba eyaŋ hamô loŋ thiliv ba eto aêntêk, ‘Yani hêv polom anênŋ malak leŋ hadênŋ avômalô ba eyaŋ.’

Etak Ijip 16:4

Ma o, tem undum lavônŋiŋ alê yaŋ?”

³²⁻³³ Ma Yisu hanaŋ, “Yanaŋ avanônŋ biŋ êndênŋ môlô nena Anyô Bêŋ hêv anyô te ba halêm anênŋ malak leŋ ba hêv lôkmala hadênŋ avômalô hatôm polom anônŋ. Ba intu Wakamik iyom hêv nôm anônŋ anênŋ malak leŋ hadênŋ môlô. Ma miŋ Mose hêv ami.”

³⁴ Êŋ ma thêlô enaŋ, “Anyô Bêŋ, wak nômbênŋ intu sapênŋ ma nêm polom êŋ êndênŋ yêlô.”

* 6:27: Jon 6:48-58 * 6:29: 1Jon 3:23 * 6:30-31: Kis 16:14-15; Nam 11:7-9; Sng 78:24; Mat 16:1; Jon 2:18

³⁵ *Êñ ma Yisu hanañ, “Ya ma polom lôkmala. Ôpatu ba halêm hadêñ ya ma tem miñ ema kisi ami. Ma ôpatu ba hêvhaviñ ya ma tem miñ esakmuniñ ek inum ñañ ami. ³⁶ Ma doñtom bôk yahanañ hadêñ môlô yôv. Môlô lêk ôyê ya ma miñ môlô ôêvhaviñ ami. ³⁷⁻⁴⁰ *Lêk yahalêm anêñ malak leñ ek yasopa ôpatu ba hêv ya ba yahalêm anêñ lahaviñ. Ma miñ yahalêm ek yasopa yada yenañ yalenhaviñ ami. Avômalô takatu ba êyê ya Nakaduñ ba êvhaviñ ma tem neja lôkmala anôñ atu ba nêmo êtôm wak nômbêñ intu sapêñ. Ma pik lo leñ anêñ dañ ma tem yangik thêlô liñ. Êntêk ma Wakamik anêñ lahaviñ. Ba intu miñ hatôm yatak avômalô takatu ba Wakamik hêv hadêñ ya te ami. Milôk. Pik lo leñ anêñ dañ ma tem yangik thêlô liñ. Êntêk ma yani atu ba hêv ya ba yahalêm anêñ lahaviñ. Ba intu avômalô takatu ba Wakamik hêv hadêñ ya ma tem nêlêm êndêñ ya. Ma opalê atu ba halêm hadêñ ya ma tem miñ yandupunij yani ami.”

⁴¹ Avômalô Israeñ elañ Yisu anêñ abô êñ “Ya ma nôm atu ba halôk anêñ malak leñ ba halêm.” Êñ ma enañ abô munuñmunuñ ⁴² *nena, “Anyô êntêk ma Yisu, Josep anêñ nakaduñ! Ma alalô ayala talêbô lo lambô! Ma aisê ka hanañ nena halôk anêñ malak leñ ba halêm?”

⁴³ Ma Yisu hanañ, “Môlô bônôñ! ⁴⁴ *Wakamik hêv ya ba yahalêm ba ôpatu ba halom hadêñ ya iyom intu tem enja lôklokwañ ek êlêm êndêñ ya. Ma pik lo leñ anêñ dañ ma tem yangik avômalô takêñ liñ nimbiyô esak lonjô. ⁴⁵ Plopet te bôk hatô abô halôk kapyã aêntêk,

“ ‘Wapômbêñ tem nêmo auk êndêñ avômalô sapêñ.’ *Aisaia 54:13*

* 6:35: Jon 4:14

* 6:37-40: Jon 10:28-29; 17:12

* 6:42: Mat 13:55

* 6:44: Jon 6:65

Avômalô takatu ba elañô Wakamik anêñ abô ba ewa auk, thêlô tem nêlêm ek ya. ⁴⁶* Anyô te miñ bôk hayê Wakamik ami. Ôpatu ba hamô haviñ Anyô Bêñ ba halêm iyom intu hayê. ⁴⁷* Yanañ avanônñ biñ êndênñ môle. Anyô hêvhaviñ ya ma lêk hawa lôkmala anônñ atu ba êmô êtôm wak nômbênñ intu sapênñ yôv. ⁴⁸* Ya ma polom lôkmala. ⁴⁹ Môle nim bumalô takatu ba eyañ mana hamô loñ thiliv bôk ema yôv. ⁵⁰ Ma polom atu ba halêm anênñ malak leñ ba avômalô eyañ tem miñ nema ami. ⁵¹ Yada intu polom lôkmala ba yahalêm anênñ malak leñ. Anyô te hayañ, êñ ma tem êmô lôkmala êtôm wak nômbênñ intu sapênñ. Polom êñ ma yenañ vathiap ek yanêm ek avômalô pik neja lôkmala.”

⁵² Ma avômalô Israël elañô abô êñ ma kapôlônññ ñônô ba enañ nena, “Anyô êntêk hatôm nêm anênñ vathiap êndênñ alalô ba anğañ aisé?”

⁵³ Ma Yisu hanañ, “Yanañ avanônñ biñ êndênñ môle. Môle miñ oañ ya Anyô Anênñ Nakaduñ atu anênñ vathiap lôk unum anênñ thalaleñ ami, ma tem miñ noja lôkmala ami. ⁵⁴⁻⁵⁵ Yenañ vathiap ma nôm anônñ biñ ek nejañ, ma yenañ thalaleñ ma nôm anônñ biñ ek ninum. Ba intu anyô hayañ yenañ vathiap lôk hanum yenañ thalaleñ ma yani hawa lôkmala atu ba nêmo êtôm wak nômbênñ intu sapênñ. Ma pik lo leñ anênñ dañ ma tem yangik yani liñ. ⁵⁶ Ôpatu ba hayañ yenañ vathiap lôk hanum yenañ thalaleñ intu hamô haviñ ya ma yahamô haviñ yani. ⁵⁷* Wakamik ida hamô lôkmala ba hêv ya ba yahalêm ba intu yada yahamô lôkmala aênñ iyom. Aênñ ba ôpatu ba hayañ ya ma tem êmô lôkmala aênñ iyom. ⁵⁸ Êntêk ma polom atu ba lêk halêm anênñ malak leñ. Sêbôk ma bumalô eyañ mana

* 6:46: Jon 1:18 * 6:47: Jon 3:15-16 * 6:48: Jon 6:32,58 * 6:57: 1Jon 3:24

ba bôk ema ba mi. Ma ôpatu ba hayarj polom ênj, ma tem enja lôkmala anônj atu ba êmô êtôm wak nômbênj intu sapênj.”⁵⁹ Yisu hamô unyak yej anênj Kapaneam ma hadônj avômalô hathak auk takênj.

Yisu anênj njê ku doho êdô yani

⁶⁰ Avômalô takatu ba esopa Yisu elanjô abô takênj ma bênj anônj êpôlik ba enanj, “Abô êntêk ma abôma ba opalê hatôm endanjô?”

⁶¹ Yisu hayala nena thêlô enanj abô munurjmunurj hathak abô atu. Ênj ma hanañ, “Abô êntêk habulij mômô e? ⁶² Ma mômô ôyê ya Anyô Anênj Nakadurj atu havôhi daku loñ sêbôk atu ba yani hamô, ênj ma tem mômô lemimimbi aisê? ⁶³ Lovak Matherj da hêv lôkmala hadênj avômalô. Ma avômalô pik miñj êtôm ami. Abô takatu ba yahananj hadênj mômô ma ida hamô lôkmala ba halêm anênj Lovak Matherj ba hêv lôkmala ênj hadênj mômô. ⁶⁴⁻⁶⁵ *Ma dorjtom mômô doho miñj êvHAVIJ ami. Ba intu bôk yahananj hadênj mômô nena ôpatu ba Wakamik halom hadênj ya iyom intu tem enja lôklokwanj ek êlêm êndênj ya.”

Aênj ba mônj anônj ma Yisu hadônj avômalô ba hayala njê takatu ba miñj êvHAVIJ ami. Ma hayala ôpatu ba tem enanj yani bênj aênj iyom.

⁶⁶ Ênj ma avômalô bênj anônj elanjô abô ênj ma êpôlik hathak yani ba miñj esopa yani hathak loñbô ami.

⁶⁷ Yisu hanañ hik njê ku laumiñj ba lahavuju takatu liñ, “Ma mômô lemimHAVIJ unu imbiñj e?”

⁶⁸ *Ma Saimon Pita hanañ viyanj, “Anyô Bênj, yêlô ana êndênj opalê am? Anêm abô iyom intu hêv lôkmala atu ba tem nêMÔ êtôm wak nômbênj intu sapênj. ⁶⁹ Ma yêlô

* 6:64-65: Jon 6:44; 13:11 * 6:68: Mat 16:16

êvhaviņ ba ayala katô nena o ma Wapômbêņ anêņ Anyô Mathen.”

⁷⁰ Ma Yisu hanaņ, “Bôk yahatak môlô laumiņ ba lahavuju ek numbitak yenaņ nê ku. Ma doņtom môlônim anyô te ma ngôk.” ⁷¹ Yani hanaņ hathak Judas, Saimon Iskaliot anêņ nakaduņ. Yani ma nê ku laumiņ ba lahavuju takatu te ma doņtom wak te am ka tem yani enaņ Yisu bêņ.

7

Yisu hayê waklavôņ bêņ halôk Jelusalem

¹ *Vêm ma Israel iniņ nê bêņbêņ idum ek nijik Yisu vônô. Ba intu hadô ek ni Judia ma hi haveņ Galili lôbôlôbô iyom. ² *Ma avômalô Israel iniņ waklavôņ te habobo ba elam nena Elav Unyak Alôkņaun. ³ Êņ ma Yisu anêņ iviyaņ ibi yani liliņ ba enaņ, “Waklavôņ Elav Unyak Alôkņaun lêk hayô ba otak loņ êntêk ma nu Judia ek anêm avômalô takatu ba esopa o tem nêgê lavôņiņ takatu ba hothak hudum. ⁴ Lemhaviņ avômalô sapêņ neyala o, êņ ma miņ umbuņ o ami. Bôk huik o thô yôv ba intu nu yaiņ ek avômalô sapêņ neyala o!” ⁵ *Yisu anêņ iviyaņ miņ êvhaviņ yani ami ba intu enaņ aêņ.

⁶ Ma Yisu hanaņ vijaņ, “Yenaņ waklavôņ yana Jelusalem ma mi denaņ. Ma môlô ma wak sapêņ ma mavi. ⁷ Avômalô pik miņ hatôm nêpôlik ek môlô ami. Ma yahik avômalô pik iniņ kambom thô ba intu êpôlik hathak ya. ⁸ Môlô nu ôngô waklavôņ atu. Ma yenaņ waklavôņ yana Jelusalem miņ lêk hayô ami denaņ ba intu tem miņ yana daku ami.” ⁹ Êņ ma hamô Galili.

¹⁰ Aêņ ba anêņ iviyaņ êmôņ ba i ek nêgê waklavôņ êņ. Ma yani haveņ i yam ma doņtom miņ hik i thô ami.

*

7:1: Jon 5:18

*

7:2: Wkp 23:34

*

7:5: Ap 1:14

¹¹ Ma Israel iniñ rĕ bĕñbĕñ takatu ba êyê waklavônĕm êmô Jelusalem êbôlĕm Yisu ba enaĕ, “Anyô êntĕk hamô êsê?”

¹² Ma avômalô nômbĕñ êñ enaĕ abô thikuthik bĕñ anônĕ hadĕñ i hathak yani. Vi enaĕ, “Yani anyô mavi anônĕ.” Ma vi enaĕ, “Mi. Yani hasau avômalô.” ¹³ Ma avômalô êkô ek iniñ rĕ bĕñbĕñ ba intu miñ imiñ piklĕvônĕm ek nenaĕ iniñ auk bĕñ ami.

¹⁴ Waklavônĕm Elav Unyak Alôkĕaunĕm anĕñ wak te malĕvônĕm hayô. Ma Yisu hi unyak mathĕñ anĕñ piklĕvônĕm ba hĕv auk hadĕñ avômalô. ¹⁵ *Israel iniñ rĕ bĕñbĕñ elanĕ Yisu anĕñ abô êñ ma esonĕ kambom ba enaĕ, “Aisê ka ôpĕntĕk hawa auk hathak alalôaniñ abô balabuĕ? Kêdônĕwaga te miñ hadônĕm yani ami.”

¹⁶ *Ma Yisu hanaĕ viyaĕ, “Auk atu ba yahĕv hadĕñ môlô halĕm anĕñ ôpatu ba hĕv ya ba yahalĕm ma miñ yada yenaĕ auk ami. ¹⁷ Ôpatu ba hadum ek esopa Wapômbĕñ anĕñ lahauiñ, yani tem eyala nena yenaĕ auk êñ halĕm anĕñ Wapômbĕñ mena halĕm anĕñ yada yenaĕ auk iyom. ¹⁸ *Ôpatu ba habam yanida hadum aĕñ ek enja athĕñ lôkmañgiñ. Ma doñtom ôpatu ba hadum ku ek avômalô nebam anyô atu ba hĕv yani ba halĕm, ôpĕñ ma hanaĕ abô avanônĕm. Ma miñ hasau avômalô ami. ¹⁹ *Mose bôk hĕv abô balabuĕ hadĕñ môlô yôv. Ma doñtom môlônim anyô te miñ hasopa abô balabuĕ takĕñ ami! Ma môlô udum ek unĕgwik ya vônô eka?”

²⁰ *Ma avômalô enaĕ viyaĕ, “Ħgôk hamô hauiñ o. Opalĕ te hadum ek injik o vônô?”

²¹ Ma Yisu hanaĕ, “Bôk yahadum ku te hadĕñ Sabat nena yahadum anyô havuiñ atu mavi. Êñ ma hadum

* 7:15: Mat 13:54; Luk 2:47 * 7:16: Jon 12:49; 14:10 * 7:18: Jon 8:50
 * 7:19: Ap 7:53; Lom 2:21-24 * 7:20: Jon 8:48; 10:20

ba môle osoṅ kambom! ²² *Odaṅô! Môle osoṅ nena Mose hêv abô balabuṅ neṅgothe anyô kupik hadêṅ môle. Ma doṅtom mi. Bumalô da êv. Ba intu ku êṅ habitak hadêṅ Sabat ma môle othak osopa aêṅ iyom. ²³ *Abô balabuṅ neṅgothe kupik ma bêṅ ek abô balabuṅ Sabat. Ba intu môle oṅgothe okna kupik hadêṅ Sabat ek môle miṅ numbuliṅ Mose anêṅ abô balabuṅ atu ami. Ma nindum anyô mavi ma bêṅ ek neṅgothe kupik! Aêṅ ba yahatôm yandum anyô te liṅkupik lôkthô mavi êndêṅ Sabat. Ma môle lemmmaniṅ eka? ²⁴ Noja auk thêthôṅ esak ku lo loṅ vêmam. Ma miṅ ôṅgô iyom ma nundum abô esak ami.”

Avômalô idum ek neyala nena Yisu ma opalê

²⁵ Êṅ ma avômalô Jelusalem doho enaṅ, “Ôpêntêk intu ba ṅê bêṅbêṅ idum ek nijik vônô, e? ²⁶ Ôṅgô, yani hanaṅ abô hamiṅ piklêvôṅ ma ṅê bêṅbêṅ êyê iyom. Yakô ek thêlô neyala nena ôpêṅ ma Mesia la. ²⁷ *Ma doṅtom ôpêntêk ma ayala anêṅ malak ôdôṅ. Ma Mesia atu halêm ma tem miṅ nayala anêṅ malak ôdôṅ ami.”

²⁸ *Yisu hamiṅ unyak mathêṅ anêṅ piklêvôṅ ma halaṅô thêlônîṅ abô. Êṅ ma halam, “Môle oyala ya lôk yenaṅ malak ôdôṅ e? Ôpatu ba hêv ya ba yahalêm ma Wapôm-bêṅ anôṅ atu ba môle ôthôṅ yani paliṅ ba miṅ yahalêm hatôm yadanaṅ auk ami. ²⁹ Yahalêm anêṅ yani atu ba hêv ya ba yahalêm. Ba intu yada yahayala yani.”

³⁰ *Thêlô elañô abô êṅ ba idum ek nebalonṅ yani ma doṅtom anêṅ waklavôṅ miṅ hayô ami denaṅ. Ba intu miṅ hatôm anyôla embalonṅ yani ami. ³¹ Avômalô nômbêṅ atu ba êmô ma êyê. Bêṅ anôṅ ma êvhaviṅ yani ba enaṅ thikuthik, “Anyôla tem miṅ emberṅ yam ba indum lavôṅiṅ

* 7:22: Stt 17:9-13; Wkp 12:3 * 7:23: Jon 5:8-10,16 * 7:27: Jon 7:41;
9:29 * 7:28: Mat 11:27; Jon 8:55 * 7:30: Jon 7:44

bêñ anôñ êmôñ ek ôpêntêk ami. Yakô yani ma Mesia atu la.” ³² ñê Palisi elañ thêlôniñ abô. Êñ ma thêlô lôk ñê bêñbêñ êbôk da êv thêlôniñ sôp bidonñ ba i ek nebalonñ Yisu.

³³ Ma Yisu hanañ, “Sawa bidonñ ma tem yamô imbiñ môlô vêm ma tem yambôna êndênñ ôpatu ba hêv ya ba yahalêm. ³⁴* Ma môlô tem nômbôlêm ya, ma donñtom tem miñ hatôm nôpôm ya ami lôk miñ hatôm unu loñ atu ba yahamô ami.”

³⁵ Ma Israël iniñ ñê bêñbêñ enañ hadênñ thêlôda, “Tem ni êsê ba miñ hatôm alalô napôm ami? Yani ni loñ atu ba alalôaniñ avômalô sêbôk ba ilupuniñ i ba lêk êmô haviñ ñê daluk ek êndênñ thêlô e? ³⁶ Yani anênñ auk aisê ba intu hanañ aênñ, ‘Tem môlô nômbôlêm ya, ma donñtom tem miñ hatôm nôpôm ya ami lôk miñ hatôm unu loñ atu ba yahamô ami.’”

Yisu ma ñañ lôkmala

³⁷* Waklavônñ bêñ êñ anênñ dañ ma bêñ ek wak vi. Ma Yisu haviyô hamiñ unyak mathenñ kapô ma halam, “Anyô te hathakmuniñ ek inum ñañ ma êlêm êndênñ ya. ³⁸* Abô te hêk Wapômbênñ anênñ kapyã ba hanañ, ‘Ñañ atu ba hêv lôkmala tem endañviñ êndôk avômalô takatu ba êvhaviñ ya iniñ kapôlônñiñ ba endañ endeba ni.’” ³⁹* Yisu hanañ abô êñ hathak Lovak Mathenñ atu ba tem nêm êndênñ avômalô takatu ba êvhaviñ. Yani miñ hama ba haviyô ami denañ ba intu Lovak Mathenñ miñ halêm ami.

Avômalô evak i vose hi ôdônñ ju

⁴⁰* Avômalô doho elañô Yisu anênñ abô êñ ma enañ, “Avanônñ biñ! Alalô ayabiñ plopet te! Ôpênñ êntêk êñ!”

* 7:34: Jon 8:21; 13:36 * 7:37: Wkp 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14 * 7:38: Ais 58:11 * 7:39: Jon 16:7; 20:22; Ap 2:4 * 7:40: Lo 18:15; Jon 6:14

41-42 *Ma vi enañ, “Yani ma Mesia!”

Ma vi enañ, “Mi. Wapômbêñ anêñ kapy a hanañ, ‘Mesia ma tem imbitak anêñ Devit anêñ thalaleñ anêñ malak Betlehem.’ Ma doñtom yani ma anyô Galili te.” 43 Aêñ ba avômalô evak i vose hi ôdôñ ju. 44 Anyô doho leññ haviñ nebalon yani, ma doñtom miñ evalon ami.

Islael iniñ nê bêñbêñ miñ êvhaviñ Yisu ami

45 Êñ ma nê bêñbêñ iniñ sôp bidoñ êvôi ek nê bêñbêñ êbôk da lôk nê Palisi. Ma thêlô enañ, “Aisê ba môlô miñ ovalon yani ba owa ba ôlêm ami?”

46 *Ma sôp bidoñ takêñ enañ, “Anyô êñ hanañ abô atu ba miñ anyô la bôk hanañ ami.”

47 Ma Palisi ethañ thêlô ba enañ, “Ôpêñ bôk hasau avômalô bêñ anôñ. Ma lêk hasau môlô haviñ e? 48 *Ma alalôaniñ nê bêñbêñ lôk Palisi takêntêk iniñ anyô te hêvhaviñ yani e? 49 Ma mi! Avômalô alonañ takêñ êthôn Mose anêñ abô balabuñ paliñ. Ba intu Wapômbêñ tem injiki vônô!”

50 *Nikodimus, anyô Palisi atu sêbôk ba hi hadêñ Yisu halañô abô takêñ ma hanañ hadêñ thêlô, 51 “Alalôaniñ abô balabuñ hanañ nena nijik anyô te vônô oyañ e? Mi. Nadañô anêñ abô ba nayala nôm takatu ba hadum vêmam.”

52 *Ma thêlô enañ viyañ, “O Galili hatôm ôpêñ e? Osam abô atu ba hêk Wapômbêñ anêñ kapy katô ma tem oyala nena plopet te tem miñ êlêm anêñ Galili ami.”

*[Avi sek**

53 Yôv ma avômalô i iniñ unyak.

* 7:41-42: Jon 1:46; Sng 89:3-4; Mai 5:2 * 7:46: Mak 1:22 * 7:48: Jon 12:42 * 7:50: Jon 3:1-2 * 7:52: Jon 7:41-42 * 7:52: nê lôkauk vi leññhabi nena abô 7:53-8:11 ma Jon da miñ hato ami, ma anyôla hato haven yam.

8

¹ Ma Yisu hi Dum Oliv. ² Haviyô hayaŋ wak hapup ma Yisu havôhi unyak matheŋ anêŋ piklêvôn. Ma avômalô êlêm êdêŋ yani, ma yani halôk hamô ma hêv auk hadêŋ thêlô. ³ ñê Palisi lôk ñê lôkauk hathak abô balabuŋ êpôm avi sek te ma ewa yani ba êlêm êdô hamiŋ ñê bêŋbêŋ maleŋiŋ. ⁴ Ma enaŋ hik Yisu liŋ, “Kêdônŋwaga, lêk yêlô ayê avi êntêk hêk haviŋ anyô lôk avi te. ⁵ *Ma Mose anêŋ abô balabuŋ hanaŋ nena avi anêŋ aêŋ ma nijik vônô esak valu. Ba lemhabi aisê?” ⁶ Iniŋ auk êŋ ma hatôm gwasilim ek neja yani êmô ek nenaŋ yani bêŋ.

Ma doŋtom Yisu hakôm ba hato abô hêk pik hathak baŋgwasiŋ. ⁷ *Ma enaŋ hik liŋ mathalaleŋ aleba yani haviyô hamiŋ ma hanaŋ hadêŋ thêlô, “Môlô te hayala nena miŋ hadum kambom te ami êŋ ma enja valu ba injik avi êntêk esak êmônŋ.” ⁸ Êŋ ma hakôm ba hato abô hêk pik hathak loŋbô.

⁹ Thêlô elañô abô êŋ ma thêlô tomtom etak loŋ êŋ ba i. ñê iniŋ sondabêŋ bêŋ anônŋ êmônŋ ba i. Ma anyô vi evenŋ yam aleba Yisu lo avi êŋ iyom êmô. ¹⁰ Ma Yisu haviyô hamiŋ ma hanaŋ hadêŋ yani, “Livônŋ, ñê takatu ma lêk i êsê ba mi? Ma opalê lêk hadum abô ek nijik o vônô?”

¹¹ *Ma avi êŋ hanaŋ, “Anyô Bêŋ, anyô mi.”

Êŋ ma Yisu hanaŋ, “Ya miŋ yahadum abô ek nijik o vônô ami. Nu! Ma otak anêm kambom êŋ!”]

Yisu ma pik anêŋ deda

¹² *Yisu hanaŋ abô hadêŋ avômalô hathak loŋbô nena, “Ya ma hatôm avômalô pik iniŋ deda. Ôpatu ba hasopa

* 8:5: Wkp 20:10; Lo 22:22-24 * 8:7: Lo 17:7 * 8:11: Jon 5:14 * 8:12: Ais 49:6; Jon 1:4-9; 9:5; 12:46

ya tem enja deda atu ba nê m lôkmala anôn ma tem miñ ember loñ momañiniñ ami. Milôk.”

¹³ Ma Palisi enañ, “Oda hovatho anêm abô loñ ba abô êñ ma miñ abô avanôn ami.”

¹⁴ *Ma hanañ viyañ, “Avanôn, lêk yahavatho yenañ abô loñ. Ma yahayala loñ atu ba yahamô ba yahalêm lôk loñ atu ba tem yana. Ba intu yenañ abô ma avanôn. Ma doñtom môlô ôthôn loñ atu ba yahamô ba yahalêm lôk loñ atu ba tem yana paliñ. ¹⁵ *Môlô othak osopa avômalô pik iniñ auk ba udum abô aëntêk, ‘anyô êntêk ma mavi’ mena ‘avi êntêk ma kambom’. Ma doñtom yada miñ aêñ ami. ¹⁶ *Yai lôk Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm, yai adum ku êñ haviñ i. Ma miñ yahadum abô hathak yada yenañ auk ami ma mi. Ba intu yahadum ek yandum abô, ma yenañ abô ma avanôn iyom. ¹⁷ *Môlôda unim abô balabuñ hanañ aëntêk, ‘Anyô lokwanju idum abô ba enañ abô te iyom êñ ma abô avanôn.’ ¹⁸ *Ma yada yahavatho yenañ abô loñ. Ma Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm intu havatho yenañ abô loñ haviñ.”

¹⁹ Êñ ma ñê Palisi enañ hik yani liñ, “Lemambô hamô êsê?”

Ma Yisu hanañ viyañ, “Môlô oyala ya, êñ ma tem noyala Wakamik imbiñ. Ma doñtom môlô ôthôn ya ba intu ôthôn Wakamik haviñ.” ²⁰ *Yisu hanañ abô takêñ lôk hadôn avômalô hamô unyak mathen anêñ piklêvôn hamô habobo loñ êv da halôk. Ma anêñ waklavôn miñ lêk hayô ami denañ ba intu miñ evaloñ yani ami.

Yisu anêñ malak ôdôn

²¹ *Yisu hanañ hathak loñbô. “Tem yana. Ma môlô tem

* 8:14: Jon 5:31-32; 7:28 * 8:15: Jon 12:47 * 8:16: Jon 5:30; 8:29

* 8:17: Lo 19:15 * 8:18: 1Jon 5:9 * 8:20: Jon 7:30 * 8:21: Jon 7:34;

nômbôlêm ya ba unim kambom atu ôthôn ya paliñ tem injik môlô vônô ba miñ hatôm unu loñ atu ba yaha ami.”

²² Israël iniñ ñê bêñbêñ elañô abô êñ ma thêlôda enañ hadêñ i nena, “Aisê ka yani hanañ, ‘Môlô miñ hatôm unu loñ atu ba yaha ami’? Yakô yanida injik i vônô la?”

²³ *Ma doñtom Yisu hanañ hadêñ thêlô, “Môlônim loñ ma pik êntêk. Ma yenañ loñ ma malak leñ. Môlô ma avômalô pik ma doñtom ya ma miñ anyô pik êntêk ami. ²⁴ Ma miñ môlô ôêvhaviñ abô êntêk ‘Yada Yahamô’ ami, êñ ma tem noma. Ba intu bôk yahanañ hadêñ môlô yôv nena môlô othak udum kambom lomaloma ba tem noma.”

²⁵ Thêlô enañ hik yani liñ, “O ma opalê?”

Ma Yisu hanañ, “Sêbôk ba môñ anôn ma yahanañ hadêñ môlô. ²⁶ Yahatôm yanañ môlônim kambom lomaloma bêñ. Ma doñtom Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm, yani ma avanôn. Ba yahalañô anêñ abô ba yahanañ hadêñ avômalô pik.”

²⁷ Thêlô êthôn Yisu anêñ abô atu ba hanañ hathak Lambô. ²⁸ *Aêñ ba yani hanañ hadêñ thêlô, “Wak te am ka tem môlô nôsôkwêñ ya Anyô Anêñ Nakaduñ atu. Êñ ma tem noyala nena Yada Yahamô ba yahanañ abô takatu ba Wakamik hik thô hadêñ ya ma miñ yahadum nômlate hatôm yada yenañ auk ami. ²⁹ Ma ôpatu ba hêv ya ba yahalêm intu hamô haviñ ya. Yahadum nômkama hatôm anêñ lahaviñ. Aêñ ba miñ hatak ya ba yahamô daluk ami.” ³⁰ Avômalô bêñ anôn elañô Yisu anêñ abô êñ ba êvhaviñ.

Avômena ethak idum hatôm lami

³¹ Yisu hanañ hadêñ avômalô Israël takatu ba êvhaviñ yani nena, “Môlô ovaloñ yenañ abô loñ lôklokwañ, êñ ma môlô ma yenañ ñê ku anôn. ³² Ma tem noyala nôm avanôn.

* 8:23: Jon 3:31 * 8:28: Jon 3:14

Ma nôm avanônj ênj tem epole yak atu ba havuvi môlô loj vê.”

³³* Ma thêlô enañ viyañ, “Aisê! Yêlô ma Ablaham anênj limi ba anyôla ma miñ yêlôaniñ alañ ami. Ma honañ aênj eka?”

³⁴* Ma Yisu hanañ viyañ, “Yanañ avanônj biñ êndênj môlô nena nê takatu ba ethak idum kambom, ênj ma hatôm yak havalonj i loj ba intu kambom habitak thêlôninñ alañ. ³⁵ Ma nê takatu ba ewa hêk loj buyañ ma iniñ alañ hamô. Ba intu nê ênj ma miñ unyak alañ anênj thalaleñ te ami. Nakaduñ iyom intu unyak alañ anênj avômalô wak nômbênj intu sapênj. ³⁶ Aênj ba ya Nakaduñ yahapole môlônim yak vê, ma yak ênj tem miñ embalonj môlô loj esak loj bô ami. ³⁷ Yahayala nena môlô ma Ablaham anênj limi, ma doñtom yenañ abô ma miñ hamô môlônim kapôlômim ami. Ba intu udum ek unjwik ya vônô. ³⁸ Yahathak yahanañ abô hathak nômkama takatu ba Wakamik hathak hik thô hadênj ya. Ma môlô othak udum hatôm atu ba olanjô hêk lemimambô.”

³⁹* Thêlô enañ viyañ, “Ablaham ma yêlôaniñ wakamik.”

Ma Yisu hanañ hadênj thêlô, “Môlô ma Ablaham anênj limi, ênj ma tem nosopa anênj bôk lo loj. ⁴⁰ Odañjô! Wapômbênj hanañ abô avanônj hadênj ya ba yahanañ abô ênj hadênj môlô. Ma lêk môlô udum ek unjwik ya vônô! Ablaham miñ hadum aênj ami. Ma môlô aisê? ⁴¹* Môlô osopa lemambô iyom.”

Ma thêlô enañ, “Yêlô miñ avômena loj sawa ami. Wapômbênj da intu yêlôaniñ wakamik. Ma o?”

⁴² Ma Yisu hanañ, “Yahalêm anênj Wapômbênj ba êntêk yahamô. Yani hêv ya ba yahalêm ma miñ yada yahalêm hathak yenañ auk ami. Ba intu Wapômbênj môlônim

* 8:33: Mat 3:9 * 8:34: Lom 6:16,20 * 8:39: Mat 3:9 * 8:41: Ais 63:16

Lemambô, êñ ma tem môlô lemimimbiñ ya aêñ iyom. ⁴³ Môlô ôdô yenañ abô. Ba intu môlô ôthôn yenañ abô denañ. ⁴⁴ *Sêbôk ba môñ anôn ma Sadañ anyô hik avômalô vônô mayaliv ba êntêk hadum aêñ havenñ denañ. Nôm avanôn te miñ hamô haviñ yani ami. Ba intu hadô nôñ avanôn sapên. Yani ma anyô abôyañ lôk abôyañ anên alañ. Aên ba abôyañ ma anên abô anôn ba intu hanañ abôyañ iyom. Ma môlônim lemambô ma Sadañ êñ ba anên nali ma môlô ba intu osopa anên lahaviñ. ⁴⁵ Ma ya anyô loñ buyañ ba yahanañ abô avanôn. Ba intu môlô miñ ôêvhaviñ ya ami. ⁴⁶ *Môlô te hatôm injik yenañ kambom thô e? Yakô yenañ abô ma avanôn ma aisê ba miñ môlô ôêvhaviñ ya ami? ⁴⁷ *Wapômbên anên nali ma ethak elañô anên abô. Môlô ma miñ Wapômbên anên nali ami. Ba intu miñ olañô anên abô ami.”

Yisu hanañ abô hathak yanida

⁴⁸ *Avômalô Israe elañ Yisu anên abô viyañ, “Avanôn! O anyô Samalia te ba ngôk hamô haviñ o!”

⁴⁹ Ma Yisu hanañ, “Ngôk miñ hamô haviñ ya ami. Yahalovak Wakamik vibin. Ma môlô miñ olovak ya vibin ami. ⁵⁰ Miñ yada yahadum ek avômalô nebam ya ami. Mi. Anyô te intu hamô. Ba intu hadum ek avômalô nebam ya ma tem endañô avômalô iniñ abô. ⁵¹ *Yanañ avanôn bin êndên môlô. Ôpatu ba hasopa yenañ abô ma tem miñ ema ami. Mi anôn.”

⁵² Avômalô Israe elañ, “Yêlô lêk ayala nena ngôk hamô haviñ o. Ablaham lôk plopet sapên bôk ema yôv. Ma doñtom oda honañ, ‘Ôpatu ba hasopa yenañ abô ma tem miñ ema ami.’ ⁵³ O bên ek yêlôaniñ bumalô Ablaham, e?

* 8:44: 1Jon 3:8 * 8:46: 2Ko 5:21; 1Pi 2:22 * 8:47: 1Jon 4:6 * 8:48: Mak 3:21-22 * 8:51: Jon 5:24

Yani bôk hama yôv! Ma plopet sapêḡ bôk ema haviḡ. Ma hosonḡ nena o anyô bêḡ e?”

⁵⁴ Êḡ ma Yisu hanaḡ, “Yahabam yada, êḡ ma nôḡm oyaḡ. Wakamik atu ba môlô olam nena unim Wapômbêḡ, yani êḡ intu habam ya. ⁵⁵ Ma doḡtom môlô miḡ oyala yani ami ma mi. Ya ma yahayala yani katô ba yahanaḡ nena yahathônḡ yani paliḡ, êḡ ma tem yambitak anyô abôyaḡ êtôm môlô. Aêḡ ba yahayala yani ba intu yahasopa anêḡ abô. ⁵⁶ Môlônim bumalô Ablaham bôk hayala nena tem yalêm ba lamavi anônḡ. Ma hayê yenaḡ waklavônḡ êḡ ma hadum yani lamavi anêḡ dôêḡ.”

⁵⁷ Avômalô Israeḡ enaḡ hadêḡ Yisu, “Anêm sondabêḡ miḡ hatôm 50 ami denaḡ ma honaḡ nena bôk hôyê Ablaham. Hosau!”

⁵⁸ *Ma Yisu hanaḡ, “Yanaḡ avanônḡ biḡ êndêḡ môlô. Ablaham miḡ habitak ami denaḡ, ma yada bôk yahamô yôv.” ⁵⁹ Thêlô elanô abô êḡ ma ewa valu ek nijik yani esak. Ma doḡtom Yisu hêv i vê menaḡna hêk unyak mathenḡ anêḡ piklêvônḡ ba hi.

9

Anyô madaluk pusip

¹ Yisu havenḡ ba hi ma hayê anyô mapusip te. Sêbôk ba talêbô havathu ma mapusip. ² *Ma anêḡ ḡê ku enaḡ hik yani liḡ, “Kêdônḡwaga, opalê intu hadum kambom ba talêbô hawa ôpêntêk ba mapusip? Ôpêḡ da anêḡ kambom mena lambô lo talêbô iniḡ e?”

³ *Ma Yisu hanaḡ, “Wapômbêḡ hadum ku êḡ hathak ôpêḡ ek avômalô pik nêgê. Ma miḡ ôpêḡ mena lambô lo talêbô iniḡ kambom ami. Mi. ⁴ Deda hêk denaḡ ba alalô nandum ôpatu ba hêv ya ba yahalêm anêḡ ku. Bôlôvônḡ

* 8:58: Jon 1:1 * 9:2: Ese 18:20; Luk 13:2,4 * 9:3: Jon 11:4

tem êyô ba miñ hatôm anyô nindum ku ami. ⁵*Yahamô pik ma ya ma avômalô pik iniñ deda.”

⁶*Êñ ma yani hasôwapôk hathak pik ma hayelañ aleba habitak malim. Ma hawa ba hatak hathak anyô mapusip êñ madaluk. ⁷Ma hanañ hadêñ yani, “Nu usik o êndôk kasuk Siloam.” (Athêñ Siloam êñ anêñ ôdôn nena, “Êv yani ba hi.”) Ma ôpêñ hi hathik i. Ma hale halêm hathak loñbô ma lêk hayê tak mavi.

⁸Yanida anêñ avômalô lôk avômalô takatu ba bôk eyala yani êyê ôpêñ ma enañ, “Êntêk ma anyô petenak sêbôk e?” ⁹Ma doho enañ, “Ôpêñ intu.”

Ma vi enañ, “Mi, anyô yañ ba hatôm ôpêñ.”

Ma doñtom ôpêñda hanañ, “Ya êñ êntêk.”

¹⁰Ma thêlô enañ hik yani liñ, “Aisê ba malem daluk hakyav?”

¹¹Ma hanañ, “Ôpatu ba elam nena Yisu, hayelañ pik haviñ wapôk aleba hatôm pik malim ma hatak hathak yamaleñ. Yôv ma hanañ nena, ‘Nu kasuk Siloam ma usik o.’ Êñ ma yaha yahathik ma yamaleñ hakyav.”

¹²Ma thêlô enañ hik yani liñ, “Ôpêñ hamô êsê?”

Ma yani hanañ, “Yahathôn paliñ.”

Palisi enañ abô hadêñ anyô madaluk hakyav

¹³Êñ ma thêlô ewa anyô madaluk pusip atu ba lêk mavi hi ek Palisi. ¹⁴Lêk Sabat ma Yisu hadum ku êñ. ¹⁵Aêñ ba Palisi enañ hik yani liñ hatôm atu ba avômalô enañ hik yani liñ, “Malem hakyav aisê?” Ma yani hanañ, “Ôpêñ hatak pik malim hathak yamaleñ ma yahathik ma lêk yahayê tak.”

¹⁶Ma Palisi doho enañ, “Anyô êñ miñ halêm anêñ Wapômbêñ ami ek malê nena habuliñ Sabat.”

* 9:5: Mat 5:14; Jon 8:12 * 9:6: Mak 8:23

Ma dorjtom vi enaņ, “Anyô kambom hatôm indum lavônij anêņ aêņ e?” Ma thêlô evak i vose hi ôdônju.

¹⁷ *Yôv ma thêlô enaņ hik anyô madaluk pusip êņ liņ hathak loņbô, “Yani hadum anêm malem ba hakyav. Ma honaņ aisê hathak yani?”

Ma ôpêņ hanaņ, “Yani ma plopet te.”

¹⁸ Ma Israeļ iniņ ģê bêņbêņ miņ êvhaviņ nena sêbôk ma yani mapusip ma dorjtom lêk habitak mavi ami. Ba intu elam lambô lo talêbô ba êlêm. ¹⁹ Ma enaņ hik thai liņ, “Mamunim nalum êntêk e? Talêbô bôk havathu ba mapusip e? Aisê ka lêk hayê tak?”

²⁰ Ma talêbô lo lambô enaņ, “Avanônĳ! Ôpêntêk ma yaianiņ okna. Talêbô hawa ma bôk mapusip yôv. ²¹ Ma dorjtom madaluk hakyav lôk opalê hadum yani madaluk mavi, êņ ma yai athônĳ paliņ. Yani bôk anyô muk yôv ba nonaņ injik yanida liņ.” ²² Israeļ iniņ ģê bêņbêņ bôk enaņ nena anyôla hanaņ nena Yisu ma Mesia, êņ ma tem nênem ôpêņ vê. Aêņ ba intu thai êkô ²³ ba enaņ, “Yani bôk anyô muk yôv ba nonaņ injik yanida liņ.”

²⁴ Yôv ma elam ôpatu ba madaluk mavi hathak loņbô ma enaņ, “Ondam Wapômbêņ anêņ athêņ ma onaņ abô avanônĳ! Ôpêņ ma anyô kambom! Aêņ e?”

²⁵ Ma yani hanaņ, “Injo! Ôpêņ anyô mavi mena anyô kambom la! Nôm atu ba yahayala katô, sêbôk ma yamaleņ pusip ma lêk yamaleņ hakyav!”

²⁶ Ma enaņ hik yani liņ, “Yani hadum malê hadêņ o ba malem hakyav?”

²⁷ Ma yani hanaņ, “Lêk yahanaņ yôv hadêņ môlô, ma môlô lemimôndônĳ kôtônĳ. Môlô udum ek nodanô esak loņbô ek numbitak anêņ ģê ku e?”

* 9:17: Jon 4:19

²⁸ Êñ ma Palisi enañ abôma lôk ethañ yani nena, “Oda intu hosopa ôpêñ! Ma yêlô ma asopa Mose iyom! ²⁹ Alalô ayala nena Wapômbêñ bôk hanañ abô hadêñ Mose. Ma donptom ôpêñ anêñ loñ ma yêlô athôñ paliñ.”

³⁰ Ma ôpêñ hanañ, “Aêñ e? Môlô ôthôñ ôpêñ anêñ loñ, e? Odañô! Yani hadum yamaleñ mavi. ³¹ *Wapômbêñ hathak halañô ñê idum kambom iniñ abô e? Mi. Halañô ñê thêthôñ atu ba esopa anêñ abô iyom. ³² Sêbôk aleba lêk ma miñ ayê anyô te hadum ba anyô mapusip te habitak mavi ami. ³³ Wapômbêñ miñ hêv ôpêñ ba halêm ami, êñ ma miñ hatôm indum nômlate ami.”

³⁴ *Palisi elañô aêñ ba enañ, “Waklavôñ lemtambô havathu o, ma hubup lôk kambom ma aisê ka hudum ek ôndôñ yêlô? Dô!” Êñ ma ilupuniñ ôpêñ.

Palisi ma hatôm ñê maleñiñ pusip

³⁵ Yisu halañô nena ilupuniñ ôpêñ ba intu hi ek êmbôlêm yani. Hapôm ma hanañ, “Hôêvhaviñ Anyô Anêñ Nakaduñ atu e?”

³⁶ Ma yani hanañ, “Anyô bêñ, anyô êñ ma opalê? Onañ êndêñ ya ek yanêmimbiñ yani.”

³⁷ Ma Yisu hanañ hadêñ yani, “Bôk hâyê yani yôv. Ondañô! Yani êñ êntêk ba hanañ abô haviñ o.”

³⁸ Ma ôpêñ hanañ, “Anyô Bêñ, yahêvhaviñ.” Êñ ma yani halek vadôñ lêlô hadêñ Yisu.

³⁹ Ma Yisu hanañ, “Yahalêm pik ek yanañ avômalô iniñ kambom bêñ ek ñê maleñiñ pusip tem nêgê tak ma ñê êyê tak tem maleñiñ pusip.”

⁴⁰ *Ma Palisi doho êmô ba elañô abô êñ. Ma enañ hik yani liñ, “Aisê! Yêlô ma ñê maleñiñ pusip haviñ e?”

* 9:31: Sng 34:15 * 9:34: Sng 51:5 * 9:40: Mat 15:14

⁴¹ Ma Yisu hanañ, “Maleriñ pusip, êñ ma kambom mi. Ma doñtom môlô othak onañ, ‘Yêlô athak ayê tak.’ Ba intu môlônim kambom havalonj môlô lonj denañ.”

10

Yisu ma boksipsip iniñ alañ

¹ Yisu hanañ, “Yanañ avanônj biñ êndênj môlô. Ôpatu ba hasôv lôk kisi ma miñ habitak hayô kola abôlêk ek enja boksipsip ami, yani ma anyô vani lôk anyô kambom. ² Ma anyô hathak habitak hayô kola abôlêk ba hi, intu boksipsip iniñ alañ. ³ Anyô hayabiñ kola halate abôlêk vê ek boksipsip alañ enja anênj bok. Halam tomtom iniñ athênj ma elañô ba halom i hi yaiñ. ⁴ Yani hawa anênj boksipsip sapênj ele yaiñ yôv ma hamônj ma boksipsip everj yam. Boksipsip eyala alañsi leñselo ba intu esopa i. ⁵ Ma anyô yañ ma êthônj ôpênj laselo paliñ ba intu êsôv ma miñ ethak esopa ami.” ⁶ Yisu havuñ abô ba miñ eyala anênj ôdônj ami.

⁷ Aênj ba Yisu hanañ hathak lonjbô nena, “Avanônj! Yanañ êndênj môlô nena yada ma hatôm kola abôlêk ek boksipsip nêyô kola kapô. ⁸ *Avômalô sapênj atu ba êmônj ek ya ma nê vani lôk nê kambom. Ma doñtom boksipsip miñ elañô thêlô leñjselo ami. ⁹ Yada ma kola abôlêk. Anyô te halêm hadênj ya ba hayô kola kapô ma Wapômbênj tem nêm yani bulubiñ. Ôpênj tem ni ba êlêm êmô kola kapô ma tem êpôm nôm mavi ek enjañ. ¹⁰ Anyô vani halêm ek enja boksipsip vani lôk injik i vônô lôk imbuliñ i. Ma doñtom yahalêm ek neja lôkmala atu ba êmô thêlô kapôlônj siñ.

* 10:8: Jer 23:1-2; Ese 34:2-3

¹¹ * “Ya ma boksipsip iniŋ alaŋ mavi ba yahatak yenaŋ lôkmala ek nê m boksipsip sa. ¹² * Alaŋ anêŋ ŋê ku ma miŋ boksipsip iniŋ alaŋ ami. Ba êyê avuŋ yatap te halêm ma tem netak boksipsip nê m ma nêsôv ba ini. Ma avuŋ yatap tem indupunij i ba nêsôv mayaliv. ¹³ Alaŋ anêŋ ŋê ku ma leŋiŋhaviŋ vuli iyom ma miŋ leŋiŋhiki hathak boksipsip ami. Ba intu thêlô êsôv ba i.

¹⁴ “Yada iyom intu boksipsip iniŋ alaŋ mavi. Yahayala yenaŋ boksipsip ma thêlô eyala ya ¹⁵ * hatôm atu ba Wakamik hayala ya ma yahayala Wakamik. Ma yahatak yenaŋ lôkmala ek nê m boksipsip sa. ¹⁶ * Yenaŋ boksipsip doho miŋ ê m kola êntêk kapô ami. Ma yahalam i ma tem nedaŋô yaleŋselo ma tem yandom i ba ni nêyô kola kapô ek nimbitak ôdôŋ doŋtom lôk alaŋ doŋtom iyom. ¹⁷ * Wakamik lahaviŋ ya ba intu yaleŋhaviŋ yani ek yatak yenaŋ lôkmala ma tem yanja esak loŋbô. ¹⁸ Anyôla miŋ hatôm nê m yenaŋ lôkmala vê ami. Mi. Yada yenaŋ yaleŋhaviŋ ek yatak yenaŋ lôkmala. Yahatôm yatak ma yahatôm yanja esak loŋbô. Wakamik hanaŋ ek yandum aêŋ.”

¹⁹ Avômalô Islael elaŋô abô êŋ ma evak i vose hi ôdôŋ ju hathak loŋbô. ²⁰ Ma bêŋ anôŋ enaŋ nena, “Ŋgôk kambom hamô haviŋ yani ba anêŋ auk molo. Aisê ka môlô olaŋô anêŋ abô?”

²¹ Ma doŋtom vi enaŋ, “Mi! Anyô lôk ŋgôk te miŋ hatôm enaŋ abô takêŋ ami. Ma ŋgôk kambom miŋ hatôm indum maleŋ pusip mavi ami. Mi.”

Ŋê Islael miŋ êvhaviŋ ami

* 10:11: Sng 23:1; ALK 7:17 * 10:12: Ap 20:29 * 10:15: Mat 11:27;
 1Jon 3:16 * 10:16: Ais 56:8; Ese 34:23 * 10:17: Plp 2:8-9

²² Waklavônġ Êv Mek Ek Unyak Matheġ hayô ba avômalô Israeġ i Jelusalem ek nêġê.*

Lêk ma beleġ simbak ²³ ba Yisu haveġ unyak matheġ anêġ kapo daġ te ba elam nena Solomon Anêġ Kapo Daġ. ²⁴ Ma avômalô Israeġ ekalabu yani siġ ma enaġ, “Huvuġ abô ba aġġê ka tem onaġ nena o ma opalê? O ma Mesia atu e? Êġ ma onaġ bêġ.”

²⁵ Ma Yisu hanaġ viyaġ nena, “Bôk yahanajaġ yôv hadêġ môlô lôk lavônġiġ takatu ba yahadum hathak Wakamik anêġ athêġ hik ya thô hadêġ môlô. Ma miġ ôêvhaviġ ya ami. ²⁶ Ek malê nena môlô ma miġ yenaġ boksipsip ami ba intu miġ ôêvhaviġ ya ami. ²⁷ Yenaġ boksipsip ma ethak elanô yalenġelo. Yahayala thêlô ma thêlô ethak esopa ya. ²⁸*Yahêv lôkmala atu ba tem nêmo êtôm wak nômbêġ intu sapêġ hadêġ yenaġ avômalô ek miġ nema ami lôk miġ hatôm anyôla enja i vê êġġêk yabaheġ ami. ²⁹ Wakamik hêv i hadêġ ya, ma yani ma bêġ ek nômkama sapêġ ba miġ hatôm anyôla nêmo thêlô vê êġġêk Wakamik baġ ami. ³⁰ Yai lôk Wakamik ma doġtom iyom.”

³¹ Avômalô Israeġ ewa valu hathak loġbô ba idum ek nijik Yisu vônô. ³² Ma Yisu hanaġ hadêġ thêlô, “Môlô bôk ôyê lavônġiġ mavi bêġ anôġ atu ba yahadum yôv. Ku êġ ma Wakamik hêv hadêġ ya. Ma lavônġiġ alisê intu yenaġ kambom ba udum ek uġġwik ya esak valu?”

³³*Ma thêlô enaġ viyaġ, “Yêlô adum ek naġġik o esak valu ek malê nena honaġ abôma hathak Wapômbêġ nena oda ma Wapômbêġ. Ma doġtom o ma anyô pik iyom. Ma miġ yêlô leġġhabi lavônġiġ la ami. Mi.”

* 10:22: Sêbôk ba avômalô loġ buyaġ ibuliġ unyak matheġ ma avômalô Israeġ ik vovak. Vêmo ma êv mek ek unyak matheġ hathak loġbô. Ba intu avômalô Israeġ leġġhabi waklavônġ êġ. * 10:28: Jon 3:16; 6:39 * 10:33: Wkp 24:16

³⁴ Ma Yisu hanarj, “Môlô da unim abô balabuŋ te hanarj nena, ‘Wapômbêŋ da halam môlô nena wapômbêŋ.’ *Kapya Yey* 82:6

³⁵ “Odaŋô! Abô atu ba hêk Wapômbêŋ anêŋ kapya ma avanôŋ ba bôk hêv hadêŋ avômalô takatu ba halam i nena, ‘wapômbêŋ’. ³⁶ Ma hatak ya hatôm anêŋ anyô ek yalêm pik êntêk ba intu ya ma wapômbêŋ hatôm môlô. Ma doŋtom ya ma nakaduŋ ba intu ya ma bêŋ ek môlô. Aêŋ ba yahanarj nena, ‘Ya ma Wapômbêŋ Nakaduŋ’ ma yahanarj abôma hathak Wapômbêŋ aisê ba intu onaŋ ya bêŋ? ³⁷ Yahadum ku takatu ba Wakamik hadum ba intu nônêmimbiŋ ya. ³⁸ *Ma ôdô nônêmimbiŋ ya, êŋ ma nônêmimbiŋ lavôŋiŋ iyom. Nônêmimbiŋ yenaŋ ku takatu ek êndôŋ môlô ek noyala katô nena Wakamik hamô ya kapô ma yahamô Wakamik kapô.” ³⁹ Êŋ ma idum ek nebalorj yani esak lorjbô. Ma doŋtom hêv i vê hêk thêlô ba hi.

⁴⁰ *Ma habup hayô ŋaŋ Jolodaŋ ba hi ma hamô lorj sêbôk ba Jon hathik avômalô halôk ⁴¹ ma avômalô bêŋ anôŋ i hadêŋ yani ma enaŋ, “Avanôŋ! Jon miŋ hadum lavôŋiŋ te ami. Ma doŋtom abô takatu ba yani hanarj hathak ôpêntêk ma avanôŋ.” ⁴² Ma avômalô lorj êŋ bêŋ anôŋ êvhaŋiŋ yani.

11

Lasalus hama

¹ *Anyô te hapôm lijiŋ ba anêŋ athêŋ nena Lasalus. Yani ma anyô Betani. Betani êŋ ma avi loyaŋ Malia lo Mata iniŋ malak ôdôŋ. ² *Malia êŋ atu ba yani haŋgasô nôm ôv mavi hayô hamô Anyô Bêŋ va ma haya lopali vê hathak

* 10:38: Jon 14:10-11 * 10:40: Jon 1:28 * 11:1: Luk 10:38-39 * 11:2: Jon 12:3

wakadôk naurj. Anyô lijij êj ma Lasalus, Malia atu limalô.
³ Ma avi lo yarj êv abô hadêj Yisu nena, “Anyô bêj, anêm anyô môlô hapôm lijij.”

⁴ *Yani halanjô abô êj ma hananj nena, “Lijij êj anêj anôj ma mij nana ami. Lijij êj habitak ek injik Wapôm-bêj anêj lôkmanjij thô. Ma lôkmanjij êj tem injik ya Nakaduñ anêj lôkmanjij thô aêj iyom.” ⁵ Yani lahaviñ Mata lo yarj Malia ma Lasalus bêj anôj. ⁶ Ma doñtom yani halanjô nena Lasalus hapôm lijij ma mij hi kethej ami ma hamô loj êj hatôm wak ju.

⁷ Êj ma hananj hadêj nê ku, “Alalô nabôana Judia.”

⁸ Ma thêlô enanj, “Kêdônwaga, loj êj ma waksênjyôk ma avômalô Israêl idum ek nijik o vônô esak valu! Ma hudum ek ômbônu eka?”

⁹ Ma hananj, “Wakma laumij ba lahavuju hadêj wak te, aêj e? Ma pik êntêk êj anêj deda habi ba anyô êyê tak. Ma tem mij nêndôk ami. ¹⁰ Ma bôlôvônj ma deda mi ba anyô evenj ma tem nêndôk.”

¹¹ Vêm ma hananj, “Alalôaniñ anyô môlô Lasalus hêk sôm ba tem yana ek yangik lij.”

¹² Ma nê ku enanj, “Anyô Bêj, dô! Hêk sôm ek lijij etak yani ba imbitak mavi.” ¹³ Thêlô esoñ nena hananj hathak Lasalus hêk sôm la. Ma doñtom mi. Hananj hathak Lasalus anêj nana.

¹⁴ Ba intu hananj bêj nena, “Lasalus lêk hama ¹⁵ ba mij yahamô haviñ ami ba intu yalerjmavi. Ma tem yanêm môlô sa ek nônêmimbij. Alôana i!”

¹⁶ *Êj ma Tomas anêj athêj yarj nena Didimus* hananj hadêj nê ku vi nena, “Alôana imbij yani ek nijik alalô vônô imbij.”

* 11:4: Jon 9:3 * 11:16: Mak 14:31 * 11:16: Abô Glik “Didimus” anêj ôdônj ‘anyô lopopek’.

Yisu ma lôkmala anêḡ ôdôḡ

¹⁷ Yisu thêlô êyô Betani ma yani hanaḡô nena Lasalus bôk hêk siô hatôm wak ayova. ¹⁸ Loḡ êḡ hamô habobo Jelusalem ba hatôm kilomita lô iyom. ¹⁹ Ma avômalô Israeḡ bêḡ anôḡ êlêm ek nêḡnêḡ Malia lo Mata thêvô. ²⁰ Mata hanaḡô nena Yisu lêk halêm êḡ ma hi ek êḡjê. Malia ma hamô unyak.

²¹ Ma Mata hanaḡ, “Anyô Bêḡ, hômô loḡ êntêk ma yenaḡ livôḡ tem miḡ ema ami. ²² Ma doḡtom yahayala nena malêla takatu ba honaḡ hik Wapômbêḡ liḡ, êḡ ma tem yani indum.”

²³ Ma Yisu hanaḡ, “Livôm tem imbiyô esak loḡbô.”

²⁴ *Ma Mata hanaḡ, “Avanôḡ! Pik lo leḡ anêḡ daḡ ba avômalô iviyô ma tem yani imbiyô imbiḡ.”

²⁵ Ma hanaḡ, “Yada ma anyô yahik avômalô liḡ lôk yahêv lôkmala hadêḡ i. Ma ôpatu ba hama ma doḡtom hêvhaviḡ ya, ôpêḡ tem êmô lôkmala. ²⁶ Avômalô takatu ba êvhaviḡ intu ewa lôkmala anôḡ ma tem miḡ nema ami. Hêvhaviḡ abô êntêk mena mi e?”

²⁷ *Ma Mata hanaḡ, “Anyô Bêḡ! Avanôḡ! Yahêvhaviḡ nena o ma Mesia lôk Wapômbêḡ Nakaduḡ atu ba bôk hanaḡ nena tem êlêm pik êntêk.”

²⁸ Êḡ ma Mata hi hanaḡ yaôna hadêḡ Malia, “Kêdôḡwaga hayô ba halam o.” ²⁹ Malia hanaḡô abô êḡ ma haviyô kethêḡ ba hi ek êḡjê. ³⁰ Yisu hamô loḡ atu ba Mata hapôm yani halôk ma miḡ hayô malaklêvôḡ ami. ³¹ Avômalô Israeḡ takatu ba êmô unyak haviḡ Malia ek nêḡnêḡ yani thêvô êyê haviyô kethêḡ ba hi yaiḡ ma esopa ba i. Thêlô esoḡ nena hi ek endaḡ emberḡ siô la. ³² Malia hi hayô loḡ atu ba Yisu hamô ma hayê yani. Ma halek vadôḡ

* 11:24: Jon 6:40 * 11:27: Jon 6:69

lêlô habobo Yisu valuvi ma hanaŋ, “Anyô Bêŋ, hômô loŋ êntêk ma tem miŋ livôŋ ema ami.”

³³ Yani halaŋô Malia lôk avômalô iniŋ asêŋ malêŋ ba lamalaiŋ lôk lahiki bêŋ anôŋ. ³⁴ Ma hanaŋ, “Môlô ôdô yani hêk êsê?”

Ma thêlô enaŋ, “Anyô Bêŋ, ôlêm nôŋgô.”

³⁵ Enaŋ aêŋ ma halaŋ.

³⁶ Ma avômalô Israeŋ takêŋ enaŋ, “Alikak! Yani lahaviŋ ôpêntêk bêŋ anôŋ.”

³⁷ *Ma doŋtom doho enaŋ, “Anyô êŋ hadum ba ŋê maleŋiŋ pusip êyê tak. Ma tem indum aêŋ iyom êndêŋ ôpêntêk ba miŋ hatôm ema ami.”

Yisu hik Lasalus liŋ hathak loŋbô

³⁸ Yisu lamalaiŋ ba lahiki bêŋ anôŋ hathak loŋbô aleba hi hayô siô. Siô êŋ ma valu abyariŋ te ba epesaŋ hêk dumlolê. Ma valu te hamô lôv abôlêk siŋ. ³⁹ Ma hanaŋ, “Nônêm valu vê!”

Mata, anyô ŋama êŋ anêŋ livavi, hanaŋ, “Anyô Bêŋ, bôk hêk siô hatôm wak ayova ba kupik bôk ôvpalê.”

⁴⁰ Ma hanaŋ, “Lêk yahanaŋ hadêŋ o yôv! Hôêvhaviŋ, ma tem nôŋgô Wapômbêŋ anêŋ lôkmaŋiŋ.”

⁴¹ Êŋ ma thêlô êv valu vê. Ma hayê leŋ ma hanaŋ, “Wakamik! Hothak holaŋô yenaŋ abô ba yaleŋmavi.

⁴² Yada yahayala yôv nena wak nômbêŋ intu ma holaŋô yenaŋ abô. Ma doŋtom yahanaŋ abô êntêk ek nêŋ avômalô takêntêk sa ek nêŋemimbiŋ nena hôêv ya ba yahalêm.”

⁴³ Êŋ ma halam lôklala nena, “Lasalus, ôlêm yaiŋ!” ⁴⁴ Ma hatak siô ba hale yaiŋ. Ivuvi va lo baŋ hathak sôp seleŋ ma thohavloma ma ivuliv hathak sôp. Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Nopole sôp vê ek ni.”

* 11:37: Jon 9:6-7

⁴⁵ *Ma avômalô Israél takatu ba elañ haviñ Malia êyê nôm atu ba Yisu hadum ba bêñ anôñ êvhaviñ. ⁴⁶ *Ma doñtom vi i hadêñ nê Palisi ma enañ hathak nôm takatu ba yani hadum. ⁴⁷ Êñ ma nê bêñbêñ êbôk da lôk nê Palisi takatu ba elam nena Sanhedlin* elam sa te ba enañ nena, “Ôñgô! Anyô êntêk hadum lavôññ bêñ anôñ. Ma alalô ayê loñ eka? ⁴⁸ Atak yani ba hadum ku êñ, ma tem avômalô sapêñ nêñemimbiñ. Êñ ma Lom tem nêlêm nimbuliñ alalôaniñ unyak matheñ lôk avômalô sapêñ.”

⁴⁹ Ma thêlôniñ anyô te anêñ athêñ nena Kaiapas. Ma sondabêñ êñ ma yani hatôm anyô bêñ habôk da ba hanañ hadêñ thêlô nena, “Môlô molo e? ⁵⁰ Odañô! Môlô ôthôn auk êntêk paliñ e? Anyô te hama êñ ma nôm yaôna. Ma avômalô Israél sapêñ ema êñ ma malaiñ bêñ. Aêñ ba mavi ek anyô te iyom ema ek nêñ avômalô bêñ anôñ sa.”

⁵¹⁻⁵² *Sondabêñ êñ ma Kaiapas hatôm anyô bêñ habôk da. Ba intu hanañ abô loñ kapô atu ba tem injik anôñ nena Yisu tem ema ek nêñ avômalô Israél sa lôk isup Wapômbêñ anêñ nali takatu ba êmô mayaliv esak doñtom ek malê nena miñ hama ek nêñ avômalô Israél iyom sa ami. Ma Kaiapas miñ hanañ abô êñ hatôm yanida anêñ auk ami. ⁵³ *Nê bêñbêñ elañô Kaiapas anêñ abô ma êbôlêm loñôndê ek nijik Yisu vônô.

⁵⁴ Êñ ma Yisu hatak avômalô Israél ma hi Eplaim atu hamô habobo loñ thiliv ek êmô imbiñ anêñ nê ku doho ba intu miñ haveñ Israél malêvôn ami.

⁵⁵ Avômalô Israél iniñ waklavôn Hale ba Hi habobo. Ma avômalô lomalak bêñ anôñ i daku Jelusalem ek nêpôpêk i ek nêgê waklavôn êñ. ⁵⁶ Ma thêlô imiñ unyak matheñ

* 11:45: Jon 7:31 * 11:46: Luk 16:31 * 11:47: Elam iniñ kaunsil nena
 “Sanhedlin”. * 11:51-52: Jon 10:16 * 11:53: Jon 5:18

anêḡ piklêvônḡ ek nêmbôlêḡ Yisu. Ma thêlôda enaḡ hadêḡ i, “Môlô lemhabi aisê? Yani tem êlêḡ êḡjê waklavônḡ êntêk imbiḡ mena mi e?” ⁵⁷ Ma doḡtom ḡê bêḡbêḡ êbôk da lôk ḡê Palisi enaḡ lôklokwaḡ hadêḡ avômalô, “Anyô te hayê nena Yisu hamô êsê êḡ ma enaḡ bêḡ ek nebalonḡ yani.”

12

*Malia hathik Yisu va
(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)*

¹*Wak baheḡvi ba lahavute hêk denaḡ ek êyô waklavônḡ Hale ba Hi. Ma Yisu hi Betani, Lasalus anêḡ loḡ, ôpatu ba yani hik liḡ hathak loḡbô hêk ḡama. ²*Êḡ ma thêlô eḡgabôm nôḡ leḡḡḡmavi ek yani. Mata hathô nôḡ ma Lasalus hamô haviḡ ḡê takatu ba eyaḡ nôḡ haviḡ Yisu. ³*Ma Malia hawa kolopak nôḡ ôv mavi hamô kapô ba anêḡ vuli ma bêḡ anônḡ ba haḡgasô hayô hamô Yisu va kapô luvi. Ma hathav lôthôk vê hathak yanida wakadôk ḡaunḡ. Ma nôḡ ôv mavi atu anêḡ ôv haveḡ unyak kapô êḡ sapêḡ.

⁴Ma Yisu da anêḡ ḡê ku te elam nena Judas Iskaliot ôpatu ba tem enaḡ yani bêḡ hayê ba hanaḡ, ⁵“Nôm ôv mavi êḡ ma anyô hadum ku sondabêḡ daluk te ek nêḡ vuli! Ma lêk eḡgasô oyaḡ iyom! Nanêḡ nôḡ êḡ ek anyô vi nêḡḡ vuli ba naja valuseleḡ ek nanêḡ êndêḡ avômalô siv.” ⁶Judas anêḡ ku hayabiḡ avômalô êvhaviḡ iniḡ valuseleḡ ma doḡtom anyô vani te ba hathak hawa vi vani hatôm yanida anêḡ lahaviḡ. Ba intu hanaḡ aêḡ. Ma miḡ lahiki hathak avômalô siv ba hanaḡ ami.

⁷Ma Yisu hanaḡ, “Notak yani. Avi êḡ hapôpêk yenaḡ ḡama. ⁸*Avômalô siv tem nêḡḡ imbiḡ môlô êtôm wak

* 12:1: Jon 11:1,43 * 12:2: Luk 10:40 * 12:3: Luk 7:37-38 * 12:8: Lo 15:11

nômbêñ intu sapêñ. Ma dorjtom tem miñ yamô imbiñ mólô sawa daim ami.”

⁹ Avômalô Israeël bêñ anôñ elañô nena Yisu hamô Betani. Êñ ma i ek nêgê yani. Thêlô miñ i ek nêgê yani iyom ami. Mí. Leññhaviñ nêgê Lasalus imbiñ, ôpatu ba Yisu hik liñ hathak loñbô hêk ñama. ¹⁰⁻¹¹ *Ba intu avômalô Israeël bêñ anôñ êvhaviñ ba esopa Yisu. Ma ñê bêñbêñ êbôk da evak abô ek nijik Lasalus vônô imbiñ Yisu.

Yisu habitak hayô Jelusalem hatôm kiñ

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:29-40)

¹² Haviyô hayañ ma avômalô nômbêñ atu ba bôk i Jelusalem ek nêgê waklavôñ Hale ba Hi elañô nena Yisu haveñ ba hi Jelusalem. ¹³ *Ma ewa nôkyañô thañañ ba i êpôm Yisu ma elam kaêk nena, “Osana!”

“Wapômbêñ nêñ lamavi êndêñ ôpatu ba halêm hathak Anyô Bêñ anêñ athêñ!” *Kapya Yey 118:25-26*

“Wapômbêñ nêñ lamavi êndêñ avômalô Israeël iniñ Kiñ!”

¹⁴ Yisu hawa bok dorjki map te ba hayô hamô hatôm atu ba bôk eto halôk Wapômbêñ anêñ kapyá nena,

¹⁵ “Mólô avômalô Saion miñ nôkô ami.

Ôñgô! Unim kiñ halêm!

Yani hayô hamô bok dorjki nakaduñ te ba halêm!” *Sekalaia 9:9*

¹⁶ *Ñê ku êyê nôñ takêñ ma dorjtom êthôn anêñ ôdôn paliñ. Ma Yisu hama ba haviyô hathak loñbô ma miñ leññhabi abô takatu ba bôk eto halôk Wapômbêñ anêñ kapyá. Êñ ma eyala nena abô êñ eto hathak Yisu da lôk leññhabi nôñ takatu ba idum hadêñ yani.

* 12:10-11: Jon 11:45 * 12:13: Jon 1:49 * 12:16: Jon 2:22

¹⁷ Avômalô takatu ba bôk êyê Yisu dalam Lasalus hêk siô ba hik liņ hathak loņbô enaņ haveņ denaņ ba abô êņ hi mayaliv. ¹⁸ Aêņ ba avômalô bêņ anôņ elañô nena Yisu bôk hadum lavôņiņ êņ. Ba intu etak Jelusalem ba i ek nêpôm yani. ¹⁹ Ņê Palisi êyê ma thêlôda enaņ hadêņ i, “Ōņgô! Avômalô sapêņ lêk esopa yani ba alalôaniņ ku anôņ mi.”

Yisu anêņ ku hayô

²⁰ Avômalô loņ buyaņ doho i daku Jelusalem ek nêgê waklavôņ Hale ba Hi ba nênem yeņ imbiņ avômalô Isael. ²¹ Ma i hadêņ Pilip, anyô Betsaida anêņ Galili. Ma enaņ hik yani liņ, “Anyô bêņ, yêlô adum ek nagê Yisu.” ²² Êņ ma Pilip hi hanaņ hadêņ Andulu ba thai i enaņ hadêņ Yisu.

²³ *Ma Yisu hanaņ, “Wakma lêk hayô yôv ek injik Anyô Anêņ Nakaduņ anêņ lôkmaņgiņ thô. ²⁴ *Yanaņ avanôņ biņ êndêņ môlô. Yaņvêk te miņ evatho halôk pik ami, êņ ma tem miņ injik anôņ ami. Tem ida êmô aêņ. Ma doņtom yaņvêk atu ba evatho halôk pik, êņ ma hama ba tem injik anêņ anôņ bêņ anôņ. ²⁵ *Anyô te lahaviņ anêņ lôkmala bêņ anôņ êņ ma anêņ lôkmala êņ tem nêem yak ba mi. Ma anyô te hapôlik hathak anêņ lôkmala pik êntêk êņ ma tem embaloņ anêņ lôkmala êņ loņ wak nômbêņ intu sapêņ. ²⁶ Ōpatu ba hadum ek indum yenaņ ku ma esopa ya ba loņ atu ba yahamô ma tem êmô imbiņ. Ma Wakamik tem enaņ abô mavi esak ôpêņ.

²⁷ * “Lêk yalerņmalaiņ bêņ ba hatôm yanaņ nena, ‘Wakamik, nêem ya bulubiņ.’ Dô! Yahalêem ek yandum ku êņ. ²⁸ Wakamik, nuņgwik anêem lôkmaņgiņ thô!”

Êņ ma kaêk te dalam anêņ malak leņ nena, “Bôk yahik yenaņ lôkmaņgiņ thô yôv. Ma tem yandum esak loņbô.”

* 12:23: Jon 13:31-32; 17:1 * 12:24: 1Ko 15:36 * 12:25: Mat 16:25

* 12:27: Sng 6:3; 42:5; Mat 26:38

²⁹ Avômalô nômbêḅ atū imiḅ loḅ êḅ elarḅ abô êḅ ba enarḅ, “Kakalu!” Ma doho enarḅ, “Anjela te hanarḅ abô hadêḅ yani!”

³⁰ Ma Yisu hanarḅ nena, “Kaêk êḅ halêm ek nêḅ môlô sa. Yani miḅ halam ek nêḅ ya sa ami ma mi. ³¹ Ku nenarḅ avômalô pik bêḅ lêk hayô yôv. Ba tem nimbi pik êntêk anêḅ anyô bêḅ kambom atū ni. ³² *Ma tem nêḅnêḅ ya liḅ êtôm sêbôk ba Mose hathôkwêḅ umya dahô hathak a ek endom avômalô sapêḅ nêlêm êndêḅ ya.” ³³ *Yisu hanarḅ abô êḅ ek injik loḅḅndê atū ba tem nijik yani vônô esak alovalarḅarḅiḅ thô.

³⁴ *Ma avômalô nômbêḅ atū enarḅ, “Abô balabuḅ hanarḅ nena Mesia atū tem êḅmô êtôm wak nômbêḅ intū sapêḅ ba yêlô ayala abô êḅ. Ma honarḅ nena nêḅôkwêḅ o Anyô Anêḅ Nakaduḅ esak a. Anyô Anêḅ Nakaduḅ êḅ ma opalê?”

³⁵ *Ma Yisu hanarḅ, “Sawa bidorḅ iyom ma deda tem êḅmô imbiḅ môlô. Ba ôpatu haveḅ momarḅiniḅ ma hathôḅ nena tem ni êsê. Aêḅ ba intū môlô nombeḅ yapirḅ êḅa tem momarḅiniḅ êyô môlô vôn! ³⁶ *Deda hamô haviḅ môlô denarḅ. Aêḅ ba nônêḅmimbiḅ yani ek môlô tem numbitak deda anêḅ avômalô.” Yisu hanarḅ abô êḅ yôv ma hatak thêlô ba hi hakopak.

Avômalô bêḅ anôḅ miḅ êvhaviḅ Yisu ami

³⁷ Yisu bôk hadum lavôḅḅniḅ lomalomā hêk avômalô maleḅniḅ. Ma doḅtom miḅ êvhaviḅ yani ami ³⁸ ek plopet Aisaia anêḅ abô injik anôḅ nena, “Anyô Bêḅ, opalê lêk hêvhaviḅ alalôaniḅ abô?

Ma opalê lêk hayê anêḅ lôklokwarḅ atū ba bôk huik thô? Mi anôḅ.” *Aisaia 53:1*

* 12:32: Jon 3:14 * 12:33: Jon 18:32 * 12:34: Sng 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14 * 12:35: Jon 8:12 * 12:36: Ep 5:8

³⁹ Avômalô iniņ lôklokwaņ mi ek nêmbiņ ba intu plopêt Aisaia bôk hanaņ hêk Wapômbêņ anêņ kapya aêntêk,

⁴⁰ “Yani habi thêlô maleņiņ siņ

ma hik thêlôniņ auk siņ

ek miņ nêgê esak maleņiņ

lôk neyala êņjêk iniņ auk

ba nêmbô nêlêm êndêņ ya ek yandum thêlô mavi ami.”

Aisaia 6:10

⁴¹ * Aisaia bôk hayê Yisu anêņ lôkmaņiņ. Aêņ ba yani hanaņ abô êņ hathak Yisu.

⁴² * Ma avômalô Israêl iniņ nê bêņbêņ doho êvhaviņ Yisu ma doņtom miņ enaņ iniņ êvhaviņ bêņ ami. Thêlô êkô ek Palisi nênem i vê ⁴³ * ba intu leņiņhaviņ avômalô pik iniņ leņiņmavi bêņ anôņ hamôņ ek Wapômbêņ anêņ lamavi. ⁴⁴ Ma Yisu halam kaêk nena, “Ôpatu ba hêvhaviņ ya ma hêvhaviņ ôpatu ba hêv ya ba yahalêm haviņ. Miņ hêvhaviņ ya iyom ami. ⁴⁵ * Ôpatu ba hayê ya, êņ ma hatôm hayê ôpatu ba hêv ya ba yahalêm. ⁴⁶ Yahalêm hatôm deda hamô pik ek opalêla takatu ba êvhaviņ ya ma tem miņ nêmbô momaņiniņ esak loņbô ami.

⁴⁷ * “Yahalêm ek yanêm avômalô pik bulubiņ. Ma miņ yahalêm ek yandum abô ek avômalô pik ami. Aêņ ba opalêla takatu ba elañô yenaņ abô ba miņ esopa ami ma tem miņ yandum abô ek i ami. ⁴⁸ Abô takêntêk ba yahanaņ êņ iyom intu tem êtôm abô nindum abô esak êndêņ pik lo leņ anêņ daņ ba opalê atu ba hadô ya ba miņ halañô yenaņ abô ami, êņ ma tem yani indum abô. ⁴⁹ Ma Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm intu hêv abô êņ ba yahanaņ. Miņ yada yahanaņ yenaņ abô ami. Ba intu tem nindum abô esak abô

* 12:41: Ais 6:1 * 12:42: Jon 9:22 * 12:43: Jon 5:44 * 12:45: Jon 14:9
* 12:47: Jon 3:17

êḡ iyom. ⁵⁰ Ma yahayala nena Wakamik anêḡ abô tem nêḡm lôkmala atu ba nêḡmô êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ. Aêḡ ba yahananḡ abô takatu ba Wakamik hêḡv hadêḡ ya iyom.”

13

Yisu hathik ḡê ku veḡḡkapô

¹ Avômalô Isael iniḡ waklavônḡ Hale ba Hi habobo. Ma Yisu hayala nena anêḡ waklavônḡ etak pik ba ni ek Lambô lêk hayô. Yani hathak lahaviḡ anêḡ avômalô takatu ba êḡmô pik aleba hayô wakma hatak i. Ma dokte ma tem injik anêḡ lahaviḡ anêḡ anônḡ thô êndêḡ thêlô.

²* Yaḡsiḡ ma thêlô eyaḡ nôm êḡmô. Ma Sadaḡ bôk halôk Judas la yôḡv ek enaḡ Yisu bêḡ. Judas êḡ ma Saimon Iskaliot nakaduḡ. ³* Ma Yisu hayala nena Wapômbêḡ hatak nômkama sapêḡ halôk yanida baḡ. Lôk hayala nena yanida halêḡm anêḡ Wapômbêḡ ba tem êḡmbôni êndêḡ Wapômbêḡ esak loḡbô. ⁴ Êḡ ma hatak nôm hamô. Ma habi anêḡ kwêḡv thô hatôm anyô athêḡ mi ma hawa sôḡp te ba havuvi hayô haveḡ lamalim. ⁵ Ma hanḡgasô ḡaḡ halôk belev te ba hathik anêḡ ḡê ku veḡḡkapô. Ma haya vê hathak sôḡp atu ba havak hawê haveḡ lamalim.

⁶ Yani hathik anyô vi iniḡ yôḡv ma hadum ek isik Saimon Pita anêḡ. Ma Pita hanaḡ, “Anyô Bêḡ, hudum ek usik yaveḡkapô e?”

⁷ Ma hanaḡ, “Hôthônḡ nôm atu ba lêk yahadum. Wak te am ka tem oyala.”

⁸ Ma Pita hanaḡ, “Dô! Miḡ usik yaveḡkapô ami. Mi anônḡ.”

Ma hanaḡ viyaḡ, “Miḡ yahathik o ami ma tem miḡ umbitak yenaḡ avômalô te ami.”

* 13:2: Luk 22:3; Jon 13:27 * 13:3: Jon 3:35; 16:28

⁹ Ma Saimon Pita hanarj, “Anyô Bêj, êj ma usik yabahrenj lôk yalenkadôk imbiñ ma miñ usik yaveñkapô iyom ami.”

¹⁰ *Ma yani hanarj hadêj ôpêj nena, “Anyô bôk hathik i yôv, ma miñ isik i esak lojbo ami. Isik va iyom ek malê nena liñkupik ma mabuñ. Ma môlô ma mabuñ. Ma doñtom miñ sapêj mabuñ ami.” ¹¹ Yisu lêk hayala ôpatu ba tem enarj yani bêj. Ba intu hanarj, “Miñ sapêj mabuñ ami.”

¹² Yani havôkwiñ thêlô veñj yôv ma hik anêj kwêv hathak lojbo ma halôk hamô. Ma hanarj hik thêlô liñ, “Môlô oyala nôm atu ba lêk yahadum anêj ôdôj e? ¹³ Ya môlônim Kêdôjwaga lôk môlônim Anyô Bêj ba intu môlô udum mavi ba olam ya nena ‘Kêdôjwaga’ lôk ‘Anyô Bêj’.

¹⁴ *Ôñgô! Ya ma môlônim Anyô Bêj lôk Kêdôjwaga ma doñtom lêk yahathik môlô vemim hatôm anyô athêj mi. Aêj ba môlô sapêj nusik môlônim avômalô vi veñj aêj iyom. ¹⁵ *Yahik ku êj thô hadêj môlô ek nosopa yaveñgwam ba nundum êtôm atu ba lêk yahadum hadêj môlô. ¹⁶ *Yanarj avanôj biñ êndêj môlô. Anyô ku ma miñ bêj ek anêj anyô bêj ami. Ma anyô atu ba hi ma miñ bêj ek ôpatu ba hêv yani ba hi ami. ¹⁷ Lêk môlô oyala auk takêj. Ba udum aêj ma tem Wapômbêj lamavi esak môlô.

Yisu hayala Judas anêj kambom

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

¹⁸ “Ma miñ yahanarj abô êj hathak môlô sapêj ami. Yahayala môlô ñê takatu ba yahalam yôv unim auk. Ma doñtom abô atu ba hêk Wapômbêj anêj kapyra tem injik anôj aêntêk,

* 13:10: Jon 6:64,70-71; 15:3 * 13:14: Mat 20:28; Luk 22:27 * 13:15:
Plp 2:5; Kol 3:13; 1Pi 2:21 * 13:16: Mat 10:24

‘Ôpatu ba hayaŋ nô m haviŋ ya ma tem nê m vaŋgwam liŋ
ek embak ya esak.’ *Kapya Yey 41:9*

¹⁹ * “Nôm êŋ habitak ami denaŋ ma lê k yahaŋaŋ hadêŋ
mô lô yô v ek waklavôŋ atu ba nô m êŋ habitak ma mô lô tem
nônê mimbij ya nena Yada Yahamô. ²⁰ * Yanaŋ avanôŋ bij
ê ndêŋ mô lô nena ô patu ba hawa anyô te atu ba yahê v
hathô k thô , yani hawa ya thô haviŋ. Ma ô patu ba hawa
ya thô , hawa Ô patu ba hê v ya ba yahalê m thô haviŋ.”

²¹ Yisu hanaŋ yô v ma lamalaiŋ kambom. Ma hanaŋ bêŋ
nena, “Yanaŋ avanôŋ bij ê ndêŋ mô lô. Mô lô te tem enaŋ
ya bêŋ!”

²² Ma ŋê ku ê thôŋ nena thê lô alisê intu tem indum nô m
êŋ ba ititiŋ i mayaliv. ²³ ŋê ku ali atu ba Yisu hathak
lahaviŋ bêŋ anôŋ hamô habobo yani. ²⁴ Ma Saimon Pita
hik thô hathak wakadô k nena, “Onaŋ injik yani liŋ nena
yani hanaŋ hathak opalê.”

²⁵ Êŋ ma ô pêŋ hanaŋ thikuthik nena, “Anyô Bêŋ, honaŋ
hathak opalê?”

²⁶ Ma Yisu hanaŋ, “Tem yatak polom te ê ndô k thô k ba
yahê v hadêŋ mô lô te. Êŋ ma ô pêŋ.” Ma hatak polom
selerŋ êŋ halô k thô k ma hê v hadêŋ Judas, Saimon Iskaliot
nakaduŋ. ²⁷ * Judas hawa polom êŋ ma Sadaŋ halô k yani
kapô.

Ma Yisu hanaŋ hadêŋ yani, “Nu undum anê m ku
ketheŋ.” ²⁸ ŋê takatu ba eyaŋ nô m haviŋ Yisu elanô ma
doŋtom ê thôŋ anêŋ abô atu ba hanaŋ hathak Judas anêŋ
ô dôŋ paliŋ. ²⁹ Judas ma anyô hayabiŋ valuselerŋ. Aêŋ ba
doho esoŋ nena Yisu hanaŋ ek ni nê m nô mkama vuli ek
nê gê waklavôŋ Hale ba Hi mena ni nê m nô mkama ê ndêŋ

* 13:19: Jon 14:29; 16:4 * 13:20: Mat 10:40 * 13:27: Jon 13:2

ņê siv la. ³⁰ Judas hawa polom êņ yôv ma hatak thêlô ba hi. Ma lêk bôlôvôn.

Yisu hêv abô balabuņ lukmuk

³¹ * Judas hi yôv ma Yisu hanaņ, “Dokte ma avômalô tem nêgê ya Anyô Anêņ Nakaduņ atu anêņ lôkmaņgiņ thô. Ma lôkmaņgiņ êņ tem injik Wapômbêņ anêņ lôkmaņgiņ anôņ thô. ³² * Ma kasana Wapômbêņ tem injik ya Anyô Anêņ Nakaduņ atu anêņ lôkmaņgiņ thô aêņ iyom.

³³ * “Yenaņ avômena, tem yamô vauna imbiņ môlô. Ma môlô tem nômbôlêm ya. Ma doņtom môlô miņ ôtôm unu loņ atu ba tem yana ami. Bôk yahanaņ abô êņ hadêņ avômalô Israel ma lêk yahanaņ abô bô êņ hathak loņbô.

³⁴ * “Ma yahêv balabuņ lukmuk te hadêņ môlô nena lemimimbiņ am êtôm atu ba lêk yaleņhaviņ môlô. ³⁵ Môlô lemimhaviņ am aêņ ma tem avômalô sapêņ nêgê môlô nena yenaņ avômalô takatu ba esopa ya.”

Yisu hanaņ nena Pita tem enaņ nena hathônj yani paliņ
(*Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34*)

³⁶ Saimon Pita hanaņ hik Yisu liņ, “Anyô Bêņ, nu êsê?”

Ma Yisu hanaņ, “Loņ atu ba tem yana ma miņ hatôm osopa ya ami. Ma doņtom wak te am ka tem osopa ya.”

³⁷ Ma Pita hanaņ, “Anyô Bêņ, aisê ba miņ hatôm yasopa o êndêņ yaô ami? Tem yatak yenaņ lôkmala ek yanêm o sa!”

³⁸ Ma Yisu hanaņ, “Avanônj e? Lemhaviņ otak anêm lôkmala ek nêm ya sa e? Yanaņ avanônj biņ êndêņ o nena tale miņ halaņ ami denaņ ma tem onaņ êtôm bôlônj lô nena hôthônj ya paliņ.”

* 13:31: Jon 12:23 * 13:32: Jon 17:5 * 13:33: Jon 7:33-34 * 13:34:
Jon 15:12,17; 1Jon 3:23; 2Jon 5

14

Yisu da ma loṅôndê

¹ “Môlô miṅ kapôlômim malaiṅ ami. Nônênimbiṅ Wapômbêṅ lôk nônênimbiṅ ya. ² Unyak lokapô lokapô hêk Wakamik anêṅ unyak ba yaha ek yapôpêk môlônim loṅ. Abô êṅ ma abôyaṅ, ma tem miṅ yanaṅ aêṅ ami. ³ *Yaha ek yapôpêk môlônim loṅ. Êṅ ma tem yandeaîem ek yanja môlô ek nômô loṅ êṅ imbiṅ ya. ⁴ Ma bôk oyala loṅôndê atu ba hi loṅ atu ba tem yana.”

⁵ Tomas hanaṅ, “Anyô Bêṅ, yêlô athônṅ loṅ atu ba tem nu paliṅ ma tem nayala loṅôndê êṅ aisê?”

⁶ *Ma Yisu hanaṅ, “Yada intu loṅôndê lôk abô avanônṅ ma lôkmala. Ma anyô te miṅ hatôm esak loṅôndê yaṅ ba ni ek Wakamik ami. Mi. Ya iyom. ⁷ *Môlô oyala ya katô, êṅ ma tem noyala Wakamik aêṅ iyom. Avanônṅ! Bôk ôyê lôk oyala yani yôv!”

⁸ Ma Pilip hanaṅ hadêṅ Yisu, “Anyô Bêṅ, nuṅgwik Lemambô thô êndêṅ yêlô. Êṅ ma hatôm.”

⁹ *Ma hanaṅ viyaṅ, “Pilip, bôk yahamô haviṅ môlô sawa daim ma miṅ hoyala ya ami denaṅ e? Anyô hayê ya ma hayê Wakamik. Ma honaṅ nena yaṅgik Wakamik thô eka? ¹⁰ *Ma miṅ hôêvhaviṅ nena yahamô Wakamik kapô ma Wakamik hamô yakapô ami e? Abô atu ba yahanāṅ hadêṅ môlô ma Wakamik hamô ya kapô ba hathak hadum anêṅ ku. Miṅ yada yahanāṅ hathak yenaṅ auk ami. ¹¹ *Nônênimbiṅ abô êntêk! Wakamik hamô ya kapô ma yahamô yani kapô. Ma môlô ôdô nônênimbiṅ abô êntêk, êṅ ma lemimimbi ku takatu ba yahadum ek nêṅ môlô sa

* 14:3: Jon 12:26 * 14:6: Jon 11:25; Lom 5:1-2 * 14:7: Jon 8:19
 * 14:9: Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3 * 14:10: Jon 12:49 * 14:11: Jon 10:38

ek nônêmbin! ¹²*Yanañ avanônj biñ êndênj môlô. Anyô hêvhaviñ ya ma tem indum ku lomaloma êtôm yahadum. Ma yaha ek Wakamik. Aênj ba ôpatu ba hêvhaviñ tem indum ku mavi lomaloma êmônj ek ku takatu ba yahadum. ¹³*Nôm takatu ba môlô onañ hathak yenañ athênj ek yandum ma tem yandum ek Nakaduñ injik Lambô anênj lôkmañgij thô. ¹⁴Ma nôm takatu ba môlô onañ hik liñ hathak yenañ athênj ma tem yandum.”

Lovak Mathej tem êlêm

¹⁵*“Môlô lemimhaviñ ya, êñ ma tem nosopa abô takatu ba yahanañ. ¹⁶*Ma tem yanañ injik Wakamik liñ ek nêm anyô yañ ek embatho môlô loñ. ¹⁷*Ma anyô êñ tem êmô imbiñ môlô êtôm wak nômbênj intu sapênj. Ôpênj ma Lovak Mathej ba hathak hik Wapômbênj thô. Ma tem êmô imbiñ môlô ba êmô môlô kapôlômim ek noyala yani. Ma doñtom avômalô pik miñ êyê lo eyala ami. Ba intu tem miñ neja ami. ¹⁸Tem yandealêm esak loñbô ba miñ hatôm yatak môlô êtôm avômena bilak ami. ¹⁹Dokte ma avômalô pik tem nêsônj ya paliñ. Ma doñtom môlô tem ôngô ya. Yahamô lôkmala. Ba intu tem môlô nômô lôkmala imbiñ. ²⁰*Wak êñ ma tem môlô noyala nena yahamô Wakamik kapô, ma môlô ômô ya kapô, ma yahamô môlô kapôlômim. ²¹Ma ôpatu ba halanô yenañ abô balabuñ ba hasopa, ôpênj lahaviñ ya. Ma ôpatu ba lahaviñ ya ma Wakamik tem laimbiñ yani. Ma aênj iyom tem yalerjimbij yani ma tem yangik ya thô êndênj yani.”

²²Êñ ma Judas yañ, miñ Iskaliot ami, yani hanañ, “Anyô Bênj, aisê ba lemhaviñ nuñgwik oda thô êndênj yêlô ma avômalô pik mi?”

* 14:12: Mak 16:19-20 * 14:13: Mat 7:7; Jon 15:16 * 14:15: Jon 15:10;
 1Jon 5:3 * 14:16: Jon 14:26; 15:26; 16:7 * 14:17: Jon 16:13 * 14:20:
 Jon 17:21-23

²³ Ma Yisu hanaŋ, “Ôpatu ba lahavij ya tem esopa yenaŋ abô. Ma Wakamik tem laimbiŋ ôpêŋ, ma tem yai ana namô imbiŋ yani. ²⁴* Ma ôpatu ba miŋ lahavij ya ami tem miŋ esopa yenaŋ abô ami. Abô êntêk ba môlô olaŋô ma miŋ yenaŋ abô ami. Mi. Abô takêŋ ma Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm anêŋ abô.

²⁵ “Yahamô denaŋ ma yahanaŋ abô takêŋ hadêŋ môlô. ²⁶ Ma Wakamik tem nêm anyô te ba êlêm esak yenaŋ athêŋ ek embatho môlô loŋ. Ôpêŋ ma Lovak Matheŋ ba tem êndôŋ môlô esak nôm takêŋ sapêŋ. Ma tem indum ba môlô lemimimbi abô taksêbôk ba yahanaŋ. ²⁷ Yenaŋ labali yahêv lôk yahadô hamô havij môlô. Êŋ ma yada yenaŋ. Miŋ avômalô pik hatôm nênem êndêŋ môlô ami. Lemim êndôk biŋ ma miŋ nôkô ami.

²⁸* “Ma lêk olaŋô abô êntêk ba yahanaŋ hadêŋ môlô, ‘Yaha. Ma tem yandealêm esak loŋbô.’ Êŋ ma môlô lemimmalaiŋ. Wakamik ma bêŋ ek ya. Ma môlô lemimimbiŋ ya, ma tem môlô lemimmavi ek yaha hadêŋ Wakamik. ²⁹* Nôm êŋ miŋ habitak ami denaŋ ma lêk yahanaŋ hadêŋ môlô ek wak êŋ hayô ma môlô nônemimbiŋ. ³⁰ Dokte ma pik êntêk anêŋ anyô bêŋ tem êlêm ba intu miŋ hatôm yanaŋ abô pôk bêŋ anôŋ ami. Ma miŋ hatôm indum nômla esak ya ami. ³¹ Ma doŋtom yahadum ek avômalô pik neyala nena yalenhavij Wakamik ba yahasopa nôm takatu ba yani hanaŋ hadêŋ ya katô. Yôv ma nôlêm ek alôana i.”

15

Yisu ma yak lokway ta anôŋ

* 14:24: Jon 7:16 * 14:28: Jon 20:17 * 14:29: Jon 13:19

¹ Yisu hanañ, “Ya ma yak lokwañ ta anôñ. Ma Wakamik ma ku kapô anêñ alañ. ² *Yenañ thañañ sapêñ atu ba miñ hik anôñ ami ma Wakamik hathak halo vê. Ma thañañ sapêñ atu ba hik anôñ ma hêv katôñ vê ek injik limamôk. ³ Abô atu ba yahanañ hadum ba môlô ubitak mabuñ. ⁴ Môlô odahaliñ ya êñ ma tem yandahaliñ môlô. Yak thañañ da miñ hatôm injik anêñ anôñ ami. Thañañ hadahaliñ yak lokwañ ta ek injik limamôk. Aêñ ba môlô miñ odahaliñ ya ami, êñ ma tem miñ uñgwik anôñ ami.

⁵ “Yada ma hatôm yak lokwañ ta. Ma môlô ma thañañ. Ôpatu ba hadahaliñ ya ma yahadahaliñ yani ba intu hik limamôk. Ma miñ yahêv môlô sa ami, ma môlô miñ hatôm nundum nômlate ami. ⁶ *Ma anyô te miñ hadahaliñ ya ami ma hatôm thañañ atu ba ibi halôk pik ba hakapok ba isup ek nêmbôk esak atum. ⁷ Ma môlô odahaliñ ya ba yenañ abô hêk môlô kapô ba onañ hik ya liñ hathak malêla takatu ba môlô lemimhaviñ, êñ ma tem noja. ⁸ *Ma avômalô takatu ba ethak ik anôñ limamôk intu tem nêgê i nena yenañ. Êñ ma uik Wakamik anêñ lôkmañgiñ thô.

⁹ “Yaleñhaviñ môlô hatôm atu ba Wakamik lahaviñ ya. Nômô yenañ yaleñhaviñ êñ kapô. ¹⁰ *Môlô osopa yenañ abô ma tem môlô nômô yenañ yaleñhaviñ kapô hatôm atu ba yahasopa Wakamik anêñ abô ba yahamô yani anêñ lahaviñ kapô. ¹¹ Yahanañ abô takêntêk ek yenañ yaleñmavi êmô imbiñ môlô lôk êmô môlô kapôlômim siñ. ¹² *Yanañ abô balabuñ te êndêñ môlô nena môlô tomtom lemimimbiñ am êtôm atu ba bôk yaleñhaviñ môlô yôv. ¹³ *Ma anyô te hatak anêñ lôkmala ek hêv anêñ anyô môlô bulubiñ, êñ ma lahaviñ êñ hamôñ ek leññhaviñ vi.

* 15:2: Mat 3:10 * 15:6: Mat 7:19; 13:42 * 15:8: Mat 5:16 * 15:10:
Jon 14:15; 1Jon 2:5 * 15:12: Jon 13:34 * 15:13: Jon 10:11; 1Jon 3:16

¹⁴ *Môlô udum aênj êj ma môlô ma yenañ anyô môlô.
¹⁵ Sêbôk ma yahalam môlô nena anyô ku. Anyô ku ma miñ hayala anyô bêñ anênj auk ami. Ma doñtom lêk yahik auk nômbênj atu ba Wakamik bôk hêv hadênj ya thô hadênj môlô ba intu yahalam môlô tomtom nena anyô môlô. Ma miñ jê ku hathak loñbô ami. ¹⁶ Môlô miñ bôk olam ya ami. Mi. Yahalam môlô lôk yahatak yabahen hayô hêk môlô ba hathak yenañ athênj nonañ injik Wakamik liñ esak unim lemimhaviñ ma tem yanêm lemimhaviñ takênj êndênj môlô ek unu uñgwik anônj atu ba tem êmô êtôm wak nômbênj intu sapênj. ¹⁷ *Yenañ abô balabuñ ma môlô lemimimbiñ am.”

Ŋê pik tem nêpôlik esak jê ku

¹⁸ Yisu hanañ, “Avômalô pik êpôlik ek môlô, êj ma môlô lemimimbi nena bôk êpôlik hathak ya aênj iyom. ¹⁹ *Môlô ma pik anênj ma tem avômalô pik leñjimbij môlô êtôm atu ba leñj havij thêlôda iniñ avômalô. Ma doñtom môlô ma miñ avômalô pik êntêk ami. Bôk yahalam môlô yôv ek notak avômalô takênj ba intu êpôlik hathak môlô. ²⁰ *Môlô lemimimbi abô êntêk ba yahanañ hadênj môlô katô. ‘Anyô ku miñ bêñ ek anênj anyô bêñ ami.’ Avômalô pik êntêk bôk êv vovañ hadênj ya ba intu tem nindum aênj iyom êndênj môlô. Ma aênj iyom doho bôk elarjô yenañ abô ba intu tem nedarjô môlônim abô imbiñ. ²¹ Môlô ma yenañ avômalô. Ma avômalô pik êthônj ôpatu ba hêv ya ba yahalêm paliñ. Ba intu tem nênêm vovañ êndênj môlô. ²² Ma miñ yahalêm ba yahêv abô hadênj avômalô takênj ami, êj ma tem miñ neja vuli esak iniñ kambom ami. Ma doñtom lêk miñ hatôm nenañ abô te ami. ²³ *Ôpatu ba hapôlik hathak ya ma hapôlik hathak Wakamik aênj iyom.

* 15:14: Mat 12:50 * 15:17: Jon 13:34 * 15:19: Jon 17:14 * 15:20:

Jon 13:16 * 15:23: Luk 10:16

²⁴ Ma ya miŋ yahamô thêlô malêvôŋ ba yahadum ku atu ba miŋ bôk anyô te hadum ami êŋ ma thêlônij kambom mi. Ma doŋtom bôk êyê yôv ma êdô yai lôk Wakamik. ²⁵* Aêŋ ba thêlôda iniŋ abô balabuŋ bute hik anôŋ aêntêk, ‘Thêlô êdô ya oyaŋ.’ *Kapya Yeŋ 35:19; 69:4*

²⁶* “Tem yanêm anyô te êlêm anêŋ Wakamik ek embatho môle loŋ. Ôpêŋ ma Lovak Matheŋ atu ba Wakamik tem nêm ek injik Wapômbêŋ thô. Ma tem enaŋ yenaŋ abô bêŋ. ²⁷ Ma yenaŋ ku anêŋ môŋ ma môle sapêŋ bôk ômô haviŋ ya aleba lêk. Êŋ ma môle nonaŋ yenaŋ abô bêŋ imbiŋ.

16

¹ “Yahanaŋ abô takêŋ ek môle miŋ notak unim ôêvhaviŋ ami. ²⁻³* Êthôŋ yai lôk Wakamik paliŋ ba intu tem nênem môle vê lôk nijik môle vônô ba nesôŋ nena êŋ ma êv yeŋ hadêŋ Wapômbêŋ. ⁴ Lêk yahanaŋ abô takêŋ yôv hadêŋ môle ek waklavôŋ nôm takêŋ habitak, êŋ ma tem lemimimbi nena bôk yahanaŋ yôv. Sêbôk ma yada yahamô haviŋ môle ba intu miŋ yahanaŋ abô êŋ hadêŋ môle ami.

⁵⁻⁶ “Ma doŋtom yaha ek yani atu ba hêv ya ba yahalêm. Ma yahanaŋ abô takêntêk hadêŋ môle ba intu hadum môle lemimmalaiŋ kambom ba miŋ onaŋ hik ya liŋ nena ‘tem nu êsê’ ami e? ⁷* Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môle nena yaha ek Wakamik ek nêm môle sa. Yaha ami êŋ ma Lovak Matheŋ, ôpatu ba embatho môle loŋ tem miŋ êlêm ami. Ba intu tem yana ek yanêm yani ba êlêm êndêŋ môle. ⁸ Yani tem êlêm ek enaŋ avômâlô pik iniŋ kambom lokwanlô bêŋ aêntêk: iniŋ kambom atu idum bêŋ lôk

* 15:25: Jon 13:16 * 15:26: Jon 14:26 * 16:2-3: Mat 24:9; Luk 6:22;
Jon 9:22; 15:21 * 16:7: Jon 14:16

auk atu elela auk thêthôn ma iniṅ auk lôkbaṅ hathak waklavôn idum abô. ⁹ Ku môn ma tem enaṅ avômalô iniṅ kambom atu ba miṅ êvhaviṅ ya ami bêṅ. ¹⁰ Ma ku yaṅ ma avômalô pik esoṅ nena ya miṅ anyô thêthôn ami. Ma doṅtom yaha ek Wakamik ba tem miṅ môlô nôṅgô ya ami ba intu ya ma anyô thêthôn. Aêṅ ba tem êlêm ek injik auk thêthôn êṅ thô.* ¹¹ *Ma ku te lô nena avômalô pik esopa anyô môn atu ba hayabiṅ pik êntêk ba esoṅ nena tem miṅ nindum abô ami. Ma doṅtom ôpêṅ bôk hamô loṅ idum abô yôv ek ema ba intu thêlô tem nindum abô imbiṅ. Aêṅ ba Lovak Matheṅ tem injik auk êṅ thô êndêṅ i imbiṅ.

¹² * “Yaleṅhaviṅ yanêm abô bêṅ anôn imbiṅ êndêṅ môlô ma môlô miṅ hatôm nobaloṅ ami. ¹³ Ma doṅtom Lovak Matheṅ ôpatu ba hik Wapômbêṅ thô tem êlêm ek eyabiṅ môlônim auk ek noyala Wapômbêṅ lôk enaṅ abô esak nôm takatu ba tem imbitak embeṅ yam. Yani tem enaṅ abô atu ba halanô iyom ma tem miṅ enaṅ abô êtôm yanida anêṅ auk ami. ¹⁴ Yani tem enja yenaṅ auk ba enaṅ bêṅ êndêṅ môlô ma tem injik yenaṅ lôkmaṅgiṅ thô êndêṅ môlô imbiṅ. ¹⁵ Wakamik anêṅ auk ma hatôm yenaṅ. Ba intu yahananṅ nena Lovak Matheṅ tem enja yenaṅ auk ba injik thô êndêṅ môlô.”

Leṅmalaiṅ tem imbitak leṅmavi anôn

¹⁶ *Yisu hanaṅ, “Dokte ma tem môlô nôsôn ya paliṅ. Ma vêm ka tem ôṅgô ya esak loṅbô.”

¹⁷ Ma ṅê ku doho enaṅ hadêṅ thêlôda, “Aisê ka yani hanaṅ nena dokte ma tem alalô nasôn yani paliṅ? Ma vêm ka tem nagê yani esak loṅbô lôk ni ek Lambô? Alalô athôn abô takêṅ paliṅ.”

* 16:10: Abô êṅ anêṅ ôdôn ma miṅ hêk yaiṅ ami.

* 16:11: Jon 12:31

* 16:12: 1Ko 3:1-2 * 16:16: Jon 14:19

¹⁸ Ma thêlô enaḡ lôbôlônḡ, “ ‘Dokte’ anêḡ ôdônḡ aisê? Alalô athônḡ abô êḡ paliḡ.”

¹⁹ Yisu hayala nena idum ek nenaḡ injik yani liḡ esak abô êḡ. Aêḡ ba hanaḡ, “Yahanaḡ ‘Dokte ma tem nôsônḡ ya paliḡ. Ma vêm ka tem ôḡḡô ya esak loḡbô.’ Ba intu môlô onaḡ hik môlôda liḡ hathak abô atu ba yahanaḡ anêḡ ôdônḡ e? ²⁰ Yanaḡ avanônḡ biḡ êndêḡ môlô. Avômalô pik tem leḡiḡmavi. Ma doḡtom môlô tem nodanḡ asêḡ malêḡ. Môlô tem kapôlômim malaiḡ. Ma doḡtom môlô lemimmalaiḡ êḡ tem imbitak lemimmavi anônḡ. ²¹ Avi anêḡ waklavônḡ embathu hayô êḡ ma hawa vovaḡ ek embathu. Ma lêk havathu yôv ma miḡ lahabi vovaḡ êḡ hathak loḡbô ami. Amena lêk habitak yôv ba intu lamavi anônḡ. ²² Ma môlô aêḡ iyom. Lêk môlô kapôlômim malaiḡ. Ma doḡtom tem yanḡê môlô esak loḡbô ba intu tem lemim mavi. Ma miḡ hatôm anyô la nêm lemim mavi êḡ vê êḡjêk môlô ami. ²³ *Yanaḡ avanônḡ biḡ êndêḡ môlô. Tem yana ba nôm takatu ba môlô onaḡ hik Wakamik liḡ hathak yenaḡ athêḡ ma tem yani nêm êndêḡ môlô. Ma môlô tem miḡ nonaḡ injik ya liḡ esak nômlate ami. ²⁴ Ya ma Nakaduḡ ba intu nonaḡ injik yani liḡ esak yenaḡ athêḡ ek noja lemimmavi bêḡ anônḡ êmô môlô kapôlômim siḡ. Sêbôk aleba lêk ma miḡ môlô onaḡ hik yani liḡ hathak nômlate hathak yenaḡ athêḡ ami.”

²⁵ Yisu hanaḡ, “Bôk yahavuḡ abô ba yahanaḡ abô sapêḡ hatôm abô loḡ kapô hadêḡ môlô. Ma wak te am ka tem yanaḡ abô avanônḡ êndêḡ môlô esak Wakamik ba tem yanaḡ bêḡ. ²⁶ Wak êḡ ma môlôda tem nodam yenaḡ athêḡ ba nonaḡ injik Wakamik liḡ. Ma miḡ yada yanja môlônim abô ba yanaḡ injik yani liḡ ami. ²⁷ *Avanônḡ! Môlô lemimhaviḡ ya lôk ôêvhaviḡ nena yahalêm anêḡ

* 16:23: Mat 7:7 * 16:27: Jon 14:21,23

Wapômbêñ. Aêñ ba intu Wakamik da lahaviñ mólô ba mólôda tem nonañ injik yani liñ esak unim lemimhaviñ. ²⁸ Yahatak Wakamik ba yahalêm pik. Ma lêk yahatak pik ba yahavôha ek Wakamik.”

²⁹ Êñ ma Yisu anêñ ñê ku enañ, “Lêk honañ abô êñ bêñ ma miñ huvuñ ami. ³⁰ Lêk yêlô ayala nena hoyala nômkama sapêñ. Miñ yêlô anañ hik o liñ ami denañ ma hoyala yêlôaniñ abô ba honañ bêñ. Ba intu yêlô êvhaviñ nena hólêm anêñ Wapômbêñ.”

³¹ Yisu hanañ, “Lêk mólô ôêvhaviñ e? ³² *Odanô! Avômalô tem nidupuniñ mólô tomtom ba nôsôv mayaliv ba unu unim loñ. Ma mólô tem notak ya ba yada tem yamô thiliv. Ma doñtom Wakamik hamô haviñ ya. Aêñ ba tem miñ yamô daluk ami. Wak te am ka nôm êñ tem imbitak. Ma wak êñ lêk habitak yôv.

³³ *“Lêk yahanañ abô takêñ ek mólô nodahaliñ ya ba nômô yaô. Mólô tem nôpôm malaiñ êmô pik êntêk. Ma doñtom numiñ lôklokwañ! Ya bôk yahamô pik êntêk anêñ lôklokwañ lu yôv.”

17

Yisu hateñ mek ek yanida

¹⁻² Yisu hanañ abô takêñ yôv ma hêv ma hathak leñ ma hateñ mek nena, “Wakamik, wakma lêk hayô yôv. Bôk hotak ya yôv ek yayabiñ avômalô takatu ba bôk hôêv hadêñ ya ek yanêm lôkmala atu ba nêmodêw wak nômbêñ intu sapêñ êndêñ i. Ba nuñgwik Nalum anêñ lôkmanñiñ thô ek yangik anêm lôkmanñiñ thô aêñ iyom. ³ *Êntêk ma lôkmala atu ba tem nêmodêw wak nômbêñ intu sapêñ. Neyala nena O ma Wapômbêñ avanôñ biñ

* 16:32: Mat 26:31,56 * 16:33: Jon 14:27; Lom 5:1; 1Jon 5:4 * 17:3: 1Jon 5:20

doɽtom lôk ya ma Yisu Kilisi, ôpatu ba O Wapômbêj hôêv ba halêm. ⁴⁻⁵ *Wakamik, lêk yahik anêm lôkmaɽgiɽ thô hamô pik êntêk hathak ku takatu ba hôêv hadêj ya aleba lêk anêj daɽ. Ma nê mavi lôk athêj bêj êndêj ya esak loɽbô êtôm sêbôk atu ba pik miɽ habitak ami denaɽ ma yahawa athêj bêj êj haviɽ o ba yahamô mavi anôj.

Yisu hatej mek ek jê ku laumiɽ ba lahavuju

⁶ “Bôk yahik o thô hadêj avômalô pik takatu ba hôêv hadêj ya yôv. Sêbôk atu ba thêlô ma anêm avômalô ba hôêv hadêj ya ba lêk esopa anêm abô. ⁷⁻⁸ Yahêv abô sapêj atu ba hôêv hadêj ya hadêj i ba esopa. Thêlô eyala katô nena yahatak o ba yahalêm pik lôk êvhaviɽ nena hôêv ya ba yahalêm. Aêj ba lêk eyala nena nô m takatu ba hôêv hadêj ya ma halêm anêj o iyom. ⁹ Yahatej ek avômalô takatu ba bôk hôêv hadêj ya yôv. Thêlô ma anêm avômalô ba intu yahatej mek ek i. Ma miɽ yahatej mek ek avômalô pik ami. ¹⁰ Avômalô takatu ba yenaɽ êj ma anêm. Ma avômalô takatu ba anêm êj ma yenaɽ. Ma thêlô êj intu ik yenaɽ lôkmaɽgiɽ thô. ¹¹ Tem yatak pik ba yana ma tem miɽ yamô pik esak loɽbô ami. Ma thêlô tem nê môt pik. Wakamik, o ma mathêj! Ba oyabiɽ i esak anêm athêj atu ba bôk hôêv hadêj ya ek thêlô kapôlôɽiɽ doɽtom êtôm alai kapôlôɽiɽ doɽtom. ¹² *Bôk yahamô haviɽ thêlô ba yahayabiɽ i hathak athêj atu ba hôêv hadêj ya. Ma kambom te miɽ habuliɽ i ami lôk thêlô te miɽ hatak o ami. Mi. Anyô te iyom intu tem ni loɽ atum ek abô atu ba bôk hêk anêm kapya tem injik anôj.

¹³ “Ma doɽtom yahamô pik denaɽ ba yahanaj abô êj ek yenaɽ yalenmavi bêj anôj êmô thêlô kapôlôɽiɽ siɽ ek malê nena tem yasôk. ¹⁴ Bôk yahêv anêm abô yôv hadêj i. Ma ya miɽ anyô pik êntêk ami. Ma thêlô aêj iyom. Ba

* 17:4-5: Jon 1:1-2; 4:34 * 17:12: Jon 6:39; 13:18

intu avômalô êpôlik hathak i. ¹⁵ *Wakamik yahanarj hik o liŋ nena umiŋ anyô kambom loŋ siŋ ek thêlô ma miŋ onja i vê ênjêk pik êntêk ami. ¹⁶ Ya miŋ anyô pik êntêk ami ma thêlô aêŋ iyom. ¹⁷ Otak anêm abô êndôk thêlô kapôlôŋiŋ ba undum i ek nimbitak anêm avômalô ku matheŋ. Anêm abô êŋ ma avanôŋ. ¹⁸ *Yahêv thêlô ba i pik êntêk hatôm atu ba hôêv ya ba yahalêm. ¹⁹ Ma yahêv yada hadêŋ o ek thêlô nimbitak anêm avômalô ku matheŋ anôŋ.

Yisu hateŋ mek ek avômalô êvhaviŋ sapêŋ

²⁰ “Miŋ yahateŋ mek hathak ŋê ku takêŋ iyom ami. Mi. Yahateŋ mek hathak avômalô takatu ba tem nedaŋô ŋê ku takêŋ iniŋ abô ba nênemimbiŋ ya ²¹ ek thêlô sapêŋ nêôm kapôlôŋiŋ doŋtom êtôm atu ba hômô yakapô ma yahamô o kapô. Wakamik, thêlô tem nêôm alai kapô imbiŋ ek avômalô pik nênemimbiŋ nena hôêv ya ba yahalêm. ²² *Bôk hôêv ya hatôm anyô lôkmaŋgiŋ ba lêk yahik lôkmaŋgiŋ êŋ thô hadêŋ thêlô ek thêlô kapôlôŋiŋ doŋtom êtôm alai kapôlôŋiŋ doŋtom. ²³ Yahamô thêlô kapôlôŋiŋ ma hômô ya kapô. Undum ba thêlô lôkthô nimbitak kapôlôŋiŋ doŋtom ek avômalô pik neyala nena hôêv ya ba yahalêm lôk neyala nena lemhaviŋ thêlô hatôm atu ba lemhaviŋ ya.

²⁴ “Wakamik, yaleŋhaviŋ avômalô takêntêk ba hôêv hadêŋ ya nêôm imbiŋ ya êmô loŋ atu ba yahamô ek nêgê yenaŋ lôkmaŋgiŋ. Pik miŋ habitak ami denaŋ ma lemhaviŋ ya ba intu hôêv lôkmaŋgiŋ êŋ hadêŋ ya.

²⁵ “Wakamik, o ma thêthôŋ. Avômalô pik êthôŋ o paliŋ ma doŋtom ya ma yahayala o. Ma yenaŋ avômalô takêntêk eyala nena hôêv ya ba yahalêm. ²⁶ Bôk yahik o thô hadêŋ thêlô. Ma tem miŋ yatak ku êŋ ami ek yada

* 17:15: Mat 6:13; 2Te 3:3 * 17:18: Jon 20:21 * 17:22: Ap 4:32

yamô thêlô kapôlônij ek leñijimbiñ avômalô vi êtôm atu ba lemhaviñ ya.”

18

Evaloj Yisu

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ Yisu hatej mek yôv ma lôk anêj ñê ku ibup êyô ñañ Kidlon. Ñañ êj vi ma ku alokwañ oliv te hêk ba thêlô i loj êj.

² Loj êj ma thêlô ethak i lôbôlônj. Ba intu Judas, ôpatu ba tem ena j Yisu bêj, hayala loj êj. ³ Êj ma Judas halom ñê vovak Lom dumte lôk Palisi lôk ñê bêjbêj êbôk da ma iniñ ñê bêjbêj ba i loj êj. Thêlô ewa atum lam lôk atum abiñ kapok ma nômkama nijik vovak.

⁴ Yisu hayala nôm takatu ba tem êpôm yani ba hi yaiñ ma hana j, “Môlô ôbôlêm opalê?”

⁵ Ma thêlô ena j, “Yisu anêj Nasalet.”

Ma yani hana j, “Ya êj êntêk.” Judas, ôpatu ba tem ena j Yisu bêj intu hamiñ haviñ ñê êj. ⁶ Thêlô elañô Yisu hana j, “Ya êj êntêk.” Êj ma ele i ma êv yak halôk pik.

⁷ Ma yani hana j hik thêlô li j hathak lojbô, “Môlô ôbôlêm opalê?”

Ma thêlô ena j, “Yisu anêj Nasalet.”

⁸ Ma hana j, “Lêk yahana j hadêj môlô yôv nena ya êj êntêk. Lêk ôpôm ya yôv ba notak ñê êntêk ba ini.”

⁹ *Hana j aêj ek abô bôsêbôk tem injik anôj nena miñ hatôm etak avômalô takatu ba Lambô hêv hadêj yani te ami.

¹⁰ Êj ma Saimon Pita hawa biñ vovak ma hale anyô bêj habôk da anêj anyô ku te limbuk vianôj vê. Anyô ku êj anêj athêj nena Malukus.

* 18:9: Jon 6:39

¹¹ *Ma Yisu hanañ hadêñ Pita, “Otak anêm birj êndôk anêñ kupik esak loñbô! Tem yandum ku malaiñ atu ba Wakamik hêv hadêñ ya.”

Ewa Yisu ba i hadêñ Anas
(Mat 26:57)

¹² Êñ ma Lom iniñ ñê vovak lôk anyô vovak laik lôk avômalô Israeñ iniñ sôp bidonj evalonj Yisu ba ekak hathak yak. ¹³ Thêlôniniñ ku môn ma ewa yani ba i hadêñ Anas, yani ma Kaiapas anêñ yañmalô. Kaiapas ma anyô bêñ habôk da hadêñ sondabêñ êñ. ¹⁴ *Yani anyô sêbôk atu ba hik auk thô hadêñ Israeñ iniñ ñê bêñbêñ nena, “Mavi ek anyô te iyom ema ek nêv avômalô Israeñ bêñ anôn sa.”

Pita hanañ “Yahathôn Yisu”
(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Saimon Pita lôk anyô ku yañ esopa Yisu ba i. Anyô ku êñ ma anyô bêñ habôk da anêñ anyô môlô te ba intu hasopa Yisu habitak hayô badêñ abôlêk ba hi. ¹⁶ Ma Pita hamiñ badêñ viyaiñ. Ma anyô ku yañ atu ba anyô bêñ habôk da anêñ anyô môlô havôhi ma hanañ abô hadêñ avi atu ba hayabiñ badêñ abôlêk ba hawa Pita hayô badêñ kapô.

¹⁷ Avi atu ba hayabiñ unyak abôlêk hanañ hik Pita liñ, “E! O ma ôpatu anêñ anyô ku te e?”

Ma Pita hanañ, “Mi.”

¹⁸ Loñ lêk thilibuñ. Ma ñê ku lôk ñê êbôk da iniñ sôp bidonj ebanj atum ba ivuñu imiñ. Ma Pita hamiñ haviñ.

Anyô bêñ habôk da hanañ hik Yisu liñ
(Mat 26:59-68; Mak 14:55-65; Luk 22:66-71)

¹⁹ Ma anyô bêñ habôk da hanañ hik Yisu liñ hathak anêñ ñê ku lôk abô takatu ba hanañ ba hadôn avômalô.

* 18:11: Mat 26:39 * 18:14: Jon 11:49-51

²⁰ Ma Yisu hanañ, “Yahathak yahamiñ piklêvônġ ba yahanañ abô hadêñ avômalô. Ma yahadônġ avômalô hamô unyak yeñ lôk unyak mathenġ ma loñ atu ba avômalô Israeġ ethak doñtom halôk. Ma miñ yahavuñ abô ami. ²¹ Ma aisê ka honañ hik ya liñ? Avômalô takatu ba elañô abô takatu ba yahanañ, thêlô eyala abô êñ katô. Ba intu onañ injik i liñ.”

²² Hanañ aênġ ma ñê êbôk da iniñ sôp bidonġ atu ba hamiñ habobo hapetav Yisu ba hanañ, “E! Honañ aênġ hadêñ anyô bêñ habôk da eka?”

²³ Ma Yisu hanañ, “Yahanañ abô kambom, êñ ma onañ abô êñ bêñ. Yahanañ abô avanônġ, ma aisê ka huik ya?”

²⁴ Êñ ma Anas hêv Yisu ba hi hadêñ Kaiapas, anyô bêñ habôk da. Ma yak atu ba ekak yani hamô denañ.

*Pita hanañ “Yahathônġ Yisu” bôlônġ yañ hathak loñbô
(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)*

²⁵ Saimon Pita havuñġ atum hamiñ ma enañ hik yani liñ, “O ma ôpênġ anênġ ñê ku te e?”

Ma Pita hanañ, “Mi.”

²⁶ Êñ ma anyô bêñ habôk da anênġ ñê ku te hanañ, “Yahayê humiñ alokwañ oliv kapô haviñ yani.” Anyô ku êñ ma ôpatu ba Pita hañgasiv limbuk vê anênġ thalaleñ te.

²⁷ *Ma Pita hanañ hathak loñbô, “Mi.” Kasana ma tale halañ.

*Ewa Yisu hi hadêñ Pailat
(Mat 27:11-26; Mak 15:1-15; Luk 23:1-5,13-25)*

²⁸ Ewa Yisu hêk Kaiapas anênġ unyak ba i anyô bêñ Lom atu anênġ unyak. Waklavônġ Hale ba Hi anênġ lôkbôk momañiniñ lêk hayô ba Israeġ iniñ ñê bêñbêñ leñiñhaviñ nêmo mabuñ êñjêk Wapômbênġ ma ek nêgê waklavônġ êñ. Ba intu êdô nimbatak nêyo anyô loñ buyañ bêñ êñ anênġ

* 18:27: Jon 13:38

unyak. ²⁹ Ma Pailat hi viyaiņ ma hanaņ, “Ôpêņ hadum malê ba mólô udum abô ek yani?”

³⁰ Ma enaņ, “Aisê! Yani miņ anyô kambom ami, êņ ma tem miņ yêlô naja yani êlêm êndêņ o ami!”

³¹ *Ma Pailat hanaņ, “Yôv! Mólôda noja yani ba nundum abô esak mólôda unim abô balabuņ.”

Ma enaņ, “Mólô avômalô Lom unim abô balabuņ hanaņ nena yêlô avômalô Israel miņ hatôm nangik ôpatu ba hadum kambom vônô ami.” ³² *Enaņ aêņ ek abô sêbôk atu ba Yisu hanaņ hathak loņôndê atu ba tem ema esak tem injik anôņ.

³³ Aêņ ba Pailat hi unyak kapô hathak loņbô ma halam Yisu halêm ma hanaņ hik yani liņ, “O ma avômalô Israel iniņ kiņ e?”

³⁴ Ma Yisu hanaņ, “Oda anêm auk ba honaņ abô êņ mena anyôla hanaņ hadêņ o e?”

³⁵ *Ma Pailat hanaņ, “Hosoņ nena ya anyô Israel e? Hudum malê ba oda anêm avômalô lôk nê bêņbêņ êbôk da ewa o ba êlêm hadêņ ya?”

³⁶ Ma Yisu hanaņ, “Loņ lôkliņyak atu ba yahayabiņ ma miņ anêņ pik êntêk ami. Yayabiņ loņ lôkliņyak pik êntêk ma yenaņ nê ku tem nijik vovak ek miņ anyô te etak ya êndôk Israel iniņ nê bêņbêņ baheriņ ami. Ba intu yenaņ loņ lôkliņyak ma miņ hamô pik êntêk ami.”

³⁷ Aêņ ba Pailat hanaņ, “O ma kiņ!”

Ma Yisu hanaņ “Intu êņ. Ya ma kiņ. Wakamik hêv ya ba yahalêm pik êntêk ma avi havathu ya ek yangik abô avanôņ thô. Ma ôpatu ba hayala abô avanôņ êņ intu halarô yenaņ abô.”

³⁸ Ma Pailat hanaņ, “Abô avanôņ, êņ ma malê te?” Yôv ma hale unyak viyaiņ ba hi hadêņ avômalô Israel

* 18:31: Jon 19:6-7 * 18:32: Jon 3:14; 12:33 * 18:35: Jon 1:11

hathak loṅbô ma hanaṅ, “Lêk yahalaṅô abô ba ôpêntêk ma anêṅ kambom mi. ³⁹ Ma yahathak yahasopa môleṅnim lemimhaviṅ nena sondabêṅ nômbêṅ intu anêṅ waklavôṅ Hale ba Hi ma yahatak anyô koladôṅ te ba hi hadêṅ môle. Aêṅ ba lemimhaviṅ yatak môle avômalô Israeḷ unim kiṅ êntêk e?”

⁴⁰ Ma elam lôklala, “Yani mi. Otak Balabas!” Balabas ma anyô sêbôk atu ba hik vovak hadêṅ ṅê bêṅbêṅ anêṅ Lom takatu ba eyabiṅ avômalô Israeḷ.

19

Pailat hanaṅ ek nijik Yisu vônô
(Mat 27:26-31; Mak 15:15-20)

¹ Yôv ma Pailat hanaṅ ba evali Yisu. ² *Ma ṅê vovak ewa yak lôkmaṅgiṅ atu ba epesaṅ hatôm kiṅ iniṅ kuluj ma ik halôk wakadôk. Ma ewa kiṅ anêṅ kwêv thalaleṅ daim te ma ik hathak yani. ³ Ma i hadêṅ yani ma enaṅ mathalaleṅ, “Waklêvôṅ mavi, avômalô Israeḷ iniṅ kiṅ!” ma epetav yani.

⁴ Ma Pailat hale yaiṅ hathak loṅbô ma hanaṅ hadêṅ avômalô, “Odaṅô! Tem yanja yani ende yaiṅ ek yanggik thô êndêṅ môle nena lêk yahalaṅô abô yôv ba ôpêntêk ma anêṅ kambom mi.” ⁵ Êṅ ma Yisu hale yaiṅ ma kuluj yak lôkmaṅgiṅ hamô wakadôk ma kwêv thalaleṅ atu hamô liṅkupik. Ma Pailat hanaṅ, “Ôṅgô yani atu êntêk!”

⁶ Êṅ ma ṅê bêṅbêṅ êbôk da lôk iniṅ sôp bidonṅ êyê ma elam nena, “Nijik vônô esak a! Nijik vônô esak a!”

Ma Pailat hanaṅ, “Lêk yahalaṅô abô yôv ba ôpêntêk anêṅ kambom mi! Aêṅ ba môleḷda noja ba uṅgwik vônô esak a!”

* 19:2: Luk 23:11

⁷ Ma enañ viyañ, “Anyô êntêk hanañ nena yani ma Wapômbêñ anêñ Nakaduñ. Ma yêlôaniñ abô balabuñ te hanañ nena nañgik anyô anêñ aêñ vônô.”

⁸ Pailat halañô abô êñ ba liñhaka. ⁹*Ma hi unyak kapô ma hanañ hik Yisu liñ, “Hôlêm anêñ êsê?” Ma doñtom Yisu bônônñ iyom. ¹⁰ Ma Pailat hanañ, “Hôdô onañ yenañ abô viyañ e? Ondañô! Ya ma anyô lôk athêñ ba ya hatôm yanañ ek nijik o vônô esak a mena yatak o ba nu la. Lêk holañô e?”

¹¹*Ma hanañ, “Wapômbêñ miñ hêv athêñ bêñ êñ hadêñ o ami êñ ma miñ hatôm undum nômlate êndêñ ya ami. Ba intu ôpatu ba hatak ya halôk bahem hathak yanida anêñ auk intu anêñ kambom ma bêñ anônñ ek anêm.”

¹²*Pailat halañô abô êñ ma habôlêm loñôndê ek etak Yisu ba ni. Ma doñtom Israeñ iniñ ñê bêñbêñ elam lôklala, “Hotak ôpêntu ba hi, o ma miñ kiñ Lom iniñ anyô te ami! Ôpatu ba hanañ nena yani kiñ, êñ ma hapôlik hathak Lom iniñ kiñ.”

¹³ Pailat halañô abô êñ ma hawa Yisu hale yaññ ma halôk hamô anêñ loñ idum abô. Loñ êñ elam nena Loñ Valu. Ma avômalô Hiblu elam loñ êñ nena “Gabata”. ¹⁴ Habobo waktêvônñ biñ hadêñ wak atu ba avômalô ethak epesañ i ek nêgê waktavônñ Hale ba Hi.

Ma Pailat hawa Yisu hale yaññ ma hanañ hadêñ avômalô Israeñ, “Ôngô, môlônim kiñ êntêk.”

¹⁵ Ma thêlô elam lôklala, “Nônêm yani vê ek nijik esak a!”

Ma Pailat hanañ, “Yañgik môlônim kiñ esak alovalaņasiñ e?”

* 19:9: Mat 27:12 * 19:11: Jon 10:18; Ap 2:23; Lom 13:1 * 19:12: Luk 23:2; Ap 17:7

Ma nê bênbêñ êbôk da enañ, “Yêlôaniñ kiñ intu Lom iniñ kiñ!”

¹⁶ Êñ ma Pailat hatak Yisu halôk nê vovak baheniñ ek nijik vônô esak alovalañsiñ ma ewa ba i.

Ik Yisu hathak alovalañsiñ

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

¹⁷ Yisu da hawa anêñ alovalañsiñ ba hi malak viyaiñ ba hayô loñ te atu ba elam nena Leñkadôk Lokwañ. Ma avômalô Hiblu elam nena Golgota. ¹⁸ Loñ êñ ma thêlô êthôkwêñ Yisu lôk anyô lokwañju hathak alovalañsiñ. Anyô yañ hamiñ vi ma yañ hamiñ vi ma Yisu hamiñ malêvôn.

¹⁹ Pailat hanañ ba eto abô te hathak aseleñ te ba ik loñ hathak alovalañsiñ aêntêk,

YISU ANÊÑ NASALET, AVÔMALÔ ISLAEL INIÑ KIÑ

²⁰ Eto abô êñ hathak abô Hiblu lôk abô Lom, ma abô Glik ba intu avômalô bêñ anôn êyê ba esam abô êñ. Loñ atu ba êthôkwêñ Yisu ma habobo malak lôñ. Ma loñôndê êñ ma avômalô bêñ anôn ethak elom ba intu esam. ²¹ Israël iniñ nê bênbêñ êbôk da êyê ma enañ hadêñ Pailat, “Oto aêntêk, ‘Ôpêntêk hanañ nena yanida intu Israël iniñ kiñ.’ Ma miñ oto nena, ‘Israël iniñ kiñ’ ami.”

²² Ma Pailat hanañ, “Dô, abô atu ba lêk yahato yôv ma ênjêk aêñ.”

²³ Nê vovak takatu ba ik Yisu hathak alovalañsiñ ewa anêñ kwêv lôk sôp ba ibi sam hi ôdôn ayova. Ma nê vovak ewa tomtom ma kwêv te hamô denañ. Kwêv êñ ma idu hathak sôp doñtom iyom ma miñ idu hathak sôp doho haviñ ami. ²⁴ Ma nê vovak enañ, “Alalô nato athêñ esak valu ba natak êndôk tase ma nayôkwir ek nagê nena opalê enja kwêv êntêk. Ma miñ nakakaviñ ami.”

Thêlô idum aên ek abô atu ba hêk Wapômbên anên
kapyâ hik anôn nena,

“Thêlô ibi yenañ kwêv sam ba ewa,

ma ibi valu ek neja yenañ kwêv daim.” *Kapya Yey*

22:18

Aên ba intu gê vovak idum aên.

²⁵ *Ma avi doho imiñ habobo alovalañsiñ atu ba êthôkwên Yisu hathak. Yisu anên talêbô lôk talêbô yaô ma Malia Kelopas yanavi, ma Malia anên Magadala. ²⁶ *Ma anyô ku atu ba Yisu lahaviñ bên anôn hamiñ habobo. Ma hayê talêbô lo anyô ku êñ ma hanañ, “Wakatik, ôpêntu ma nalum.” ²⁷ Ma hanañ hadên anyô ku atu nena, “Avi intu ma lemtambô.” Aên ba ôpên hayabiñ Malia hatôm anên thalalej te hamô yanida anên unyak.

Yisu hama

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ *Ma Yisu hayala nena lêk hadum anên ku yôv ma hanañ, “Yahathakmuniñ” ek abô atu ba hamô Wapômbên anên kapyâ injik anôn. ²⁹ *Kolopak waiñ maniñ te hamô ba ewa nômlate hatôm kapôk ba esoñ halôk waiñ aleba lôthôk. Ma etak hathak alokwañ thañ te anên athên nena “isop” ba êv halôk Yisu abôlêk. ³⁰ Hanum vêm ma hanañ, “Ku lêk yôv.” Êñ ma laselo hanğôli ma hatak dahô ba hi ma hama.

³¹ *Wak êñ ma wak nêpôpêk nômkama ek nêgê Sabat. Ma Sabat êñ ma waklavôn bên te ba Israêl iniñ gê bêngbên êdô ek gê takatu iniñ kupik imiñ alovalañsiñ. Ba intu enañ hik Pailat liñ nena nijik veññlokwañ lu ek nema kethen ek nênem iniñ kupik vê. ³² Êñ ma gê vovak i ma ik anyô yañ atu ba êthôkwên haviñ Yisu valokwañ lu. Yôv

* 19:25: Mat 27:55-56 * 19:26: Jon 13:23 * 19:28: Sng 22:15 * 19:29:

Sng 69:21 * 19:31: Lo 21:22-23

ma idum aêḡ hadêḡ anyô yaḡ. ³³⁻³⁴ Ma êyô ek Yisu ma êyê nena lêk hama yôv ba intu anyô vovak te habi bayavi hathak kôm ma kethêḡ oyaḡ ma thalaleḡ lôk ḡaḡ ḡaḡgasô. Ma miḡ ik valokwaḡ lu ami. ³⁵ *Ôpatu ba hayê nôḡ êḡ hanaḡ abô avanôḡ ba hayala nena anêḡ abô ma avanôḡ ba intu hanaḡ bêḡ ek môlô nôḡnêḡmimbiḡ. ³⁶ Nôm takêḡ habitak ek abô te atu ba bôk hêk Wapômbêḡ anêḡ kapyâ injik anôḡ nena,

“Tem miḡ nijik yani lokwaḡ te lu ami.” *Etak Ijip 12:46; Namba 9:12; Kapyâ Yeḡ 34:20*

³⁷ *Ma
“Tem thêlô nêḡê anyô atu ba ibi.” *Sekalaia 12:10*

Elav Yisu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Josep anêḡ Alimatia bôk halaraḡô Yisu anêḡ abô ba hasopa. Ma doḡtom hakô ek Israeḡ iniḡ ḡê bêḡbêḡ ba intu havuḡ anêḡ hêvhaviḡ. Ik Yisu hathak alovalaraḡsiḡ yôv ma hi hanaḡ hik Pailat liḡ ek enja anêḡ liḡkupik. Ma Pailat halaraḡô anêḡ abô ba halôk ma yani hi hawa. ³⁹ *Nikodimus hi haviḡ Josep. Yani ma anyô sêbôk atu ba hi hayê Yisu hadêḡ bôlôvôḡ. Yani hawa kamuḡ ôv mavi ju ba hatak hathak doḡtom ba anêḡ malaiḡ hatôm 30 kilo la. ⁴⁰ Thai epesaḡ ḡama êḡ ba esopa avômalô Israeḡ iniḡ kobom ba ewa Yisu liḡkupik ba etak kamuḡ ôv mavi êḡ hathak ma ivuliv siḡ hathak sôp seleḡ. ⁴¹ Ku te hêk habobo loḡ atu ba êthôkwêḡ Yisu hathak. Ku êḡ ma valu abyaḡ lukmuk te hêk ba miḡ bôk êdô ḡama la hêk ami. ⁴² Wak êḡ ma waklavôḡ atu ba avômalô Israeḡ nêpôpêk i ek nêḡê Sabat. Ma valu abyaḡ êdô ḡama hêk habobo. Aêḡ ba thai ewa Yisu anêḡ kupik ba i êdô hêk valu abyaḡ êḡ.

* 19:35: Jon 21:24 * 19:37: ALK 1:7 * 19:39: Jon 3:1-2

20

*Yisu haviyô hathak loj bô**(Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)*

¹ Sonda êñ anêñ wak te môñ anêñ lôkbôk momañiniñ ma Malia anêñ Magadala hi siô ma hayê nena lêk ibubi valu atu ba hamô lôv abôlêk vê. ² Ma halañviñ ba hi hadêñ Saimon Pita thai lôk anyô ku atu ba Yisu lahavij bêtñ anêñ ma hanaj, “Anyôla ewa Anyô Bêtñ anêñ kupik vê hêk siô ba yêlô athôn nena êdô yani hêk êsê.”

³ Êñ ma thai iviyô ba i siô. ⁴ Thai luvi elañviñ ba i ma anyô ku yaj atu hamôn ek Pita ba hayô siô môñ. ⁵ Yani hakôm ba hayê lôv kapô ma hayê sôp seleñ takatu ba ivuliv hathak iyom intu hamô. Ma miñ habitak hayô valu abyanj kapô ami. ⁶ Ma Saimon Pita havenj yam hayô ma habitak hayô valu abyanj kapô ba hi. Ma hayê sôp seleñ takatu ba ivuliv hathak ⁷ lôk sôp ivuliv thohavloma siñ hathak intu hamô. Sôp ju êñ intu lêk epesanj ba êdô yaj hamô buyanj ma yaj hamô buyanj. ⁸ Êñ ma anyô ku yaj atu ba hayô siô môñ hi kapô ma hayê ba hêvhavij. ⁹* Ma doñtom thai êthôn abô atu ba bôk hanaj hêk Wapômbêtñ anêñ kapy nena tem injik Yisu lij imbiyô ênjêk ñama esak loj bô paliñ. ¹⁰ Yôv ma ñê ku ju êñ êvôi malak.

*Yisu hik i thô hadêñ Malia anêñ Magadala**(Mat 28:9-10; Mak 16:9-11; Luk 24:10-11)*

¹¹ Malia halanj hamiñ valu abyanj viyaiñ ma hakôm ba hayê lôv kapô. ¹² Ma hayê añela ju ba iniñ kwêv thapuk. Thai êmô loj bu atu ba Yisu anêñ kupik hêk. Yaj hamô wakadôk ma yaj hamô valuvi.

¹³ Ma thai enanj hik Malia lij, “Livôn, holañ eka?”

* 20:9: Sng 16:10; Ap 2:24-32

Ma hanañ, “Anyôla hawa yenañ Anyô Bêñ anêñ kupik vê ba miñ yahayala loñ atu ba êdô hêk ami.” ¹⁴ *Hanañ aêñ ma hik i liliñ ma hayê Yisu hamiñ ma doñtom hathônñ yani paliñ.

¹⁵ Ma Yisu hanañ, “Livônñ, holañ eka? Ma hôbôlêm opalê?”

Malia hasoñ nena yani ma anyô hayabiñ ku kapô ba hanañ, “Livônñ, howa anêñ kupik ba hôdô hêk êsê ma onañ ek yana yanja.”

¹⁶ Ma Yisu hanañ, “Malia.”

Ma hasoñ losauk ba hik i liliñ ma hanañ hathak abô Hiblu nena, “Laboni!” Abô êñ anêñ ôdônñ nena “Kêdônñwaga.”

¹⁷ *Ma Yisu hanañ, “Miñ yahavôha ek Wakamik ami denañ ba intu otak ya ma nu êndênñ yenañ nê ku ma onañ êndênñ i, ‘Yana ek Wakamik ma môlônim Lemambô. Ma yana ek yenañ Wapômbênñ ma môlônim Wapômbênñ.’”

¹⁸ Yôv ma Malia anêñ Magadala hi ma hanañ hadênñ nê ku nena, “Lêk yahayê Anyô Bêñ.” Ma abô takatu ba Yisu hanañ hadênñ yani ma hanañ hadênñ thêlô haviñ.

Yisu hik i thô hadênñ nê ku

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ Sonda êñ anêñ bôlôvônñ ma nê ku ethak doñtom. Thêlô êkô ek Israêl iniñ nê bênjbênñ ba intu ik unyak abôlêk siñ. Ma Yisu halêm hamiñ thêlô malêvônñ ma hanañ, “Môlô kapôlômim ênjêk labali!” ²⁰ *Ma hik bañ kapô lôk baya thô hadênñ thêlô. Nê ku êyê Anyô Bêñ ba lenjñmavi anônñ.

²¹ Ma hanañ hathak loñbô, “Môlô kapôlômim ênjêk labali! Yahêv môlô ba u hatôm atu ba Wakamik hêv ya

* 20:14: Luk 24:16; Jon 21:4

* 20:17: Lom 8:29; Hib 2:11-12

* 20:20:

Jon 16:22; 1Jon 1:1

ba yahalêm.” ²² Êñ ma hayuv auk hathak thêlô ma hanaj, “Noja Lovak Matheñ. ²³ *Ma môlô ôêv anyô iniñ kambom vê êñ ma iniñ kambom tem nêm yak. Ma miñ ôêv anyô iniñ kambom vê ami êñ ma iniñ kambom tem êmô.”

Yisu hik i thô hadêñ Tomas

²⁴ Tomas ma ñê ku laumiñ ba lahavuju takatu te ba anêñ athêñ yañ nena Didimus. Yisu hayô ek ñê ku vi ma yani miñ hamô ami. ²⁵ Êñ ma ñê ku vi atu enañ hadêñ yani, “Yêlô lêk ayê Anyô Bêñ yôv!”

Ma Tomas hanaj, “Miñ yahayê anêñ pôpô atu ba hamô banj lôk yahatak yabahenwasin halôk yani baya êñ ami ma tem miñ yanêmimbiñ ami ma milôk.”

²⁶ Sonda te hale ba hi ma Yisu anêñ ñê ku ethak doñtom hathak loñbô ba êmô unyak kapô. Ma Tomas hamô haviñ. Thêlô ik unyak abôlêk siñ ma doñtom Yisu halêm hamiñ thêlô malêvôn ma hanaj, “Môlô kapôlômim êñjêk labali.”

²⁷ Ma hanaj hadêñ Tomas, “Nônğô yabaheñ! Ma ôsôm pôpô êntêk! Ma otak bahemgwasin êndôk ya baya ek nônğô kôm lavôn. Otak auk thektheke lôk nônğô esak malem, ma nêmbimbiñ iyom.”

²⁸ Ma Tomas hanaj, “Yenan Anyô Bêñ lôk Wapômbêñ!”

²⁹ *Ma Yisu hanaj, “Lêk hâyê ba intu hêvHAVIÑ e? Wapômbêñ tem lamavi esak avômalô takatu ba miñ êyê ami ma doñtom êvHAVIÑ.”

Kapya êntêk anêñ ôdôn

³⁰ Yisu hadum lavônñ bêñ anôn haviñ ba anêñ ñê ku êyê. Ma doñtom miñ yahato abô takêñ halôk kapya êntêk ami. ³¹ *Yahato abô takêntêk ek môlô nônêmimbiñ nena Yisu ma Mesia atu lôk Wapômbêñ anêñ Nakaduñ. Lôk

* 20:23: Mat 16:19 * 20:29: 1Pi 1:8 * 20:31: Jon 3:15; Lom 1:17; 1Jon 5:13

yahato ek môlô nônnêmimbiḡ ba noja lôkmala esak anêḡ athêḡ.

21

ḡê ku evov alim bêḡ anôḡ

¹ Yôv ma ḡê ku êmô kasukthôm atu anêḡ athêḡ nena Taibelias ma Yisu hik i thô hadêḡ i hathak loḡbô.*

² Saimon Pita lo Tomas, anêḡ athêḡ yaḡ nena Didimus, ma Nataniel anêḡ Kena hêk Galili, ma Sebedi anêḡ nakaduḡ luvi, ma Yisu anêḡ ḡê ku lokwanju, thêlô sapêḡ êmô loḡ êḡ. ³ *Ma Saimon Pita hanaḡ, “Yana yaḡgik alim.” Ma enaḡ, “Yêlô nasôk nambiḡ o.” Êḡ ma thêlô i ethak yeḡ te ma bôlôvôḡ êḡ ma êvôv alim te ami.

⁴ Wak hapup ma Yisu hamiḡ kasukthôm anêḡ daḡ. Ma anêḡ ḡê ku êyê yani ma doḡtom miḡ eyala ami.

⁵ Ma Yisu halam, “Aiyaḡ thêlô! Môlô alim mi, aêḡ e?” Ma enaḡ, “Intu êḡ.”

⁶ Ma hanaḡ, “Notak yakseḡ êndôk yeḡ vianôḡ ma tem môlô noja alim doho.” Idum aêḡ ma ewa alim bêḡ anôḡ ba intu miḡ hatôm nêbôv yakseḡ esak ami.

⁷ *Anyô ku atu ba Yisu lahaviḡ bêḡ anôḡ hanaḡ hadêḡ Pita, “Intu ma Anyô Bêḡ!” Pita êḡ intu bôk habi anêḡ kwêv thilibuḡ thô ek indum ku. Ma halaḡô ôpêḡ anêḡ abô êḡ ma hik hathak loḡbô ma hasôv kisi halôk kasukthôm ba hayam ba hi. ⁸ Thêlô ebobo kasukthôm daḡ hatôm 90 mita la ma ḡê ku vi êmô yeḡ ba êvôv yakseḡ haveḡ yam ma Pita hayam hamôḡ. ⁹ Thêlô êlêm ethak liḡdaḡ ma êyê atum te hathaḡ hamô ma Yisu habôk alim lôk polom.

¹⁰ Ma Yisu hanaḡ, “Alim doho êlêm!”

¹¹ *Ma Saimon Pita hayô hathak yeḡ ma havôv yakseḡ

* 21:1: Kasuk Galili intu elam athêḡ yaḡ nena “Taibelias”. * 21:3: Luk

5:4-7 * 21:7: Mat 14:29; Jon 13:23 * 21:11: Luk 5:6

halêm hathak lijdarj. Yaksej êj putup hathak alim daim lomalama hatôm 153. Ma yaksej miñ hatip ami. ¹² Ma Yisu hanañ, “Nôlêm onjwanj alim!” Thêlô lêk eyala nena yani ma Anyô Bêñ ba êkô ba te miñ hanañ nena, “O ma opalê?” ami. ¹³ Ma Yisu hawa polom ba hi hêv hadêñ thêlô ma hadum aêñ hathak alim. ¹⁴ *Êntêk ma bôlônj te lô atu ba haviyô hathak loñbô ba hik i thô hadêñ anêñ ñê ku.

Yisu hapesarj abô haviñ Pita

¹⁵ Eyañ nôm yôv ma Yisu hanañ hadêñ Saimon Pita, “Saimon, Jon anêñ nakaduñ, anêm lemhaviñ ya ma bêñ hamônj ek ñê ku vi mena mi e?”

Ma Pita hanañ, “Intu êñ. Anyô Bêñ, hoyala nena yalenjhaviñ o bêñ anônj.”

Ma Yisu hanañ, “Ombakônj yenañ boksipsip nali sapêñ.”

¹⁶ *Ma hanañ hathak loñbô, “Saimon, Jon anêñ nakaduñ, lemhaviñ ya e?”

Ma Pita hanañ, “Intu êñ. Anyô Bêñ, hoyala nena yalenjhaviñ o.”

Ma Yisu hanañ, “Oyabiñ yenañ boksipsip.”

¹⁷ Ma hanañ bôlônj te lô “Saimon, Jon anêñ nakaduñ, lemhaviñ ya e?”

Yisu lêk hanañ hik Pita lij hatôm bôlônj lô nena “Lemhaviñ ya e?” ba Pita kapô malairj ma hanañ, “Anyô Bêñ, o hoyala nômkama sapêñ ba hoyala nena yalenjhaviñ o.”

Ma Yisu hanañ, “Ombakônj yenañ boksipsip. ¹⁸ Yanañ avanônj biñ êndêñ o. Sêbôk ba hômô anyô muk denañ ma oda hothak huik kwêv ma hu hatôm odanêm lemhaviñ. Ma doñtom hoyalôv ma tem nêm bahem ek anyô yañ injik anêm kwêv ma endom o ek nu loñ atu ba miñ lemhaviñ nu

* 21:14: Jon 20:19,26 * 21:16: Ap 20:28

ami.” ¹⁹*Yisu hanaŋ abô êŋ ek injik loŋôndê atu ba Pita tem ema esak ek nê m athêŋ lôkmaŋgiŋ êndêŋ Wapômbêŋ. Yôv ma Yisu hanaŋ hadêŋ Pita, “Osopa ya!”

²⁰*Pita hik i liliŋ ma hayê anyô ku atu ba Yisu lahaŋiŋ bêŋ anôŋ hasopa thai. Ôpatu ba hayaŋ nô m hamô ma hakithiŋ Yisu ba hanaŋ, “Anyô Bêŋ, opalê intu tem enaŋ o bêŋ?”

²¹Ma Saimon Pita hayê ôpêŋ ma hanaŋ, “Anyô Bêŋ, anyô êntêk tem êpôm malê?”

²²Ma Yisu hanaŋ, “Yaleŋhaviŋ nena ôpêŋ tem êmô endeba yandea lêm am, o Pita miŋ anê m nômlate ami. Mi. Osopa ya iyom.” ²³Ma abô êŋ hi mayaliv ba ŋê takatu ba esopa Yisu elaŋô haviŋ ba esoŋ nena anyô ku êŋ tem miŋ ema ami. Yisu hanaŋ nena êmô endeba yani endelê m am, ma miŋ Pita anêŋ nômla ami. Ma doŋtom miŋ hanaŋ hathak ôpêŋ anêŋ ŋama ami.

²⁴*Anyô ku atu ba hanaŋ nô m takêŋ bêŋ ba hato halôk kapy a êntêk intu yêlô ayala nena anêŋ abô ma avanôŋ.

²⁵*Yisu hadum ku lomaloma bêŋ anôŋ haviŋ. Pik ma yaôna ba yakô miŋ hatôm nêndô kapy a nômbêŋ atu ba eto lôkthô êmô ami.

* 21:19: Mat 16:24-25; 2Pi 1:14
* 19:35

* 21:20: Jon 13:23-25

* 21:24: Jon

* 21:25: Jon 20:30

Wapômbênj Anêj Abô Matherj
The New Testament in the Malei-Hote Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

Updates

eBible.org

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Jul 2018 from source files dated 3 Jul 2018

c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a